

Caiete Silvane

238
noiembrie 2024

Revistă de cultură. Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Centenar Flavia Coposu

0260-612870
0742-217682

caietesilvane@yahoo.com

www.caietesilvane.ro

Daniel Săuca, Note noi, note uitate, **1** ■ **Viorel Mureșan**, „Să dai o formă golului interior”, **2** ■ **Imelda Chința**, Poemul – *Cămașă pătată de somn*, **4** ■ Supliment „Caiete Silvane” dedicat semicentenarului Școlii Populare de Arte și Meserii Zalău, **5** ■ **Marcel Lucaciu**, Galaxia de visuri, **6** ■ Un nou volum de **Marin Ștefan** la Editura „Caiete Silvane”, **7** ■ **Ștefan Inceu**, Fantezii în tonuri arămii, **8** ■ **Emilia Poenaru Moldovan**, Un joc, **9** ■ O nouă carte de **Marcel Lucaciu** la Editura „Caiete Silvane”, **10** ■ **Alice Valeria Micu**, Pledoarie pentru trecut, **11** ■ **Alexandru Jurcan**, Valize pentru Lourdes, **12** ■ **Carmen Ardelean**, Congruențe și sinestezii, **13** ■ **Teodor Sărăcuț-Comănescu**, Nostalgii cenzurate, **15** ■ **Viorel Gh. Tăutan**, La Festivalul Național al Românei „*Crizantema de Aur*”, **17** ■ **Claudiu Ionuț Boia**, Creanga, **19** ■ **Menuț Maximilian**, Oglinzi ale măslinului interior, **21** ■ **Dumitru Cerna**, Vorbele identitare ale lui Lucian Claudiu Grapini, **22** ■ **Ioan Holban**, Proiectul Dacia, **23** ■ **Adrian George Itoafă** în dialog cu **Florin Dochia**: Întrebări și restul aflare, **26** ■ Un nou volum de **Silvia Bodea Sălăjan** la Editura „Caiete Silvane”, **27** ■ **Alexandru-Bogdan Kürti**, Profesorul **Ion Bogdan Lefter** în conferință la Zalău, **28** ■ **Marin Pop**, Centenar Flavia Coposu, **29** ■ **László László**, De la Șiria, prin Jibou, la Arad, **34** ■ Poeme de **Marian Oprea** însoțite de o parodie semnată de **Lucian Perța**, **38** ■ Versuri de **Vasile Hatos**, **39** ■ Poeme de **Voichița Lung**, **40** ■ **Ioan Bunta**, Shakespeare și critica deconstructivă, **41** ■ „Ne sincronizăm? Ne sincronizăm. Dar cu cine, cu ce?”, **43** ■ **Ioan F. Pop**, Texte de trecut (in)existența, **44** ■ **Armanda Filipine**, Restituiri din epoca Eminescu, **45** ■ **Daniel Mureșan**, Cronica discului, David Gilmour – *Luck and Strange*, **47** ■ **Simona Ardelean-Samanta**, Filmografiile Simonei, *His Three Daughters* (2023), **48** ■ **Corina Știrb Cooper**, **Alexandru-Bogdan Kürti**, **Viorel Mureșan**, Malaxorul de noiembrie, **49** ■ Omagiații lunii noiembrie (din Baza de date a Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj), **52** ■ Arca poeziei, **O.V. de L. Milosz**, Simfonie de noiembrie (fragment), traducere de **A.E. Baconsky**, o rubrică de **Viorel Mureșan**, coperta a III-a

ISSN 1454-3028 online: ISSN 2247-7365
Adresa redacției: Zalău, Piața 1 Decembrie 1918,
 nr. 12, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
 e-mail: caietesilvane@yahoo.com, office@caietesilvane.ro;
www.caietesilvane.ro; www.culturasalaj.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă al
 Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din România,
 a Consiliului Județean Sălaj, a Consiliului Local și
 Primăriei Municipiului Zalău
 Serie nouă, Anul XX, Nr. 11 (238), noiembrie 2024.
 Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 6 lei

Redacția:

Daniel Săuca - redactor-șef
Viorel Mureșan - redactor-șef adjunct
Corina Știrb Cooper - secretar de redacție
Marin Pop, Carmen Ardelean, Alexandru-Bogdan Kürti - redactori;
Viorel Tăutan, Marcel Lucaciu, Imelda Chința - redactori asociați;
Ioan F. Pop, Györfi-Deák György, Alice Valeria Micu, Gheorghe Moga,
Simona Ardelean-Samanta, Menuț Maximilian - colaboratori.

Responsabil de număr: **Daniel Săuca**

Corectură: **Oana-Maria Barariu-Săvuș**
 Tehnoredactare: **Marius Soare**

Tiparul realizat la Tipografia *Color Print Zalău*,
 Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-660 598

Note noi, note uitate

Daniel SĂUCA

■ Redau și aici câteva note de parcurs, cu speranța că mă voi întoarce și pe aceste cărări. Aflat la Satu Mare, la o întâlnire literară, la Zilele revistei „Cronograf”, m-a intrigat întrebarea: eu de-al cui sunt? Sunt scriitor (atâta cât sunt) sătmărean, sălăjean, clujean? Are vreo legătură locul nașterii cu ceea ce ești? Sau cu ceea ce nu ești? Ei bine, scriitor sătmărean nu sunt, chiar dacă m-am născut cu mai bine de 50 de ani în urmă într-o localitate din județul menționat. Nu sunt asumat de nicio grupare literară sătmăreană, nu am apărut, din câte știu, în niciun dicționar scriitoricesc din județul vecin și prieten. Ce-i drept, nici eu nu am urmărit să fiu prezentat ca „sătmărean” și nu mi-am afișat apartenența la acest spațiu. Faptul că m-am născut în „județul lui Ady” (ce să vezi, și-l revendică și sălăjenii) pare și, destul de probabil, este, un accident biografic. Sau, mă rog, o întâmplare (mă gândesc, fericită). Sunt atunci un scriitor, publicist sălăjean? Evident, pe aici, în „județul lui Bărnuțiu, Maniu și Coposu”, am apărut în diverse lucrări biobibliografice. Și pentru că activez de-o viață în presa locală. Și deoarece, de pildă, conduc (tot mai discret, dar asta e o altă poveste) o asociație a scriitorilor sălăjeni. În „Caiete Silvane” scriu de minte naș 20 de ani. De multe ori însă nu simt că aș fi al locului. Poate e de vină felul meu, morocănos nu de puține ori, de a fi. Cine știe... Varianta clujeană e, firește, mai seducătoare. Navetez de mulți ani, mai ales din pricini culturale, la Cluj. M-am bucurat când am fost numit „scriitor clujean”, chiar dacă, evident, nu sunt de-al locului. Și nici nu cred că am fost adoptat de vreo comunitate culturală. Nu intru aici în mai multe amănunte. Am scris rândurile de față contrariat de posibilitatea să nu fiu nici sătmărean, nici sălăjean, nici clujean. Întreb și în paginile de față: dar oare are vreo importanță?

■ O notă *italiană* uitată prin calculator. Am revăzut Veneția după mulți ani. Acum, mai apăsător. La pas. Prin Babilonul acvatic. Agasat de hoardele de turiști. Melancolic. Deloc surprins de localnicii care vorbeau singuri pe străzi, exasperați și de mizeria lăsată de turiști. Surprins de Veneția neocupată de turism. A da azi lehamitea față de orice formă de turism. O să-mi treacă. De nu cumva sunt anacronic.

■ Am fost întrebat în urmă cu mai mulți ani: Cum reușiți să îmbinați activitatea de director cu cea de scriitor și jurnalist? Am răspuns astfel: Nu prea reușesc așa cum mi-aș dori. Îmi fac iluzii, zilnic, că pot. Dar, obișnuit deja cu tot felul de experiențe și de a trăi cât de cât onorabil într-o lume în general mizeră, să zicem că, deocamdată, mai rezist. Cu ce preț? Nu e cazul să răspund aici. Adagio 2024: nu prea reușesc. Și mai rezist.

■ Turismul exterior. Călătoria exterioară. Bâțâiala, voiajul de dragul călătoriilor, călătoria de concediu, isteria turismului industrial, agresivitatea turismului global. Pandemia mi-a domolit pofta de ducă, și așa nu foarte consistentă. Turismul interior, metaforic, simbolic. Trasee zilnice în tine însuși, în subteranele sufletului. Poate nu e turism, nici cunoaștere. Altfel, am călătorit prin alții în întreaga lume. Prin cărți și prin filme. Am văzut Terra din Zalău. Exagerez? „Important e să vezi cu ochii tăi”. Oare? Vai, câți au călătorit cu picioarele lor și nu au văzut și nu au înțeles nimic...

■ Potopurile ar contrazice afirmațiile că viitorul poate fi modelat, configurat ori măcar visat. Mă gândesc că au fost mai multe potopuri și mai mulți Noe. Așa cum au fost mai mulți Adami și mai multe Eve. Așa cum au fost mai multe începuturi și mai multe sfârșituri.

■ „Pacea eternă”, un proiect filosofic la Kant. Despre cetățile pierdute ale filosofilor. Filosofia practică și iluziile ei.

■ Andrei Pleșu, „Despre îngerii” (Humanitas, 2003). Și despre lipsa, în fapt, a liberului arbitru: „Textul biblic descrie păcatul originar ca pe o defecțiune în domeniul cunoașterii binelui și răului (Geneza 2, 17). Mai precis, e vorba de primejdia de a asuma o **competență ilegală**, într-o materie rezervată lui Dumnezeu” (p. 214-215). De meditat asupra acestui pasaj.

■ Lenea incurabilă. Lenea cronică. Lenea acută. Lenea salvatoare. Leneș nu la minte. Poate nu sunt leneș: nu pot să stau fără să fac ceva cu mintea; nu-mi place să-mi pierd vremea. S-ar putea zice că nu sunt un leneș... Uneori doar privesc spre cer. „Cum e în cer, așa și pe pământ”...

„Să dai o formă golului interior”

Viorel MUREȘAN

La scriitorii ce cultivă mai multe genuri literare (destul de des poezia alternează cu proza scurtă sau cu romanul), anumite înrâuriri dinspre unul spre celălalt sunt inevitabile. Asta descoperim și în poezia din volumul *Tandem cu umbrele*, semnat de A.T. Branca, la Editura Eikon, București, 2022. E vorba despre lirismul narat și biografismul pletoric al autoarei, care, înainte să fi trecut la poezie, a debutat, în 2007, cu romanul *Mai e o zi până mâine*, urmat de alt roman, *Întuneric. Fără rost*, în 2020. Abia a treia sa apariție editorială îi marchează și intrarea în poezie, cu volumul *Nimic esențial* (2021). Noua plachetă se deschide cu o „ars poetica”, *Precuție*, care încearcă un decalog liric, tinzând spre revelarea filonului poetic: „e recomandat să nu întinzi mâna unui / necunoscut //...// dacă ți-a întins mâna primul, știe deja despre tine / mai multe decât te-ai fi gândit să îi spui vreodată //...// să dai o formă golului interior. e ca și cum / ai vrea să faci o sculptură în fum sau în vânt / să o umpli cu orice fel de emoție e ușor. te poți amăgi chiar / că îți va ieși un vers bun / mării maeștri spun câteva vorbe, niciodată mai multe / ecoul lor te urmărește însă ca o simfonie. poate / asta e poezia / sau poate e numai ambiția ta de a crede asta”.

Un asemenea text a putut, singur, genera multe dintre remarcile lui Al. Cistelean, imprimate pe coperta a patra: „A.T. Branca a întârziat un pic, dar, odată pornită, chemarea scrisului a venit peste ea ca o năvală, silind-o să scrie de toate – romane, poeme, publicistică, în ritm de frenezie. Ca poet, e unul frământat, ba între idealele – și idealurile – care se destramă și se pierd și conștiința neputinței resuscitării lor, ba între armonicele de altădată și depresivitățile cotidiene. Frământată e și poezia, ba între desene de stări concrete și abstracte analiti-

ce, ba între recuzita de sentențe (e chiar prea activă o înclinație aforistică) și caligrafia confesivă, ba între modestii și sfielei, pe de o parte, și emfaze pe de alta. La problemele grave pe care poezia și le asumă apar, firește, și soluțiile grave, așa că vor fi denunțate «cruciade-(le) împotriva visării» și vor fi evidențiate «țipete-(le) care bântuie», «neliniștii-(le) grozave» care «își vântură pustiirea» sau «fruntea arsă de frământări». E un fond de tandrețe agresată care se zbate să-și regăsească muzicalitatea sufletească, dar cum poezia nu e specie hollywoodiană ca să poată atinge *happy-end*-ul, și la A.T. Branca visările și iluziile se lovesc de limitele dramatice ale condiției umane, cele în care «suntem fără scăpare» și-n care «ești singur». Sunt limitele între care se zbate și poeta, dar fără tapaj lamentos, ci mai degrabă în regim confesiv auster”.

Pentru o lectură adecvată a acestei poezii, sunt necesare câteva reflecții asupra titlului. Termenul-cheie e *umbra*, cu atât mai ofertant și mai bogat în nivele semantice, cu cât e întrebuițat la plural. Umbra are poezia ei imanentă, fiind proiecția unei realități. Într-o concepție arhaică și magică, totodată, ea reprezintă o exteriorizare a sufletului. În acest sens, corespondentul ei în plan acustic ar fi ecoul. Pe de altă parte, nimeni nu-i poate pune la îndoială caracterul capricios, ca principal atribut. În sfârșit, un exponent al antropologiei filosofice precum Gilbert Durand apreciază că umbra e „... versantul intim, tenebros și uneori satanic al persoanei”. Cu acest mănunchi de valențe simbolice, dar conștienți și că multe altele sunt posibile, putem urmări cum poeta se întovărășește în tandemul ei liric. Câteva dintre temele cărții le găsim în poemul-sinteză *Însemnare*. Se scrie aici despre inadaptarea la real, despre un vacarm

al prejudecăților și „discrepanței de caracter și de identitate”, în timp ce marea scenă a vieții e distribuită „în ringul de case, pe stradă, la muncă, la masă și în paturile lor”. E vorba, desigur, despre parteneri conjugali „conflictuali în sentimentele și trăirile lor”. Alți actanți ai tabloului sunt: „capete înfierbântate pe pernele tari, chipuri fără trăsături, fețe goale, priviri stinse, buze împietrite”. De la efigii construite pe o relație metonimică și generice, fresca lunecă spre sentențe, generice și ele, și adânc înfipte în peisajul cotidian: „luptele oarbe dintre binele și răul interior”, „neîmpăcarea cu sinele, plânsul de milă”, „deruta provocată de neînțelegerea formei și fondului”, „dictatura nonsensului ilustrat ca unic adevăr”. Un vers precum: „rândurile acestea sunt despre tine. celălalt” nu are nicidecum ca miez ideea alterității, ci trage încă o tușă, cea finală, pe pânza diatribei din această *Însemnare*. Ultima parte a poemului se constituie într-un discurs liric cu vii reflexii ontologice: „necunoscutul de lângă tine / ascultă! cum se sfărâmă pietrele una în umbra / celeilalte //...// și totuși: pe cerul arzând în oglinda lacului /

scânteierile zborului de pui de rândunică / țipetele lor țintite. atacul ratat al pescărușilor”.

În imaginarul literar modern, *trenul*, ca parte a câmpului lexical al călătoriei, e una dintre alegoriile destinului. În genul liric, apare mai ales la onirici, mișcare literară de care nu e străină nici poezia semnată de A.T. Branca. De altfel, poemul *Cadențe* e chiar relatarea unui vis, fiind totodată și textul în care se regăsește sintagma din titlu. Unul dintre pasagerii trenului de noapte (element oniric) e investit cu spunerea unei povești, devenind astfel un reprezentant alegoric al vocii auctoriale. După modul în care e pregătită „rostirea”, povestea care urmează nu pare a fi una obișnuită, ci mai degrabă un vector al neprevăzutului, semănând cu însuși destinul: „femeia aceasta din trenul de noapte / alunecând pe șine cu frânele roase / parcă ar vrea să spună o poveste / călătorului colosal care o însoțește / așezat în umbra bancheței uzate / o poveste de viață care începe, firește / a fost odată și nu se sfârșește ca niciodată / poate de aceea pe buzele ei e praf de piatră / și gândurile nu i se mai adună / din labirintul în care se pierd”. Motivul trenului își adâncește sensul simbolic într-un alt poem, *Două vieți*, ceva mai aproape de parabolă prin scenariul în care starea de „călător” capătă caracter general: „uneori am senzația stranie că m-am născut prea târziu / privesc în jurul meu fețele fără expresie ale unor oameni grăbiți / și cum toți văd prin mine de parcă nu mi-ar fi locul în acel timp / e ca atunci când simți că ai ajuns într-o gară din care trenul tău tocmai pleacă”.

Una dintre *umbrele* cu care poeta intră în tandem, proiecție a unei realități biografice, o constituie desprinderea de un „locus amoenus” (un loc agreabil), redată magistral prin procedeul lirismului narat, în poemul *Voi nu știți*. Aici, tonalitatea elegiacă nu poate fi estompată nici de prospețimea și succesiunea alertă a imaginilor, și nici de abundența și caracterul haotic ale enumerației. De altfel, versuri, uneori strofe sau chiar poeme întregi au și scânteieri patetice: „casa mea cu ferestre mari oglindzi soarelui, pe care / am

ridicat-o / cărămidă cu cărămidă / în pulberea străduinței / nu mai e a mea. eu nu mai sunt sufletul ei. nu iei / cu tine, când pleci / căldura căminului / nici mirosul pâinii coapte / nici splendoarea cireșului / doar răsunetul apei din fântâna făgăduinței / doar câteva haine nepotrivite deja și impresiile / șterse din fotografiile acum neclare / tristețea mea e semnul lor”. În *Umbrele grotei* se prefiră o altă serie de asemenea fantasmă: „mamă-pământ”, „tată-cer”, „frate-soldat”, „reporter străin”, „sfinte părinte”, „luptător al țării mele cu obrazul aspru crispat”, „frate blond cu privirea pustie”, care adunate într-un cor, îngână interogația finală: „de ce mi-ai trimis în urma vorbelor tale atâta / moarte / cât să înece o omenire și un dumnezeu?” În șirul spectrelor de mai sus, unul are „privirea pustie”. În jurul acestui motiv s-a ivit unul dintre cele mai frumoase poeme din carte, *Pustiire*: „există mereu o pustiire ce ne bântuie, niște / temeri / o frământare de gânduri sfâșiindu-ne liniștea / niște lame răzuite din soarele apusului ce ne ard / ochii / există o amărăciune care ne topește coastele / ca fierberea mării în cioburile hazardului”. Având în vedere o posibilă înrudire semantică între *pustiie* și *umbră*, observăm în același context, dar câteva versuri mai jos, că și plajele lor lexicale sunt interșanjabile: „există niște umbre care ne năucesc când se îndepărtează / și ne sădesc sălbăticia în inimă ca semințele / scaieților”.

Cel mai complex metatext din sumar se numește *Corul poezilor fără chip*. Ideea lui centrală e una care străbate veacurile, ieșind la iveală cu fiecare curent creator, dar ținută la mare preț în straturile modernismului, până azi: impersonalitatea creației artistice: „noi nu avem chip, suntem numai murmur / lumină ce șterge umbrele din cearcănul vieții / zări destrămate în ochii încă tulburi de aburii / viselor”. Pe de altă parte, poemul reactualizează funcția *ca-thartică* a artei poetice: „de la poezi am învățat ca de la frații mai mari / să ne împlânzim demonii / să ne îngrijim rosturile / cu răbdarea îngerilor / care veghează, neîmpărtașiți, muribunzii / să ne scriem cu fum pe frunte semnele trecerii”. N-ar putea trece neobservată nici alegerea

unor mottouri din mari poeți greci moderni, precum Iannis Ritsos sau Konstantinos Kavafis. Asta înseamnă că din lectura lor susținută, poeta a învățat să observe frumusețea lumii și a cuvântului. Dar și să îmbine zbulciumul spiritual cu senzualitatea pasiunii: „când nu mai au decât ecoul unui vis / îndrăgostiții își șoptesc amar adevărul / – tu m-ai prețuit tot atât cât prețuiești raza de / soare într-o zi cu vreme bună, / dar câte raze de soare nu ți-au mângâiat ascunsul / privirii!” (*Iluzia clarului de lună*).

Spre finalul considerațiilor noastre despre *Tandem cu umbrele* dorim să atragem prezumtivul cititor și spre câteva mici insule de sincrism. Se contopesc în această poezie stileme specifice cu perspective și racursuri de proveniență plastică sau cinematografică. Utilizate cu îndrăzneală de către poetă, ele imprimă textului expresivitate și tensiune dramatică. Iar poemul cel mai potrivit să le illustreze prezența ni se pare *Armonii*: „în tăcerea aceasta ca o mantie de lumină / niște voci stranii mă întâmpină / simt chemarea din vers / simt metamorfoza lui / și mă smeresc //...// lumea mi-a prins la încheieturi / niște vinovății care mă asurzesc / cad și mă ridic / îmi târăsc picioarele / grele de judecățile duse în pumnii strânși / din urmă mă biciuiesc fețele înghețate ale unor / preoți / eu văd doar tremurul din ochii Fecioarei / și-mi pare că aud cum se sparg valurile unor / lacrimi din cer / îmi întind brațele ca pentru înălțare / îmi ridic fruntea așa de frământată / în înaltul învinețit de rânile atâtor priviri”. Și pentru a aduna laolaltă capetele unor fire tematice ale volumului, e destul un singur vers, unul care exprima oximoronic paradoxala condiție umană: „o umbră albă la răscruce de vieți” (*Călătorul*). Ultimele poeme par scrise cu poezia arcadică și cu versetele Fericirilor din Predica de pe Munte pe masă. Asta nu înseamnă că lirismul lor e mai puțin pregnant. E doar o primenire a Weltanschauungului. Poeta continuă, și din ce am mai citit prin presă, să transfigureze, uneori chiar la modul grotesc, spectacolul lumii. Odată cu *Tandem cu umbrele*, A.T. Branca devine un profil remarcabil în lirica feminină actuală.

Poemul – Cămașă pătată de somn

Imelda CHINȚA

Titlul celui mai recent volum de versuri al Marilenei Apostu, *Cămașă pătată de somn*, este o metaforă în jurul căreia se construiește discursul liric, poetul și poezia purtând o cămașă de gală la vârsta maturității artistice. Marilena Apostu scrie un poem despre sine, un autoportret liric al unui eu reflexiv și însingurat. Cartea se poate recepta ca o emoționantă călătorie în străfundurile ființei, în abisul interior dominat de frământări și neliniști: „nimic nu mă va convinge să râd”. Alteritatea, călătoria printr-o existență – limită, creația devin teme – epicentru ale prezentului op, care ia aspectul unui dialog cu sine, cu luptele interioare ale ființei solitare: „de-ai vorbi ce mi-ai spune? / cine te-a iubit și cine ți-a desprins / cuvântul din dezamăgire // sunt o ticăloasă și împletesc funii albe”. Se poate remarca la nivel compozițional o sobrietate a rostirii în care iubirea și moartea sunt abordate cu un soi de timiditate a comunicării, ele fiind mai degrabă sugerate, decât exprimate: „am iubit, dar ce folos! / tramvaiele / aleargă recitând «cum să mori ca un laș». // va veni ziua când oglinda va înțelege / pe cel ce se uită în ea. / de la un timp mă întreb dacă pot muri mâine”.

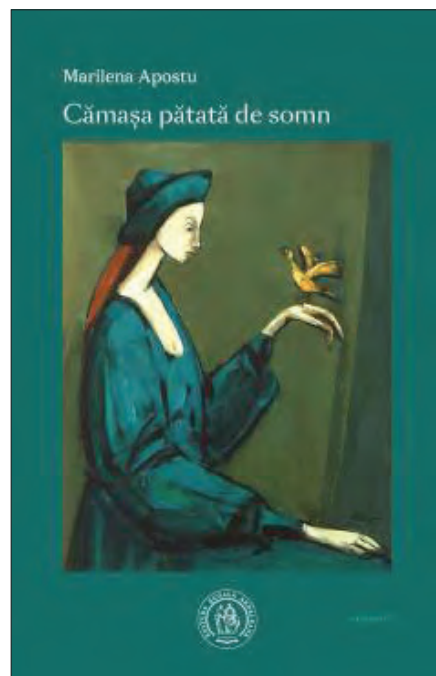
Marilena Apostu este un Pygmalion ce își sculptează din cuvinte propria suferință într-un poem-dialog cu transcendentul: „Doamne, de ce nu te arăți? / un cântec de leagăn l-aș repeta / până când fețele bătrâne te-ar purta în sân”.

Cartea este construită cu meșteșug, e munca unui orfevrier ce își stilizează în cele mai mici detalii scrisul. Însuși cuprinsul este alcătuit sub forma unui am-

plu poem de 85 de versuri, care, în esență, sunt titlurile poemelor: „Umbrela îmbătrânește și nu știe / Noaptea împodobește jarul / Mierea hrănește sângele / Zeii aduc mireasmă pentru secunde / În fiecare seară câmpesc viața / (...) / Al treilea umbrelă striga / Am văzut cifra opt cum naștea fluturi / Eram o păcătoasă cu sâni primitivi / Incapabilă să vând frigului porunci / La zero grade plantez flori / Doamne, ai împărțit raiul! / E posibil să lipsesc / Hai să mergem pe străzi să cântăm pe la ora șapte”.

Poeta regizează un caleidoscop imagistic cu accente avangardiste, o hibridizare ideatică menită a aglutina transcendentul și abisul, Zenitul, dar și Nadirul ființei. Poemele Marilenei Apostu sunt despre identitate și alteritate, despre devenire, iar întregul se prezintă sub forma unui joc stilizat de o poetă mai degrabă temperată, decât temperamentală. Versurile sunt solstițiale, realizate printr-o măiestrie decorativă: „klimt mi-a poruncit să te sărut pe stradă / în doiala nu se schimbă la culoare / stă așezată într-un tablou”; „iarba se ascunde ca un solstițiu / soarele devine pământean pentru o zi, / mă voi juca într-un pod, / voi căuta cer pentru sfinți”; „va veni miezul nopții, / somnul / îmi va încălzi spatele până-n zori. // somnul / ne va învăța că suntem rădăcini / sărutate de pământ. // nu pot să mă despart de verde”.

Cămașă pătată de somn este un volum – combustie, un volum al căutării, al încercării de transcendere; nevoia de eliberare din fragilitatea devenirii însoțește fiecare poem. Poezia capătă sensuri taumaturgice, dar și eliberatoare:

„Am spălat finalul poeziei / cu liniștea din somn. // cei care au trecut prin sete acum sunt fântâni”; „Carnea fluturului strigă: sunt liber // aseară mi-am despletit grijile!”.

Marilena Apostu valorifică dimensiunea expresivă, reflectivă și senzitivă a limbajului. Expresivitatea dialecticii lirice este sporită printr-o intensificare a melosului poetic, *melopeea*, printr-o abundență vizuală, *phanopeea* și prin „dansul intelectului printre cuvinte”, *logopeea*: „simt aglomerația dimineții ca un colind”; „luna ascultă rugăciuni”; „clopotul pentru înecați e tras cu sete”; „Cel care va plânge va avea în dar / un înger grăbit să tragă clopotele”; „iarba are culori palide / pământul strânge slava / zorzoanele n-au contur / nici gândurile”; „trebuie să arăt frumos când vei veni! / scări pictate pregătesc vizuini vulpilor / plecate să țipe la răsărit”. Tonul este grav și surprinde o tristețe

pe care autoarea îndrăznește să o comunice nedisimulat. Ființa re trăiește vârstele devenirii aflate sub semnul singurătății: „cineva mi-a blestemat / numărătoarea dusă până la sfârșit. / ca o încercare nedumerită, / sfârșitul m-a ascuns / într-un dialog născocit doar de mine. // voi fi o mână de sare”; „Într-o noapte am visat / că m-am vindecat de singurătate / alergam pe străzi”; „lumea fuge, vântul fuge. / toate stingerile / și tot ce e în jur aparțin rochiei / îm-

brăcate cu singurătate”. Moartea, tăcerea, singurătatea, tristețea, noaptea sunt cuvinte în jurul cărora se țese discursul poetic, alcătuind un decor aproape kantian, un univers căzut în haos. Poemul realizează un echilibru între autenticitatea rostirii și naturalețea expresiei verbale: „**Nimic nu e la fel / am desenat nopți, / uragane s-au strâns în port**”; „**Nimeni nu știe cât timp voi vedea / corbul pe întuneric // moartea e un repaus ce bate la ușă, / a trecut o lebă-**

dă prin oboseală / sângele curge în sunete bărbătești”.

Gândită sub forma perfecțiunii formale, *Cămașa pătată de somn* este o amplă metaforă care se distinge printr-o expresivitate stilizată, prin originalitatea rostirii, printr-o geografie interioară menită a exprima stările sufletești tensionate ce se exteriorizează într-o tonalitate expresionistă apropiată de *Țipătul* lui Munch, un strigăt cu rol terapeutic, și anume, cuvântul din poem.

Supliment dedicat semicentenarului Școlii Populare de Arte și Meserii

A apărut un nou supliment al revistei „Caiete Silvane”: „Școala Populară de Arte și Meserii Zalău – 50 de ani!”. În format electronic, suplimentul poate fi citit pe site-ul revistei „Caiete Silvane”, la secțiunea Suplimente. Ediția tipărită a fost distribuită în cadrul Zilelor Școlii Populare de Arte și Meserii, în perioada 22-24 octombrie 2024.

„Școala Populară de Arte și Meserii – 50 de ani de creativitate, pasiune și tradiție! Cinci decenii reprezintă o tradiție consolidată în ceea ce privește studiul artei, o tradiție consfințită de toate generațiile de profesori, instructori și cursanți care au trecut pragul Școlii Populare de Arte și Meserii și care au îmbogățit, prin talentul și pasiunea lor, viața culturală a comunității noastre. Acest moment aniversar este un prilej de bucurie și unul de recunoștință față de toți cei care au contribuit la evoluția acestei importante instituții de cultură din județul Sălaj. Nu este nimic mai nobil decât a sădi în sufletul și mintea tinerei generații iubirea pentru artă, pentru frumos, pentru tradițiile păstrate din moși-strămoși. La

mulți ani, Școala Populară de Arte și Meserii! Mult succes în continuare în misiunea de a inspira și a cultiva talentul viitoarelor generații de artiști!” (Dinu Iancu-Sălăjanu, președintele Consiliului Județean Sălaj)

„Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj sărbătorește 50 de ani de existență a Școlii Populare de Arte și Meserii, o școală care, în ciuda vremurilor și a regimurilor, și-a dovedit pe deplin utilitatea. O să sprijinim în continuare acest demers educațional, fiind convinși că mulți sălăjeni au nevoie de forme alternative de petrecere a timpului liber, de educație muzicală și plastică. La mulți ani tuturor profesorilor și cursanților! La mulți ani, Școala Populară de Arte și Meserii, cea mai frumoasă școală din Sălaj!” (Daniel Săuca, managerul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj)

„Școala Populară de Arte și Meserii a fost primul meu loc de muncă și de aici m-am și pensionat. Pentru mine, Școala a fost, este și va rămâne mereu a doua casă. Am activat peste 40 de ani la Școala Populară de Arte și Meserii. Este locul

de care se leagă cariera mea de profesor de instrumente de suflat și căruia îi datorez cinstită și recunoștință.” (Grigore Grigoruț, cel mai longeviv profesor al Școlii Populare de Arte și Meserii Zalău)

„Școala Populară de Arte și Meserii este o parte din viața mea, locul în care am investit timp și pasiune, alături de colegii mei, pentru acești copilași.” (Sergiu Chirilă, reprezentant al tinerei generații de profesori de la Școala Populară de Arte și Meserii Zalău)

Marcel LUCACIU

Galaxia de visuri

Literatura înfruntă vremurile aspre și este lăudabil faptul că adolescenții noștri nu au uitat să viseze și, mai ales, să creeze, așternându-și sufletul, pe hârtia imaculată, cu multă ardoare și cutezanță.

Prezenta antologie de versuri și proză reunește creațiile liceenilor sălăjeni, premiate, în ultimii cinci ani, la Concursul „Luliu Suciu”, Concurs organizat de Casa de Cultură a Sindicatelor Zalău, Cenaclul Literar „Silvania”, cu sprijinul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj. Intenția noastră este, pe mai departe, aceea de a cultiva și de a promova tinerele talente, în drumul lor spre culmile Parnasului.

Secțiunea Poezie nu e, din păcate, atât de consistentă, precum era odinioară. Poate, de vină sunt rețelele de socializare și veacul prozaic, care s-a digitalizat, excesiv, între timp. Dar importantă este calitatea versurilor, nu cantitatea lor.

Pe de o parte, am remarcat poezia Victoriei Crișan, o poezie adesea laconică, dar expresivă, ce pendulează, cu exuberanță, între teluric și astral: „M-aș plimba peste tot / prin universuri paralele / la culles de flori și meteori. // M-aș așeza apoi în Carul Mare / avânt să-mi dau spre alt pământ / pe care să-l cultiv cu levănțică” (*Supernova*). Deloc neglijabilă e alura modernă a versurilor Mirunei Haiduc. Uneori, versurile mizează pe comparația dezvoltată: „Soarbe-mă din priviri / Așa cum îți sorbi cafeaua dimineața devreme” (*Tratament*). Alteori, ele apelează la ironia subtil strecurată, în mediul citadin: „Aș vrea să merg în Paris, / fiindcă acolo nu mă podidește plânsul; / unde mașinile claxonează / doar când cineva își scapă bereta în mijlocul străzii. [...]

/ Brusc, mă reîntorc în București / – micul Paris – [...] / Fără să îmi fi dat seama / am ajuns din nou să merg prin praf” (*Micile distrageri în tâmplătoare*).

Pe de altă parte, ne-a surprins poezia lui Iris Király, care gustă, cu o înflăcărare adolescentină, din *Cireașa dragostei*, dar probează o solemnitate matură, atunci când meditează asupra condiției umane, în versuri sentențioase: „Noi aspirăm la un destin drept, / tămăduitor, un destin cosmic, / care se deschide sub pulberea / de vise ce presară galaxia sufletului / nostru” (*Pulberea de vise*).

În schimb, secțiunea Proză e una substanțială și extrem de eterogenă, pentru că ea însumează pagini de jurnal, schițe, legende, basme, povestiri și chiar fragmente de roman. Predomină introspecția și solilocviul, în majoritatea textelor narrative. Mai totdeauna, confesiunea frustă, plină de candoare, izvorăște dintr-o sensibilitate ultragiată. Chiar dacă, pe alocuri, apar unele imperfecțiuni, harul de prozator se lasă dezvăluit grație coerenței narațiunii, ingenioasele construcții epice sau creionării unor personaje viabile.

Dincolo de nostalgia vârstei copilăriei, de gustul dulce-amărui al primei iubiri, este vizibilă tendința de a radiografia, atent, convenționalismul vieții cotidiene și superficialitatea oamenilor. Așa se întâmplă, de pildă, în captivantul *Mini-jurnal fictiv* al Ozanei Bălbuc: „Oamenii sunt ființe complicate, transparente. Par că te lasă să le cucerești și străfundul inimii, dar, de fapt, ei se lasă priviți doar teatral, nesincer, la suprafață. Câteodată, te lasă să le descoperi

unele părți pe care nu le credeai existente, care îți se revelează într-un mod fascinant, aproape cuceritor de verosimil. Dar tot ei sunt cei care aruncă-n aer speranțe abia încolțite și parfumuri de nu-mă-uita. Tot ei judecă după înfățișare și se tem să nu fie judecați.” Am observat, apoi, turnura realistă și nota umoristică, în spirit caragialian, a schiței *Examenul*, semnată de Roxana Breban. Stilul caragialian este adoptat și de Mihaela Chiș, într-o fulminantă scrisoare adresată *Fostei (iubiri)*; o scrisoare ce ne amintește de personajul Rică Venturiano și de celebra lui declarație de dragoste: „Dragă fostă iubire, mă trezesc cu mintea inundată de gânduri despre tine, despre ceea ce am devenit de când tu ai apărut în viața mea și mi-ai spulberat toată inima și rațiunea. Nu mai sunt eu. Nu am fost eu încă din prima clipă în care te-am întâlnit.”

De o factură aparte, sunt prozele Oanei Crișan, scrise, într-un ritm alert, parcă sub impulsuri supraraliste. E, aici, un suflet rebel, nemulțumit de vacarmul lumii contemporane și de *Sindromul unanimității*. O revoltă de sorginte romantică provoacă un diluviu de sentimente contradictorii, merit să îngroape scepticismul și fatalismul așa-zisei umanități; o umanitate care și-a pierdut rostul; o umanitate care fuge de ea însăși: „Stă ascuns în spatele stelelor de pe cerul ființei noastre. Sentimentul acela ce conține o viață și nimic. Cade ploaia și fugim de ea. Se lasă ninsoarea și fugim de puritate. Ne doboară căldura și fugim de expunere. Ne mângâie boarea și fugim de sinceritate. Toată viața ne este o fugă. Viața însăși e pe fugă. E un efort. Unde

altundeva ne mai putem îndrepta? Unde ne mai putem ascunde...”

Romantice sunt și textele lui Ștefan Inceu, însă ele nu cunosc furia valurilor, ci stau, rând pe rând, sub semnul calmului plat, al reveriei senine, al contemplării îndrăgostite de peisajul autumnal. Și astfel, toamna e când un „pictor desăvârșit” ce ne oferă o „simfonie de culori”, când „o zână tristă care împărtășește parfumuri stinse”. *Fanteziile în tonuri arămii* denotă o rarisimă delicatețe sufletească, iar *Dorul de Eminescu* (o altă confe-

siune candidă) scoate la iveală un eseist în devenire.

Fără nicio îndoială, toate creațiile din acest volum sunt demne de toată atenția și reprezintă, în mare parte, un talent incontestabil, ce trebuie întreținut, nu risipit. E un început promițător, dar care se vrea continuat prin intermediul unui exercițiu asiduă al scrisului, complinit de lecturi întinse. Altminteri, drumul Paranasului este pe cât de miraculos, pe atât de anevoios și, din nefericire, nu aruncă nimeni cu flori...

Timpul va cerne și, apoi, va dis-

cerne vocația permanentă a scrișului de frumoasele capricii ale tinereții. Nu ne rămâne decât să privim, cu admirație, această splendidă galaxie de visuri. Ne dorim ca fiecare vis adolescentin să-și întâlnească steaua lui călăuzitoare; o stea care să-i desăvârșească, în cele din urmă, destinul literar.

* *Prefață la volumul „Zbor 5. Antologie de versuri și proză”, în curs de apariție, la Editura „Caiete Silvane”, Zalău.*

Un nou volum de Marin Ștefan la Editura „Caiete Silvane”

În colecția „Memoria” a Editurii „Caiete Silvane” a apărut volumul semnat de profesorul Marin Ștefan, „Izgonirea...”, dedicat românilor sălăjeni refugiați, expulzați și deportați în urma Dictatului de la Viena (30 august 1940).

„La scrierea cărții «Izgonirea...», am fost îndemnat de către regretatul prof. univ. dr. ing. Barbu I. Bălan – președinte executiv al Federației Naționale a Românilor Persecutați Etnic «Pro Memoria 1940-1945», director onorific și redactor coordonator al revistei «Pro Memoria 1940-1945», cel care m-a invitat la activitățile federației și a scris o «Notă» în nr. 4 (56), octombrie-decembrie 2017, al revistei, pagina 23: «Mulțumim distinsului nostru colaborator Marin Ștefan pentru informarea cu operativitate și lux de amănunte asupra evenimentelor care au loc în județul Sălaj. Îl felicităm din toată inima pentru această strădanie și am dori ca exemplul domniei sale să fie urmat de toți corespondenții noștri zonali pentru o cât mai bună și promptă informare a cititorilor revistei noastre». Am scris această carte și datorită convingerii lui Albert Einstein: «Învață din ceea ce s-a întâmplat ieri, trăiește pentru

ziua de azi și speră pentru ziua de mâine», dar și datorită părerii mele de netăgăduit – «Cei care nu cunosc trecutul, trebuie să-l afle, iar cei care îl știu, nu trebuie să-l uite!»», a precizat autorul volumului „Izgonirea...”.

Profesorul Marin Ștefan s-a născut la 1 aprilie 1945, în localitatea Rîmești-Beica (acum Șuşani, aproape de Drăgășani). A absolvit Liceul „Vasile Roaită” din Râmnicu Vâlcea (secția cu program special de educație fizică), fiind apoi, licențiat al Institutului de Educație Fizică și Sport din București. A venit în orașul Șimleu Silvaniei în anul 1963, profesând la Școala Tehnică Veterinară (acum Liceul Tehnologic „Ioan Ossian”), Școala Specială, Liceul „Simion Bărnuțiu” și Școala „Silvania”, până la pensionare (2009). A fost instructor sportiv la Consiliul Raional Șimleu Silvaniei al Uniunii de Cultură Fizică și Sport, regiunea Crișana (1966-1967) și președinte al Consiliului Orășenesc pentru Educație Fizică și Sport Șimleu Silvaniei (1972-1990). A debutat în activitatea jurnalistică, cu tematică sportivă, la ziarele „Crișana” din Oradea și „Sportul” din București, în urmă cu 58 de ani. Apoi, a publicat articole despre

multe domenii ale vieții cotidiene în 41 de ziare și reviste, la nivel local, județean și național. Este membru al Asociației Jurnaliștilor din Sălaj și al Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România, precum și „Cetățean de Onoare” al orașului Șimleu Silvaniei. La Editura „Caiete Silvane” a Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, profesorul Marin Ștefan a publicat și volumele: „Amintiri din zodia Berbecului” (2021) și „Căutătorul de cuvinte. Și de imagini...” (2023).

Ștefan INCEU

Fantezii în tonuri arămii*

Am crezut, în naivitatea mea, că niciodată nu va exista o toamnă a viselor, căci pe ele le considerăm eterne, fără vârstă, fără anotimp, ziduri de spirit, aripi de minți. Prin intermediul viselor ne eliberăm de condiția umană și ajungem să descoperim lumea irealului sau, cum ar spune alții, „a umbla haihui prin lume”. Prin ele privim în viitor și ne ancorăm pe țarmurile iluziilor, dar, totuși, atât de reale...

Anotimpul revelației, al descoperirii, anotimpul clarității, al emoțiilor și al speranțelor a sosit. Mă plimbam pe alei parcă rupt de restul lumii. Singurul sunet pe care îl auzeam era foșnetul pașilor pierduți în depărtare. Pământul era acoperit de o pătură roșiatică de frunze căzute de pe ramurile dezgolite ale copacilor. Dar frunzele acestea nu au căzut oricum, au căzut ca și cum ar fi fost îndrăgostite de pământ. Soarele se pierdea palid în linia orizontului...

Toamna în tonuri ruginii, pe lângă abundența ce o caracterizează, este și cea mai capricioasă dintre cele patru surori. Grăbită să curme liniștea și strălucirea zilelor de vară în fiecare an, fără să anunțe pe cineva, s-a pornit să cutreiere lumea și să o preschimbe după bunul său plac. Cu toate acestea, toamna este ca a doua primăvară, și fiecare frunză este ca o floare.

Ne bucurăm cu toată ființa de fiecare rază de soare ce mai reușește să străpungă plumburii nori, obosiți de atâta încărcătură. Ei nu reușesc să simtă emoția revelatoare a toamnei și, cu siguranță, ar da orice să fie iarăși ușori și pufoși ca în restul anotimpurilor, dar nu este cu putință. Și

astfel, recurg la nenumărate mijloace, cum ar fi creșterea în altitudine sau schimbarea zonei climatice. Uneori, ajung chiar să se iște conflicte între ei, doar ca în final să plângă în hohote, reușind să scape de povara chinuitoare... Ce poate fi mai frumos decât soarele strălucind printre frunze galbene de toamnă? Am surprins astăzi un porumbel printre frunzele unui copac. Stătea acolo sus și privea lumea senin. Părea că timpul s-ar fi oprit din loc pentru el...

Cine este curios să privească trecerea grațioasă a toamnei o poate face în diminețile acoperite cu nori, atunci când soarele mijește alb din cerul închis. În urma ei, pe covorul ruginii de frunze uscate, se văd pași de brumă și urme proaspete de ploii reci. Câteodată, când natura se răzvrătește și insistă să rămână verde, lasă de strajă în urma ei un vânt aspru. Sub răsuflarea lui și ultimele pete rebele de verdeată cedează, topindu-se în marea de galben-ruginiu a naturii. Veșmintele în tonuri verzi s-au schimbat acum în unele arămii, iar natura-ntregă a amuțit în fața măreției toamnei, care a luat sub stăpânire toată zarea. Cu toate acestea, indiferent că soarele este pe cer sau nu, toamna este strâns legată de suflet. E un anotimp al liniștii, al interiorității...

Sensibilă ca un pictor desăvârșit și iubitoare de culori vii, toamna își pictează roadele într-o simfonie de culori. Poate că pare un paradox, însă privind, cu atenție, spectacolul naturii, această impresionantă dovadă de sensibilitate și frumos, ne gândim că uneori, deși sentimentele ne sunt contradictorii, am putea învăța de la pădurea ei îngălbenită cum să ne stăpânim,

cum să ne ținem pornirile în frâu și, mai ales, cum putem să trăim frumos, chiar dacă înăuntrul nostru e un întreg haos. Probabil că fiecare frunză pe care o strivim nepăsători sub pași își are propria ei viață, propria poveste peste care trecem cu nepermis de multă ușurință. Eu cred că dacă am dori și am încerca măcar să ascultăm cu sufletul fiecare colțisor din ceea ce ne înconjoară, ar putea să ne povestească romane întregi, povești cu prinți și prințese, cu vrăjitoare și zmei, cu bucurii și speranțe, înfrângeri și dezamăgiri; povești pe care nici cel mai iscusit scriitor n-ar fi în stare să le aștearnă pe hârtie.

Anotimp al contrastelor, toamna oferă motive de iubire, dar și de tristețe. Ea e o stare de spirit, de trecere într-o altă dimensiune, este despre nostalgii și speranță, despre seri triste că vara a trecut sau despre seri minunate în care ne bucurăm că suntem, din nou acasă, în mijlocul familiei. Pentru fiecare dintre noi, toamna înseamnă atât de multe...

Natura, în schimb, are motive să o considere o zână tristă. Pentru ea, toamna împărtășește parfumuri stinse, îi ruginește podoaba verde și îmbracă arborii în haine galben-ruginii. Prin ochii naturii, toamna este mohorâtă, iar vânturi aspre o fac tânguitoare. Până la urmă, toamna este anotimpul care oferă tot atâtea motive să o iubești, și la fel de multe argumente să o privești cu antipatie.

Toamna este ultimul și cel mai frumos zâmbet al anului!

* Text din volumul „Zbor 5. Antologie de versuri și proză”, aflat în curs de apariție la Editura „Caiete Silvane”.

Un joc

Emilia POENARU MOLDOVAN

Hanna Bota a început să se joace „De-a timpul”* odată cu volumul precedent „33+3. Poemele copilăriei”, unde „vârsta copilăriei nu este altceva, decât o privire în oglindă a sinelui, descoperindu-se astfel pe sine în propria dimensiune existențială” (C. Cubleşan).

Doar că acum, jocul este dinspre cealaltă parte a „portalului” – cercul, la început doar „o roată mare / agil mânăta / într-o hărmălaie voioasă”, devine un loc de trecere între lumi: „azi / trec prin gaura cercului / înapoi / făcând naveta între atunci și acum / anulez timp, spațiu și legi // roata eternei reînțoarceri / funcționează și invers” (*Cercul*, p. 9), propensiunea metafizică a eului poetic luând locul cărnii și sângelui: „când trupul tău în țărână va cădea / va cădea și timpul împreună cu tine / va-nceta să mai bată noianul de clipe // se va întoarce în albie / purtând vlăstarul – / chipul tău imaterial” (*Tribut*, p. 5).

În „arsenalul” de joacă, clipele pot deveni bolovani pe care poeta, precum Sisif, îi rostogolește dintr-o parte în alta, pendularea nu poate fi oprită, deși: „Ai vrea să oprești, / ce mult ai vrea să oprești / balansarea / dar ai aflat că nemișcarea / e chiar moartea” (*De-a timpul*, p. 18). Geamănul neutru al clipei, momentul, funcționează și el ca un despărțitor, ca o muchie: „Am auzit că cine prinde / momentul dintâi / acolo rămâne pe veci / în prezent – / ca urmare, pe aceia nu-i mai vedem / sunt norocoșii dăruiți nemorții / deși ai nevieții sunt // pe muchia dintre ele / călcând” (*Întâiul moment*, p. 20). Astfel, balanța și muchia, accesorii ale jocului metafizic, despart două lumi de spațiu-timp, sugerând totodată o răstignire a eului liric între atunci și acum, între aici și dincolo, între

Timp și Clipă: „Eu, la mijloc, / cu el de-o parte / cu ea de cealaltă / strivită ca bobul de strugure / călcată în teasc / ... / Mă port prin lume / trecând și rămânând / trecând // rămânând” (*Timpul și Clipa*, p. 22).

Nu putea lipsi din jocul de-a timpul oglinda, cea care ar putea fi răspunzătoare de eterna reînțoarcere, prin complicatul mecanism al primirii și respingerii în același timp a oricărei imagini: „cele două oglinzi încătușau timpul / am văzut trecutul cum o ia de la cap / în viitor” sau „mă joc în reflectarea oglinzilor / copilă, mireasă / femeie sau mamă / toate în același corp / înghesuite / fie clipe, secole, ere – / aici și acum” (*Cheia*, p. 31).

Timpul ca o pâlnie cu gura în jos, descrisă astfel de Stephen Hawking, fizicianul căruia îi sunt dedicate două poeme în volum, îi dă poetei gândul să preia în mâinile proprii ceea ce Bлага („... oprește, Doamne, ceasornicul cu care ne măsoară destrămarea”) îi „pasase” lui Dumnezeu: „dacă voi reuși să întorc cupa timpului / adică să-i schimb forma / dacă voi putea opri revărsarea / universul va încremeni / ca o peliculă ruptă a unui film vechi”. Făuritoarea de cuvinte, poeta, chiar dacă cei din jur ar considera atare acțiune o nesăbuiță, știe sigur „... că reușita nu ține de fizică, / ci de cuvânt” (*Forma timpului*, p. 39).

Temperamentul mai degrabă retractil – deși nu pare – al poetei trimite spre interior tot ceea ce trăiește, transformând realul în fulgurații onirice: „dacă-mi deschid ochii brusc / dacă clipeșc des și mărunț, / observ cum / timpul e sacadat în secvențe mărunte / printre care se plimbă nestingheriți / vecinii noștri din lumi paralele” (*Moment vulnerabil*, p. 42).

Sensibilitatea Hannei Bota, expusă și caligrafiată în versuri atent construite, cu iluminări sporadice, venite inclusiv din sfera socialului, pare înăbușită și captivă în „o tumoră a timpului” (*Profeție*, p. 44). Astfel, citim firave inserții de atitudine, ca voce a cetății, la început de volum: „lanuri largi de floarea-soarelui / ar fi răsărit din semințele / scoase din țară la export / noi consumăm ulei străin” (*Bărcuțe de hârtie*, p. 7), la mijloc – *Plânsul lui lura*, p. 47 – care s-ar putea cita în întregime, dar nu o facem, lăsând cititorului plăcerea de a descoperi singurul poem din volum în care murmurul reținut al eului liric „dă pe dinafară”, transformându-se în plâns, iar în conștiința noastră, în urlat, și în fine, la sfârșitul acestei selecții de poeme: „ploaia a umplut străzile / drumurile înfundate / opresc goana / spre Europa / ... / firele tot mai subțiri ce ne țin / sunt arse în noi scumpiri / în minciuni și griji / apoi cădem în gol” (*Negru pe negru*, p. 66).

Un loc aparte în volum îl are

amintirea mamei poetei, care prin moarte s-a sustras închisorii digitale în care ne aflăm cu toții, la construirea căreia participăm asiduu, în inconștiența noastră, cu risipirea prețioaselor clipe ce ni s-au dat prin aruncarea lor în hăul virtual: „Am văzut într-o vitrină o pijama verde / cu buline albe și albastre /... / am căutat în telefon / ce greșală // din ziua aceea ecranul s-a umplut / cu duzini de oferte de pijamale /... / am văzut toate modelele lumii / cu flori, cu papagali, cu inimioare, / cu pătrățele, liniuțe sori și stele / printre oferte / abia s-a strecurat / un mesaj că-i mama bolnavă / boala ei se pierdea / neînsemnată printre

modele – / de astă dată în dungi /... / boala și moartea mamei... / linii în alb-gri / mormânt, ploaie / pijamale vărgate / ca niște gratii virtuale dintre care / n-ai cum să scapi / o cușcă-închisoare digitală. // doar mama zburase liberă / din colivie / lepădându-și pijamaua verde / cu buline albastre – / trup și câmpie” (*Închisoare digitală*, p. 64).

Volumul – și jocul de-a timpul – se încheie cu poemul *Vis lucid*, care aduce și numele lui Einstein în această ecuație – nu se putea altfel, unde poeta conchide: „doar teoria / timpului relativ îmi dă de furcă – / în rest, / nici o schimbare / totul e ca înainte de culcare // ca înainte de a

scrie poemul acesta // ca înainte de a mă naște // înainte” (p. 68).

Poeta face față cu brio acestui joc, recurgând la desentimentalizarea discursului, care, chiar și în aceste condiții, nu pare rigid, ci mișcat la suprafață de un flux subteran de lirism, alimentat de reverberații lăuntrice, când nostalgice, când melancolice, dar deloc patetice. Reușita acestui volum nu ține, vorba poetei, de fizică, ci de cuvânt. Și în mod incontestabil, de talentul Hannei Bota.

* Hanna Bota, *De-a timpul*, poezii, Editura Tracus Arte, 2024. Ilustrații de Constantin Baciu.

O nouă carte de Marcel Lucaciu la Editura „Caiete Silvane”

În colecția „Scriitori sălăjeni”, a apărut, la Editura „Caiete Silvane”, cartea „Scriitori din Țara Silvaniei 2”, de Marcel Lucaciu, cu o prefață de Carmen Ardelean. Primul volum a văzut lumina tiparului tot la „Caiete Silvane”, în anul 2013.

Prezenta carte cuprinde cronici despre volume ale scriitorilor Silvia Bodea Sălăjan, Claudiu-Ionuț Boia, Ioan Bunta, Horia Ciovârname, Teodor Crișan, Ștefan Goanță, Octavian Guțu, Daniel Hoblea, Florin Horvath, Iris Király, Mioara Lazăr, Voichița Lung, Ancuța Mărieș, Valentin Meseșan, Alice Valeria Micu, Viorel Mureșan, Viorica Mureșan, Ion Pițoiu-Dragomir, Florica Pop, Teodor Sărăcuț-Comănescu, Daniel Săuca, Iuliu Suci, Viorel Tăutan, Artemiu Vanca și Luiza Zaharia.

Volumul „Scriitori din Țara Silvaniei 2” va fi lansat în 27 noiembrie 2024, în cadrul manifestărilor organizate cu ocazia împlinirii a 50 de ani de la înființarea Casei de Cultură a Sindicatelor Zalău.

„Marcel Lucaciu demonstrează, încă o dată, prin volumul de față, că nu e doar un Om al Cetății, ci un Om al Cetăților în care trăiește și pe care le slujește de câteva decenii: Poezia, Învățământul, Cenaclul literar «Silvania», revista «Caiete Silvane». Continuând, firesc, și cu un simț al responsabilității civic-literare, demersul din anteriorul volum *Scriitori din Țara Silvaniei*, autorul alege să dezvăluie și să se dezvăluie în cronicile ce nu sunt doar o panora-

mă, ci o adevărată panoplie a «arsenalului» local. Un aer de dactiloscopie literară se degajă cu/în fiecare cronică, pe măsură ce se dezvăluie, treptat, liniile fine, aproape invizibile, inaccesibile cititorului inocent sau neavizat, dar și spiralele a căror cizelare e rezultatul unui asiduu exercițiu literar, al unei obstinării ce denotă o pasiune de care se lasă, autor și critic, cu bună știință, devorați. În fond, volumul e o dovadă a credinței în necesitatea stringentă a existenței și a promovării unei teorii a formelor... cu fond. Oprindu-se asupra particularităților stilistice sau compoziționale, dar și asupra conținutului pe care-l analizează și distilează, Marcel Lucaciu alege să păstreze, ca un căutător de aur din generația supranumită «Forty-niners», doar pepitele a căror valoare e imuabilă.” (Carmen Ardelean)

Alice Valeria MICU

Pledoarie pentru trecut

Cum alegerile parlamentare sunt exact în ziua de 1 Decembrie, candidații nu-și vor mai face simțită prezența formală cu prilejul Zilei Naționale, care va avea toate datele să devină Ziua Dezastrului Național.

Oricum, dragi politicieni, nu mai mergeți la Alba Iulia, căci Unirea vă este o piedică în desăvârșirea cumplicitei operațiuni de vânzare a tot ce mai funcționează pe aici, cu oameni cu tot, entități înlocuibile, nu-i așa? Să mergeți la Alba Iulia de 1 Decembrie înseamnă să-ți asumi importanța acelei zile, să fii tu, simbolic, unul dintre românii care au mers acolo în cap de iarnă, să-și exprime voința de unire cu Țara, să fii tu în batalioane de trecut Carpații, pentru a-ți ajuta frații de prea multă vreme sub călcâi străin.

Pentru voi, politicieni contra țării, patrioți contra naturii, trecutul e doar un pretext, în numele căruia sunteți mai degrabă dispuși să vă asumați culpe inventate, decât victorii câștigate cu sânge pentru fiecare palmă de pământ.

Am avut câmpii roditoare, dar le-am vândut străinilor, fără ca statul să pună vreo opreliște în alienarea teritoriului național, deși alte state fac asta.

Am avut fabrici care făceau producții valabile inclusiv la export, ajutând ca datoria externă a României să fie plătită în primăvara lui 1989, și am fost singurii care au reușit să iasă de sub presiunea organismelor internaționale care fac legile în țările lumii.

Voi, politicieni, alegeți pentru o misiune de care nu vă țineți, vă lepădați de trecut, și nu vă pasă că în trecutul acela sunt părinții, moșii și strămoșii voștri.

Ceea ce nu înțelegeți, sau tocmai că înțelegeți, și atunci e de două ori mai grav, e că este o lepădare de Dumnezeu ceea ce faceți voi, de acel principiu creator, care generează viața și o face posibilă. Voi vă lepădați de originile voastre, de mame și tați, de oasele și sacrificiile lor. Inimile care au bătut pentru voi sunt aruncate acum în țărâna trecutului.

Pe voi v-au botezat întru moarte, căci ce altceva poate să însemne când îți vinzi locul nașterii. Cu sau fără ritual, pe voi v-au întrebat: *Te lepezi de Dumnezeu?* Și ați spus *Da*. V-au întrebat: *V-ați lepădat de Dumnezeu?* Și voi ați spus *Da* și-ați confirmat cu tărie că nu în El credeți și nu în lucrarea divină a celui ce-a zămislit sămânța de viață, de suflet și de conștiință. Voi nu în zidire credeți, ci în dărâmare. Voi nu în viață și în lumina adevărului credeți, ci în moartea lentă și acoperită în minciună. Pentru voi, copiii sunt instrumente ce nu trebuie educate, ci lăsate de izbeliște, la voia ispitelor pe care tot voi le presărați. Din acțiunile voastre se vede că bătrânii sunt doar obiecte inutile, ce vă amintesc de unde veniți și vă consumă resur-

sele pe care ei, cu brațele lor le-au făurit. Pentru voi, adulții sunt unelte vorbitoare, numai bune de disciplinat cu biciul restricțiilor, tot de voi iscodite, cu lanțul comodității aparente și cu jugul fiscalității excesive, care tot vouă vă servește.

Loiali doar puterii zăvorâte din acumularea de bani, politicienii de azi joacă la loteria electorală, ca la păcănele. Investesc suma necesară pentru a ajunge pe o poziție eligibilă, acționează mecanismul configurat de organizații ascunse în umbră sau care-și disimulează acțiunile îndărătul unor acțiuni ce se pretind onorabile și declanșează campanii după chipul și asemănarea lor. Toate sunt construite după același tipar, mai mult ca sigur, opera unei singure firme de casă, lipsa de imaginație vizibilă, în mod repetat, pe drumurile patriei putând fi explicată doar așa, deși, se știe, căscatul, râsul și prostia sunt molipsitoare. Toți cu panouri imense, cu sloganuri izvorâte nu din abilitatea vreunui strateg în comunicare politică, ci dintr-un terminal conectat la inteligența artificială, la fel ca la alegerile locale, când Chat gpt a fost dător de texte pentru comunicare în social media.

Cum joacă politicienii la păcănele viitorului nostru? Așa cum o face orice dependent, ignorând cu bună știință comunitatea locală și țara. Cu o mână pe mânerul ce acționează mașinăria infernală, cu cealaltă pe câteva butoane bine știute, cu mintea la viitoarele poziții de forță spre care vor să acceadă și cu sufletul în iadul trădătorilor, al delatorilor și mincinoșilor, cu gura mereu pregătit să spună orice îi ajută să-și atingă scopurile, cu privirea goală, îndărătul căreia se zărește neantul. Au câștigat la alegerile locale, promițând acțiuni în beneficiul cetățenilor pe care îi îndemneau la solidaritate, pentru ca împreună să facă orașul, comuna, județul înfloritoare? Și ce dacă? Odată asigurat fotoliul cald și iute aducător de venituri, de influență și putere, vor mai mult și uită promisiunile făcute ca pe o sacoșă uzată, de al cărei conținut se pot lepăda fără să clipească măcar.

Noi orizonturi s-au ivit în ochii acestor împuterniciți ai vremii, care n-ar mai ști să trăiască dacă, printr-un joc al hazardului, ironia soartei i-ar arunca din nou în starea lor dintr-un trecut nu prea îndepărtat. Bișnițari sau ingineri, cu facultatea absolvită în același an cu examenul de Bacalaureat, profesori, medici veterinari, juriști, economiști, cei mai mari politicieni de pe strada lor nici nu concep să trăiască în afara funcției, ca și cum s-ar fi născut cu fotoliile crescându-le direct din trupul dedat huzurului și învârtelilor de tot felul.

La păcănelele viitorului, ariviții noii lumi se cațără pe cadavre, cu soarta morților, victime colaterale, trecută în condica lor și apasă, iar din faima trecutului

se rotesc sacrificii, noțiuni, idealuri, sânge, iar câteva cuvinte și expresii de impact se aliniază pe ecranul îngust al minții lor: țară, popor, familie, viitor, comunitate, cale, pe mâini sigure, dezvoltare, România, prosperitate și ce mai vine întâmplător din inteligența artificială și gratuită pentru ei, dar pe care o vom plăti cu sângele copiilor noștri, în curând.

Noi, cei mulți, căroră ni se spune că trăim în democrație, adică într-o societate în care puterea este a poporului, ne ducem zilele, nu ca suflete izolate în derivă, duși de vântul timpului ca niște ambalaje goale și nereciclabile, lipsiți de valoare și de conștiință. Suntem aici, moștenitori ai luptelor și triumfului strămoșilor noștri. Știu, naționalismul e perimat pentru mulți, mai ales pentru aceia căroră țara le pute, iar părinții și bunicii mai sunt doar material etnografic de care se agață ca niște plante târâtoare, în proiecte sforătoare, bugetofage, adică din taxele și impozitele plătite de cei mulți. Trecutul nu este o amintire îndepărtată, ci fundamentul pe care ne construim speranțele, visurile și zilele noastre de mâine. Așa

cum rădăcinile unui copac cresc adânc pentru a-și susține ramurile falnice, la fel și trecutul ne ține demni și neclintii, oferind lecții de înțelepciune și curaj. Doar că nu realizăm că suntem mulți, că formăm nu o pădure, ci un codru, și nu ne vedem de uscăturile dintre noi. Cât mai suntem aici, cât mai există în noi suflare de viață și voință, de ne-am lua ceața pusă de alții pe ochii noștri, să nu mergem cu valul ticăloșit înspre moartea nefirească, aceea a ignoranței, a nefirescului, a morților vii ce-și scutură otrava.

Nu putem ignora trecutul, pentru că a-l uita înseamnă a merge orbește în viitor, dar nu cu orbire de trup, ci cu orbire de suflet și de conștiință. Trecutul ne vorbește, nu în șoaptă, ci cu vocea răsunătoare a celor care au fost înainte și au strigat „Noi vrem să ne unim cu țara!” Voci care ne cheamă la dreptate, la pace și la iubire. Luptele lor pentru libertate și adevăr ne reamintesc că drumul spre justiție este lung și este căptușit cu urmele celor care au refuzat să renunțe la speranță.

Să nu respingem greutățile celor care s-au confruntat înaintea

noastră cu minciuna, cu lașitatea, cu trădarea, cu ignoranța, cu hoția, cu deznădejdea. Să le onorăm sacrificiile, căci în lupta lor găsim putere. În perseverența lor, descoperim scopul, iar în viziunea lor, întrezărim o lume în care existența umană demnă e mai presus de mode ridicole, de sensibilități exacerbate și de practici care nu sunt generatoare de viață.

Trecutul este o torță care ne luminează drumul, un ghid, care ne coordonează acțiunile, și ne arată pericolele pe care trebuie să le evităm. Privim în trecut nu cu nostalgie, ci cu evlavie, pentru ca, însușindu-ne lecțiile istoriei, să găsim puterea de a modela un viitor drept, plin de compasiune și liber.

Țara nu are gură să-ți spună că fiecare pământ vândut altor interese e dureroasă, precum o bucată de carne smulsă din trupul unui om, ca pe o plată a unei datorii. Glasul țării e al tău și al meu și al celor care mai sunt conectați la ceea ce este încă patria. Dacă noi nu-i strigăm durerea, ea va rămâne cu suferința ascunsă, precum o ființă căreia i s-a smuls limba ori i s-au tăiat corzile vocale.

Valize pentru Lourdes

Alexandru JURCAN

Orașul Lourdes din sudul Franței, situat la baza Munților Pirinei, e cel mai vizitat loc de pelerinaj catolic din lume, considerat loc sfânt, deoarece se crede că acolo și-a făcut apariția Fecioara Maria. În 11 februarie 1858, fetița Bernadette, în vârstă de 14 ani, s-a dus în pădure să adune lemne de foc. Deodată... viziunea! O lumină albă în grotă, plus trandafirul care se mișca. Trei milioane de pelerini în fiecare an. Biserica a recunoscut 70 de miracole. Vin aici bolnavi imobilizați, cu dizabilități.

Să vedem documentarul *Lourdes* semnat de Alban Teurlai și

Thierry Demaizière. O calitate de neglijat a filmului: o privire absolut neutră. Cu multiplicitatea punctelor de vedere. Valize pentru Lourdes, trenuri, călătorie cu speranțe înalte. Îngrijitori, rugăciuni, lumânări. Lourdes a devenit un leagăn de umanitate. E reconstituit Drumul Crucii. Slujba în bazilica îngropată. Scaune de invalid. Bătrâni, copii, transsexuali, mutilați. Infirmitate în alb. Mulți condamnați la moarte. Forța de a îndrăzni să ceară vindecarea... „vă salut, Marie, binecuvântată între toate femeile lumii... roagă-te pentru noi, bieți păcătoși...”. Apoi ritualul băii,

când stau dezbrăcați, în raport direct cu divinitatea, dar și stâncă din grota Massabielle, mângâiată de zeci de persoane, care și-au lăsat acolo dorințele. La doi pași, comerțul, cu tot felul de suveniruri. Pelerinajul la Lourdes e trăit ca un eveniment major al unei vieți.

Filmul e sobru, bulversant, pudic, cu confesiuni curajoase, subliniindu-se mereu demnitatea oamenilor. Fără considerații religioase, fără voce din off, fără comentarii, documentarul captează emoția participanților, într-un mozaic tulburător. Cu delicatețe, fără lirism sau patos.

Carmen ARDELEAN

Congruențe și sinestezii

Ce văd păsările, Iulia Gherasim

Considerată de Marius Chivu, deloc neîndreptățit sau hazardat, „revelația anului”, Iulia Gherasim reușește, prin volumul de proză scurtă *Ce văd păsările*, ce marchează debutul său editorial, să se remarce printr-o scriitură ce evidențiază toate datele necesare unui mare prozator. O sinteză a acestora e realizată, pe coperta a patra a volumului apărut în februarie 2024, la Editura Polirom, în colecția „Ego. Proză”, de Bogdan-Alexandru Stănescu și Marius Chivu: construcția personajelor, finalurile deschise, viziunea ironică și amară, realismul feminin de familie, stilul de viață, provocările și anxietățile femeii din clasa de mijloc, arta dialogului și a frazării, atenția la detalii, inteligența și umorul. Nu e de neglijat nici interviul realizat de Diana Joicaliuc, pentru „Revista Literară Radio”, în care autoarea conturează parcursul său artistic, portretul *prozatorului la tinerețe*, culisele laboratorului de creație, dezideratele, planurile literare, cu o delicatețe și cu un tact ce denotă maturitate, profunzime și profesionalism.

Ce ar mai fi de spus, în afara faptului că au fost importante, în devenirea sa artistică, participarea la cursul de creative writing susținut de Florin Iaru și Marius Chivu și la programul de mentorat „Prima carte”, organizat de Fundația „Friends for Friends” sau că unele dintre povestirile cuprinse în volum au fost publicate anterior în antologia *Kiwi* și în revistele *locan* și *Timpul*? Că e o carte care se citește pe nerăsuflăte? Că emoțiile, neliniștile existențiale

ale personajelor devin, cu fiecare pagină, ale cititorului, grație forței scriiturii de a transgresa lumea ficțională? Că e imposibil să prioritizezi sau să enumeri tot ce ți-a provocat deopotrivă plăcere și admirație, ce te-a incitat și ce ți-a trezit reverii adânci?

Poate ar mai fi de spus că volumul cuprinde 14 proze scurte, ce mi-au amintit de filmele de scurt metraj, în care nu-și au locul nici diluții, nici divagații, în care precizia camerei, eficiența narativă, rigurozitatea în alegerea cadrelor, puterea de sinteză și mizarea inspirată pe forța suspansului și pe dozarea luminilor și a umbrelor, toate dovezi ale măiestriei artistice, au un impact incredibil, tulburător. Sau că e un volum pe care l-aș putea asemăna cu o ascensiune montană, căci de la tabăra de la bază, povestirea „Recidiviști”, până la povestirea „Cel mai sus” (pe care aș fi plasat-o, ca editor, la finalul volumului), cu o tabără intermediară la „Ce văd păsările”, șerpașul Iulia Gherasim ne conduce prin etajul de foioase al copilăriei, prin intemperiiile adolescenței și ale tinereții, prin etajul coniferelor maturității, dar și prin etajul alpin al alterității. Și nu în mod întâmplător am menționat aceste trei titluri, căci primele două sunt, ca să folosesc o analogie cu artele poetice, adevărate ars narrandi, iar cea de-a treia e o narațiune cu rol de „Va urma”, căci autoarea îmbracă aici o haină nouă, lipsită de faldurile feminine, ale subiectivității și ale autoreferențialității. Aș spune chiar că textul care deschide volumul e unul matrice, căci travaliul scriitoricesc, marcat nefast de lupta cu inerția, cu viața sentimentală sau profesională, e contorizat, contabilizat. Maniera în care autoarea

reușește să alterneze, cu fiecare zi evocată, încrederea în victorie (finalizarea unei povestiri despre un pușcăriaș care evadează pentru a merge la mormântul fiului) transformă cititorul într-un ardent suporter care urmărește, cu înfrigurare, fazele tensionate, speră la crearea unui context salvator, nu se demoralizează când se aglomerează propriul careu cu sarcini de serviciu, obligații familiale, rutine implacabile.

Cel de-al doilea text matrice e *Ce văd păsările*, care are aerul unui epitaf și sonoritatea unei litanii, a unui bocet la propriul mormânt. În mod surprinzător, e un text-manifest, despre „ce-ar fi fost dacă aș fi fost „pasăre migratoare” / dacă n-aș fi fost ce sunt”, brăzdat, sugestiv pentru semnificația titlului povestirii/al volumului și pentru strategia narativă, cu enunțuri ce prind, în comparații sau metafore, ca într-o plasă cu ochiuri mici, denumiri populare sau științifice ale unor specii de păsări (drepnea,

erete, flamingo, condor, columbidae, pelicanidae, strigiformes), detalii semnificative privind caracteristicile și comportamentul acestora, integrate perfect în parcursul existențial al personajului-narator. Și îndrăznesc să spun că e sugestiv și pentru strategia narativă, căci felul în care se articulează povestirile din volum e similar felului în care păsările văd lumea înconjurătoare: în mai multe nuanțe decât omul, cu câmp vizual mult mai larg (la unele chiar de 300 de grade), dar și cu conturarea aparent problematică a realității din două imagini distincte, percepute simultan de ochiul stâng și de cel drept. Povestirile impun astfel necesare congruențe, realizate de o retină ce devine un creuzet al unor imagini aparent fără legătură, al unor realități aparent scindate pentru un cititor inocent, care rămâne pe granița subțire a câmpului vizual mort.

În povestirea ce deschide volumul, recidiva și evadarea sunt cele care unesc, aproape imperceptibil, destinul deținutului și al personajului-narator. O evadare senzațională, ce are toate datele pentru a fi un subiect incitant de povestire devine laitmotivul textului, căci detaliile jurnalistice sau supozițiile care întregesc nucleul evenimentului răsar, sporadic, din/în firul narativ care urmărește sifidica încercare de evadare a naratoarei din universul cotidian, pentru a finaliza textul. Deși dorința de a recidiva ca scriitor e constantă, naratoarea nu reușește decât o amarnică recidivă profesională: eșecul repetat în sarcinile ba redundante, ba în continuă (mai mult sau mai puțin justificată) schimbare. La fel de sugestive sunt și celelalte titluri, oferind o cheie de lectură și un indiciu al elementului ce confirmă congruența firelor narrative sau ale personajelor aparent incompatibile. În plus, e de remarcat (aproape) perfecta alternare a povestirilor ce abordează catacombele relației părinți/adulți-copii – pe care le-aș plasa

pe etajul foioaselor – cu povestirile care surprind sinuozitățile relației de cuplu, în care un detaliu sau întregul background evidențiază disfuncționalitățile inerente – specifice etajului superior, al coniferelor. Doar *Viață normală* intersectează cele două lumi, într-un text cu accente dramatice, despre încercarea de adaptare, despre compromisuri și inutilitatea acestora, în relațiile marcate de reverberații ale căsniciilor eșuate și ale relațiilor parentale neconforme. Aș asocia acest text cu regnul lichenilor care parazitează, al mușchilor aflați într-o conviețuire forțat simbiotică.

De altfel, nicio povestire nu ilustrează relații funcționale, căci normalitatea nu se dovedește a fi deloc ofertantă. Părinți absenți sau insensibili, drame minore sau majore din mediul familial sau școlar se conturează în *O limbă comună*, *Nimic despre Patricia*, *Winnetou*, *Cea mai norocoasă fată*, *Cel mai sus*, *Deschide ochii*, *Minciuni mici*. Divorțurile, separările involuntare sau neînțelegerile devin loc comun în viața copiilor care trăiesc intens sosirile intempestive, împovărătoare sau inconfortabile ale tatălui sau prezențele, intervențiile prea intruzive. În *O limbă comună*, adolescența care urmează să participe la o preselecție pentru un rol într-o piesă de teatru în limba engleză e terorizată de apariția fulgurantă a tatălui care pare să fie consecvent doar în a o face să se simtă inferioară. Obligată să participe la un joc de cărți ale cărui reguli nu îi sunt cunoscute și a cărui desfășurare e similară codului Morse la care fratele excelează, tânăra își învinge tatăl, uimindu-l. O discuție de la egal la egal, a învingătorului învins și a perdantului câștigător, luminează noi fețe ale personajelor și ale relației lor. Un tată deja învins de soartă e cel din *Winnetou*: rămas fără serviciu, cu un fiu dispărut și implicat în afaceri necurate, personajul încearcă să îi ofere fetei un cadou

neobișnuit. Reacția acesteia, brutal de sinceră, de neașteptată, îi permite tatălui să se elibereze de tensiunile acumulate. Sensibilități și remușcări, suferințe mărturisite și mute se reunesc într-un text ce poate fi un excelent subiect de film. Despre diluarea relațiilor paterne sunt povestirile *Cea mai norocoasă fată* și *Cel mai sus*, chiar dacă perspectiva este antagonică. Dacă în prima dintre ele e vizibilă dureroasa nevoie a fetei de a trăi, alături de tatăl pe care îl împarte cu o soră vitregă, câteva clipe de pseudorelație tată-fiică, la o partidă de pescuit finalizată neașteptat, în cea de-a doua povestire, contrapunctic, se conturează traumele unui tată plecat peste hotare și a cărei însingurare e augmentată nu doar de refuzul, treptat, al familiei de a comunica, ci și de sarcinile de serviciu, de la abator.

Neîmpliniri, așteptări neconfirmate, incompatibilități, opacități și dezamăgiri în relațiile de cuplu conturează personajele din *Ordinea lucrurilor*, *Interviul*, *Monolit*, *Relații internaționale*. Cu final total neașteptat, surprinzând atât prin neobișnuitul reacțiilor, cât și prin intempestivele turnuri ale evenimentelor, povestirile cu tentă romantică schițează portretele unor tipologii extrem de variate de bărbați. Construită polifonic, mustind de sinestezii și analogii mai mult sau mai puțin vizibile, *Ordinea lucrurilor* e un text ce denotă profunda înțelegere a intersecțiilor voluntare sau aleatorii ale destinelor, indiferent de specia din care fac parte. Superioară relației om-om, relația om-caracatiță, aparent conexă firului central, secondează contrapunctic povestea relației naratoarei cu Andrei și pe cea a cuplului complet antagonic, întâlnit pe ofertanta plajă grecească.

Remarcabil prin osatura solidă, prin ineditul construcției personajelor și prin nucleele narrative ce sporesc exponențial suspansul, dramatismul situațiilor, volumul *Ce văd păsările* anunță un traseu artistic de excepție.

Nostalgii cenzurate

Teodor SĂRĂCUȚ-COMĂNESCU

Am primit un link în pdf cu cel mai recent volum de poezie al lui Sandu Frunză, *Nostalgii*, apărut la Editura Neuma, în 2024. Sandu Frunză, experimentat filosof și eseist, cu numeroase exegeze în domeniu, a debutat doar anul trecut cu poezie în volum. „Nostalgiiile” lui Sandu Frunză par a fi scoase de la sertar după ceva vreme, marcate fiind tematic prin diferite vârste, semnificând o adevărată cântare a unui „...hronic al vârstelor”, ca să-l cităm pe Blaga, în susținerea ideii de creație cu registre stilistice variate și, cum am afirmat, venite din arderea vârstelor poetice ale autorului.

Volumul este structurat în cinci secvențe tematice, conturate clar, chiar de la simbolistica titlului: „Nostalgii” (rememorarea unor vârste poetice), și marcând, aleatoriu, o conjunctură logică: *Dansând în amurg, Seducătoarea, Amintiri din Paradis, Urme pe cer și În lanurile de lumină*.

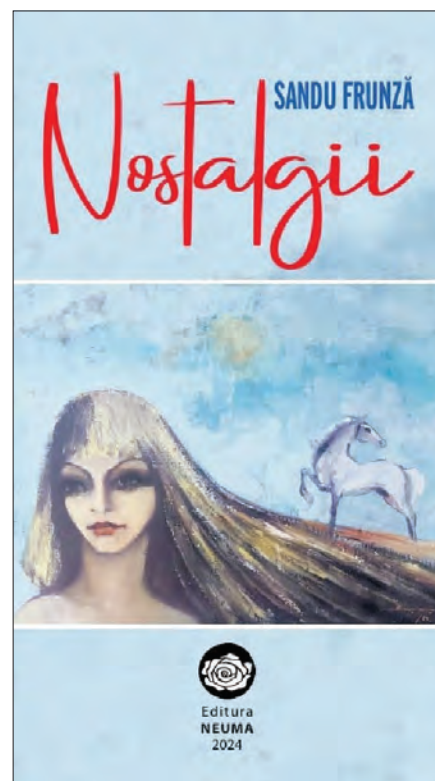
Modelul urmat este cumva adiacent celui blagian, de la filosof la cel de poet, autorul însuși stând cu fața spre marele filosof, fie prin registrul formației profesionale, fie prin influența și descinderea în esența creației bliagene: „O, ceară miraculoasă / care în topirea ei / ne face să fim una! // O singură trecere” (*Te-am așteptat*); „Cu smerenie am să plec / din propria mea viață / când se va da semnalul / pentru marea întâlnire” (*În moarte ca într-o mare iubire*).

Pe alocuri transpare și prețuirea pentru Nichita: „Tu ești lumea dorințelor tale. // Pentru că tu întruchipezi / spusele poetului – / „leoaică tânără, iubirea” (*Femeia*

la 40 de ani), dar și pentru „Luceafărul poeziei românești”, întreaga creație „Cel mai iubit dintre fii”, reprezentând prin versul modern o continuitate la certitudinea și atașamentul poetului („Nu credeai că vei învăța / iubirea vreodată / Nu vedeai cum iarna te-a dăruit lumii”).

Temele creației sunt circumscrise celor universal-valabile, vizând drumul existențial al trăirii (viața, moartea, dragostea, iubirea), dar și cele care se îngemănează cu motive cotidiene (prietenia, respectabilitatea, familia, arealul natal etc.).

Poezia lui Sandu Frunză are o caracteristică revelatorie, una de tip conceptualizat, proprie celor de formație academică, filosofică, și anume, aceea a eliberării sau a cenzurii metaforei. Creația este mai degrabă o conjurare la nivel intelectualist-formal, cu un discurs logic curat, fără imagini care stau sub alterarea sensului metaforic, de cele mai multe ori viețuind în forme arhetipale, ce duc mai degrabă spre expertize de viață și gândire, de maxime: „Doamne, uite! / Ce frumos / îți măsoară pașii ei / veșnicia” (*Urmele tălpilor tale*); „Infernul este neputința de a simți / iubirea celei de lângă tine” (*Rai și iad*); „...sărutul este o rostire a sufletului / care a înflorit într-un trup” (*Murmur*); „Eternitatea este / un animal hulpav / care ne devoră lăsându-se / îmblânzit cu iubirile noastre // o existență / pe care fiecare dintre noi / o trăim hrănind-o cu viețile noastre / fragmentare” (*Maria și Eternitatea*); „... iubirea este al libertății / hotărât între doi / ca un cer scuturându-și stelele / în amfora ce se naște /

între noi” (*Vârstele ei*).

„Dansând în amurg” poziționează iubirea în destul de multe registre ale trăirii, de la cea astrală, platonice, încarcerată în trupul și mintea celui care suferă din iubire: „Doamne / dă-mi puterea să mă înec în ochii ei / ca într-o zi liniștită de toamnă” (*Dă-mi Doamne*); „Nu îți abandona crucea / Fă din ea mai bine lemne de foc / Și hai să încălzim cu ele / Iubirea noastră” (*Chemare*), la iubirea primară, senzuală: „Iar trupul tău miroase / a primăvară” (*Miracolul corcodușului*); „De câte ori stai goală / întinsă lângă mine / adormită ca apa liniștită a lacului / Te privesc abandonată / în visul de iubire tocmai împlinit” (*Chipul meu*), sau chiar la banalizarea iubirii în cotidian: „Ea trebuie să iasă la socializare, / nu pe rețele virtuale, / ci în contactul cotidian, acolo unde totul /

poate deveni epidermic, / unde totul se poate / transforma într-o îmbrățișare liberă, / unde lumea întreagă poate deveni / un sărut” (*Femeia la 40 de ani*).

Chiar și în această secvență structurală metafora este suprapusă mai mult peste tot discursul logic al vârstelor iubirii mai puțin consumate, unde arta rostirii intelectuale primează, poate și sub influența experienței pandemice: „Vibrația ființei tale / ai putea să mi-o lași ca o amprentă / pe trupul meu ce te dorește atât de mult / ca pe o fărâmitură cu care sufletul meu se împărtășește / pentru ultima oară” (*Îmbrățișare în vremea pandemiei*).

Tablourile din colecția Sandu Frunză vin să întregească expresivitatea cuvântului prin imagine (expusă tematic, dar și ca o surpriză pentru iubitorii de artă), ca și cum ar fi nevoie de un suport pentru circumscrierea ideatică, parcă insuficientă prin cuvânt, cel de natură intelectuală, chiar abstractă pe alocuri, lipsind doar sonoritatea muzicală, pe care doar lectorul o poate reconstitui citind printre rânduri.

„Seducătoarea”, cu variațiuni pe tema morții, relevă imagini parcă pe un fundal influent din Cesare Pavese. Accepțiunea morții este interpretată la fel ca viața („un leagăn între naștere și mormânt”, cum ar spune creatorul), ca un dar de la naștere: „Murim câte puțin în fiecare zi / Așa ne învață viața și poezii // Filosofii ne mai salvează...” (*Tu, bucuria mea*); „Moartea și viața / îmbrățișându-se în cuvinte // Un vis în care / se consumă iubirea secretă / ce ține în echilibru lu-

mea” (*Iubirea și viața și moartea*). Poetul-filosof, poate și prin autopersiflare, ia moartea peste picior, materializându-i statutul de călău fără carte (substituirea în fața morții, salvarea prin creație): „Era atât de nedumerită / Că încă mai cred că nu sunt / Îndeajuns de pregătit / să beau licoarea eternității” (*Despre nemurire*).

În „Amintiri din Paradis” (printr-o autopersiflare de tip villonian), poetul Sandu Frunză marchează un „jurnal” cu prieteni, într-un topos cunoscut mai mult sieși, atât al unora care sunt încă în viață, cât și al altora care au lăsat o amprentă asupra omului și creatorului Sandu Frunză (Valerian, Gheorghe Pârja, Gherasim – cred că Valeriu, Florea Gușă, Lucian-Zeev, Moshe – cred Idel), aplecați și ei asupra naturii filosofice a existenței.

„Urme pe cer” continuă discursul conceptual mai mult pe latura filosofică a confirmării unor valori apreciate de poet (Tudor Cățineanu, Aurel Codoban, Constantin Cubleşan, Horia Gârbea) prin remarci de factură filosofică: „Tu, fiul de țăran ajuns / să țină în condeiul său echilibrul lumii, / taina neființei și prezenței...” (*La mormântul lui Tudor Cățineanu*); „Filosoful amurgului iubirii, Aurel Codoban”; „Din când în când / poetul Constantin Cubleşan / îmi amintește de imaginea de poveste cu / pantoful pierdut în iarba din parc / de fata cu părul albastru” (*Coșmarul*); „Mă-ntreb ce-ar fi să te cuprind / dezgolită de metafore / doar în puritatea prezenței tale / Ca în poezia de dragoste / a poetului dezvrăjitor /

Horia Gârbea” (*Angoasă*). Sandu Frunză recurge, prin comparație alăturată față de cei apreciați, la un autoportret poetic, apropiat de o „ars poetica”: „De cerurile revărsate în tine / și neexplorate de filosoful / care mă însoțește prin lume / ca un poet pribeag / ca bătaia de aripă a fluturului / resimțită precum o vibrație a iubirii / la nu știu care capăt de lume” (*Angoasă*).

„În lanurile de lumină”, alături de prezențe deja revelate/relevante pentru formația filosofului și poetului, a unui topos oglindit în mintea și sufletul poetului (Măgura), apar chipurile familiale (tatăl, mama, fratele mai mare, sora etc.) cu „mângâierea paternă”, „ca frate mai mare / mă luminam să o văd / ca pe un înger vesel / cu aripile ascunse / în candoare” (*Sora mea*), „Fericirea poartă numele tău... / Fericirea are chipul tău... / Fericirea înseamnă duhul tău” (*Fericirea numită mama*).

Tabloul dual al familiei este circumscris unui concept general de știință, credință și trăire: „Mamele noastre vin din ființă / Tatăl vine din necunoscut și incertitudine” (*Tatăl*), subsumat aceluia „pater universalis”, alias Tatălui ceresc.

Versul clasic este accidental, plasat la finalul cărții, doar pentru a întregi tabloul familiei în momente de sărbătoare și a fi în ton cu creația populară.

Cartea impresionează prin paleta foarte largă de trăiri trecute prin ochiul omului de cultură, într-un vârf al împlinirii spirituale, dar și al unei cenzuri emoțional-afective, vizavi de reprezentarea duală, filosofie-poezie.

Viorel
Gh. TĂUTAN

La Festivalul Național al Românei „Crizantema de Aur”

Așa e că Viața (cum ne-am obișnuit să-l zicem adesea lui Dumnezeu, pentru că Dumnezeu este Viață) ne oferă frecvent oportunități surprinzătoare, și pe care nu le cuantificăm decât rațional, după ce am trecut de pragul emoțional?! Iată, ne propusesem (cu Doina, soția mea, firește), în urmă cu aproximativ un deceniu, să „colindăm” prin cât mai numeroase locuri, zone, areale geografice etc. ale țării noastre. Urmele pașilor noștri s-au amestecat cu ale altora prin Copoul Iașilor, pe la „Bojdeuca” genialului povestitor, pe la Casa copilăriei sale din Humulești, prin Vaslui, orașul Festivalului de Umor „Constantin Tănase”, al cărui trofeu de aur a fost adus, în cadrul uneia dintre ediții, de componenții *colectivului de satiră și umor* de la Casa Orășenească de Cultură Jibou, din care făceam parte în triplă calitate: textier, instructor și interpret, Bârlad (localitatea de obârșie a lui Alexandru Ioan Cuza, Alexandru Philippide, Elena Farago, George Tutoveanu ș.a), Huși (sau „Orașul dintre vii”, al celebrului Liceu Agroindustrial „Dimitrie Cantemir”), Bacău (locul de obârșie al lui Bacovia, poetul tristeții și al nostalgiei), Târgu Neamț, Piatra Neamț, Buzău, Câmpina, Ploiești, Slobozia, Urziceni, Tulcea, Târgu Jiu, Craiova, Reșița, Timișoara, Oradea, Satu Mare, Baia Mare, Sighișoara, Blaj, Târgu Mureș, Deva, Hunedoara, Sibiu, Brașov etc. Uf, le-am pomenit doar cele mari!...

Împreună cu Doina-Ira Tăutan și istoricul-jurnalist Teodor Vasiliu, ctitorul Muzeului „Casa Românei”

Împreună cu Doina-Ira Tăutan și Alina Mavrodin-Vasiliu

Ba, am mai „evadat” nițel prin Italia, Budapesta, Viena, Paris, New York, Niagara, Phoenix-Arizona, Marele Canion, Florida, Caraibe, pe litoralul bulgar ș.a.m.d.

În acest an, ne-am propus să ne bucurăm de peisajul arhitectural și frumusețea originală a municipiului de pe malurile Dâmboviței, devenit prin ani capitala mondială a Românei românești, **Târgoviște**, reper cultural inconfundabil. Doinei îi fusese acceptată compoziția muzicală inspirată de versurile uneia dintre poeziile pe care i le dedicasem în perioada imediat următoare primei noastre întâlniri, și care apăruse în cartea noastră, „*Speranță renăscută*”, la Editura Eikon, în 2011. Îi puseserăm titlul **România noastră**, de comun acord. Piesa muzicală primise avizul favorabil al juriului de preselecție și nominalizare, coordonat de **Alina Mavrodin-Vasiliu**, celebrul director artistic al Festivalului.

Lansarea compoziției avusese loc la sfârșitul lunii aprilie 2018, în Sala de festivități a Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, cu ocazia *Festivalului Internațional „Primăvara Poeziei – A Költészet Tavasz”*, având sprijinul confratern al poetului Daniel Săuca, manager al acestei instituții, dar și generozitatea ami-

cal-colegială a excelenței soprane Rodica Pop Seling, căreia nu vom înceta să-i exprimăm onesta grațitudine pentru acceptul de-a lansa această compoziție, atunci acompaniată la pian de maestrul Dorel Ciobanu, precum și pentru ajutorul moral acordat în decizia de a trimite piesa la concursul de creație din cadrul **Festivalului Național „Crizantema de Aur”**, ediția a 57-a, Târgoviște, 17-19 octombrie 2024.

Și iată-ne invitați la Festivalul Național de Romane. Mi se împlinea un vis. Datorz Televiziunii Române bucuria participării, în postura de cinefil și telespectator, la toate edițiile acestuia, încă de la prima ediție. Această nobilă specie muzicală făcea parte din „repertoriul” artistic al familiei noastre. Părinții mei cântau romane în timpul vizitelor reciproce între familii prietene și rudeni, cărora le transmiseseră (îi contaminaseră) microbul. Ascultau muzica răspândită de Radio București prin intermediul stației de radioficare din localitate; când se transmiteau romane, trebuia să se facă liniște în casă. Cunoscutul cântăreț de muzică populară Emil Gavriș, unul dintre cei mai autentici interpreți de romane, ne era oaspete de fiecare dată când ajungea cu spectacole în Jibou sau în împrejurimi; fiind prieten cu preotul Octavian Merlaș din Chilința, satul său natal. Preotul se înrudea cu bunicul meu matern.

Atunci când am văzut prima dată celebrul oraș, îmi satisfăceam serviciul militar obligatoriu, eram adică militar în termen, în timpul unei așa-numite „aplicații pe roți”. Se întâmpla pe la sfârșitul lunii mai, 1963. Fuseserăm instalați cu toată tehnica de transmisiuni, pentru două zile, într-un crâng de prin împrejurimi. Am traversat urbea în zori, cu destinația Târgu Jiu. Reușeam să percepem în timpul deplasării supraviețuirea Evului Mijlociu, dar și prezența începutului perioadei moderne din Muntenia post-pășoptistă, atât sub aspectul arhitecturii urbane în evoluție, cât și în monumentele istorice importante prin semnificația istorico-social-culturală, implicit religioasă, așa cum erau consemnate în manualele școlare, dar și în scrierile unora dintre cărturarii secolelor anterioare.

Îl voi fi văzut și înainte de această întâmplare, și după aceea, prin intermediul jurnalelor de actualități proiectate pe ecranele cinematografelor în „preambulul” filmelor artistice, iar după răspândirea rețelelor de televiziune – pe micul ecran, în furibunda propagandă comunistă din acele vremuri.

După exact douăzeci și cinci de ani (1988), reveneam acolo, împreună cu alți mai tineri sau mai „copti” prieteni componenți ai Colectivului de Satiră de la Casa Orașenească de Cultură Jibou, precum Elena Costea, Liviu Petriș, Marcel Mureșan, Tiberiu Moș, Valentin Păcurar, pentru a participa la Festivalul de Umor. Atunci am avut bucuria de-a ne plimba pe sub castanii celebrei străzi.

În 2013, aflați în drum spre București cu mașina, ne-am abătut prin Târgoviște pentru a-i face o surpriză

cunoscutului scriitor Ștefan Doru Dăncuș, la florăria soției sale. Eram, firește, împreună cu Doina Ira, impecabilă companioană. Nu i-am găsit acasă, dar nici n-am avut răgaz să vizităm orașul, așa cum ne aflam, în trecere.

GPS-ul ne-a ghidat de la ieșirea din București până la **Casa Românei**, bine-cunoscutul Muzeu târgoviștean, național, universal. Aici, am fost întâmpinați cu îndatoritoare căldură sufletească, real-aristocratică simplitate și îmbrățișări afectuos-confraterne de către **familia Vasiliu**, prof. **Alina Mavrodin**, cântăreață, director artistic al Festivalului, **Teodor**, cunoscut jurnalist, doctor în istorie, ctitorul și custodele Muzeului, și **Andrei**, fiul lor, idem: doctor în istorie, muzeograf, custode adjunct.

Instantaneu, am avut straniul sentiment că m-am întors în timp. Eram la repetiție pe scena Casei de Cultură a Studenților din Cluj, cu orchestra condusă de maestrul Liviu Borlan, sau Bițu Mărgărint, sau Mitru Fărcaș, sau la cercul de teatru sub baghetele fermecate ale doamnelor Olimpia Arghir, sau Melania Ursu, sau a maestrului Octavian Cosmuța. Doar că, acum și aici, de tot ceea ce se întâmpla: repetiții cu orchestra secțiunii de creație a festivalului-concurs, primirea și distribuirea concurenților, a soliștilor, a membrilor juriilor, se ocupa o singură persoană... **Alina Mavrodin-Vasiliu**. Un miracol susținut de puterea credinței creștine. Memorie prodigioasă este puțin spus (titlurile aproximativ tuturor romanelor din repertoriul național, cu numele compozitorilor și ale textierilor), talent oratoric desăvârșit, voce adaptabilă genurilor și speciilor muzicale abordate spontan, de la Fado-ul portughez-brazilian, la șansoneta franceză, la muzica ușoară tradițională... **Vivat! Crescat! Floreat!**

Creanga

Claudiu Ionuț BOIA

Nu merge, mamă, în pădure, că te leagă ăștia!

De prea multe ori auzise aceste cuvinte de la maică-sa. De la o vreme, nici nu le mai înțelegea sensul. Deveniseră fade și imperceptibile, precum o adiere de vânt.

Gigi știa că trebuie să se încălzească și gata! Frica hoțului dispare întotdeauna atunci când apare nevoia. Ieșind în curte, privi încruntat cerul, care se eliberă greoi de norii cenușii ce căpтуșiseră satul cu un strat gros de zăpadă scârțâitoare.

Se face senin. La noapte va fi ger.

În lada de lângă sobă mai avea trei lemne. Jaurul scânteia timid, anunțându-și inevitabilul sfârșit. Hotărârea nu era prea greu de luat. Se contura o situație de totul sau nimic. Doamna de la radio anunța câteva zile de frig năprasnic. Șopronul lui, care până mai ieri adăpostea câteva uscături de arini și salcie de pe lângă vale, respira gol.

Murgu stătea cu botul afundat în iesle, căutând fânul cel mai gustos.

De-aș putea să aleg și eu din viață doar ce îmi place!

Pleoapele lungi și aplecate ale calului se mișcau a nemulțumire, atunci când simți hamul căzându-i pe spinare.

Nici eu nu am chef... dar îi musai.

Pădurarul l-a atenționat deunăzi că nu are ce căuta în pădure.

Șefu'... da nu mai am lemne nici cât să-mi fac o scobitoare! Nu a impresionat pe nimeni. Era problema lui și doar a lui. *Treaba ta*, îi spuse pădurarul. *Eu ți-am spus... să nu zici că nu ți-am spus!*

Ieri, firma de exploatare terminase lucrurile pe o parcelă de pădure. Văzuse camioanele ticsite cu buștean traversând valea înghețată. *Ce stejari sănătoși... și cum pleacă ei fără să-și ia la revedere!* Își aminti cum, copil fiind, scrijelea pe scoarța lor, cu o brișcă pe care o cumpăraseră de la ruși din târg, tot felul de nume.

Își scobise în trunchiul lor toată genealogia. Pe bunicu', pe mămuca, pe tata și pe mămica. Acum toți plecau pe veci, odată cu trunchiurile doborâte de drujbe.

Cel mai mult îi părea rău după cerul găunos din marginea crângului. Acolo a pus, cu fratele lui, de mult, într-o scorbura, o piatră frumos cioplită. Și-au făgăduit că atunci când vor crește, vor veni să vadă dacă o mai găsesc. Își zgâriaseră numele,

cu aceeași brișcă, pe creanga cea mai groasă, la înălțime, să nu o roadă animalele. Nu apucaseră să se mai întoarcă la copac. Nu pentru că l-au tăiat, ci pentru că fratele lui a plecat. Prea devreme și prea departe.

De mai multe ori și-a pus în gând să se întoarcă la cerul găunos și să caute piatra. Plănuiise chiar să taie creanga cu inscripția și să o păstreze. Întotdeauna intervenea altceva, iar acum era prea târziu. Numele lor plecau cu tirul departe, în țări străine.

Pe dealul îmbrăcat în zăpadă, Murgu scotea aburi umezi de parcă era o locomotivă. Gigi plănuia să meargă acolo unde până ieri, TAF-urile, tractoarele și drujbele au operat pe cord deschis crângul secular.

Sigur au lăsat ăștia o grămadă de crengi. Lor nu le trebuie uscături... doar buștean.

Știa el ce știa... că de multe ori văzuse cum pădurea satului cădea tăcută și pleca de cu noapte, te miri pe unde. Acum nu era nimic diferit.

Pfoai... ce-i aici! Poți întoarce avionul... zici că nu au fost niciodată copaci!

Murgu părea că îi dă dreptate. Pufăi încântat că a ajuns la capăt de drum, dar parcă nervos că nu mai are umbra stejarilor. Se liniști atunci când Omul aruncă o pătură pe spinarea lui și mai ales când văzu că în față îi apăru o grămăjoară de fân de ronțait.

Cu oarecare întârziere, drujba lui Gigi porni, pregătită să disece uscăturile rămase. Nu avea prea mult de lucru, întrucât crengile erau atât de subțiri și uscate încât puteau fi frânte cu mâna. Gigi nu avea de gând să se atingă de cele mai groase, adunate de muncitorii forestieri grămezi.

Poate vin după ele... nu mă bag să am probleme.

Trecea prin câmpul de cioate adunând mai mult vreascuri.

Numai cât să trec săptămâna asta... apoi vine pensia și-mi cumpăr trei steri... să-mi ajungă până în martie.

Nu era bătrân, dar nici tânăr. Era totuși pensionar, de boală. Lucrase, ca majoritatea celor din satul lui, la cariera de piatră. Spârgea blocuri de gresie și granit pentru italieni. Mult praf, mult frig, multă oboseală și multe zile în care ar fi putut să moară. Într-una dintre ele nu a murit. Dar a rămas

cu piciorul zdrobit de un bolovan scăpat de un excavator.

Trei ani a tras până să poată scăpa de cârje. Și acum avea tija de metal în tibie. Ar fi trebuit să meargă să o scoată, dar de unde bani? Pensia de handicap era mică, și de un loc de muncă în starea lui nu se putea vorbi. *Cine naiba angajează un schilod bătrân?*

La cei 50 de ani, Gigi se vedea bătrân. Se simțea bătrân. Se simțea și singur. Era singur. Era bătrân, schilod și singur.

Îmi mai trebuie două bucăți și gata... asta dacă mai gălesc. Zăpada de noaptea trecută acoperi bine tot crângul bărbierit de drujbiști. Să tai două crengi din grămadă? Doar nu le-o numărat! Ba mai bine nu... nu-mi fac de lucru. Privi căruța încărcată cu cloambe uscate. Cât ajung... ajung. Dă-le naibii de crengi!

Dar atunci văzu. Văzu și nu-i venea să creadă. Creanga de aur stătea chiar deasupra pe grămadă. Parcă cineva o pusese anume acolo cu scrijelitura în sus.

Gigi+Vasi=frați

*

Azorel lătra nervos, mai să rupă lanțul. Gigi privi pe fereastră și văzu mașina poliției oprită în poartă. Pădurarul și Șeful de post priveau peste gard, iscodind cu privirile curtea.

Gigiii... acasă ești?

Acasă, Șefu', răspunzând în timp ce se chinuia să-și vâre piciorul bolnav în cizmele de cauciuc.

Hai până afară! Avem o vorbă cu tine.

Aci îs... ce-am făcut?

Lasă că vezi tu ce-ai făcut, răspunse amenințător pădurarul. Mama voastră de hoți... auzi... ce-am făcut!?

Ai fost azi în pădure?

Am fost.

De ce mă? Ce ți-am spus eu ție? Ți-am spus să nu mergi?

Mi-ai spus. Da nu m-am băgat în grămezi. Am luat doar uscături aruncate.

Da nu ai voie mă... nu ai voie. Îi pădurea lu' mă-ta?

Nu, șefu'! Îi a satului, și eu îs din satul ăsta!

Mai ești și nesimțit... mama voastră de hoți!

Să nu mă faci hoț, domn' pădurar, că nu am furat nimic. V-am spus că am luat doar uscături, crengi aruncate, nimic din grămezi.

Lasă că vedem noi, adăugă polițistul. Unde le-ai pus? Să vedem ce ai cules tu din pădure!

Sunt aici, în șopron... haideți și vă uitați.

Pădurarul o luase deja înaintea polițistului, care trecea cu grijă prin fața câinelui ce nu mai lătra, dar stătea în gardă privind la picioarele străinilor din curtea lui. Lemnele erau grămadă, în căruță. Gigi

nu le descărcase încă, așteptând să-l lase puțin durerea din piciorul bolnav. De la frig îl lua întotdeauna un junghi, pe care îl simțea până în ceafă.

Astea îs toate?

Da, domn' pădurar... toate!

Și crengi din grămadă nu ai luat?

Nu, domnu' Șef... nu am luat...

Da asta ce-i? Nu-i creangă din grămadă?

Gigi privi spre creanga de aur. O pusese cu grijă deoparte, să nu cumva să o taie pentru foc. Plănuia să o curețe și să o așeze în casă, lângă pat. Poze cu fratele său nu avea și nici amintiri. Scrijelitura de pe creangă era singura lui legătură cu cel plecat prea devreme și prea departe.

Creangă, Șefu'... este creangă... dar este a mea! Auzi... este a lui... cum îi a ta, mă... ai cumpărat-o tu?

Nu domn' pădurar... îi a mea de când eram mic... uite că am numele pe ea...

Gigi dădu să le arate celor doi inscripția. Urma să le povestească despre cum a ascuns în cerul găunos piatra și cum a scrijelit cu brișca de la ruși numele lui și al fratelui. Urma să le spună cum plănuia să curețe creanga și să o așeze la loc de cinste. Urma să le arate oaspeților lui că este un om sensibil, chiar dacă era singur, bătrân și schilod.

Mama voastră de hoți și mincinoși... auzi, că-i creanga lui de când era mic! Mă, tu crezi că noi suntem proști? Tu ne faci pe noi din vorbe? Ia să vedem ce zici în declarație la secție! Creanga se confiscă...

Domn' pădurar... io vin la secție... da de creangă să nu te atingi... că îi bai...

Auzi? Mă ameninți? Ați auzit, Șefu'... mă amenință... are și tupeu... mama voastră de hoți...

Să nu mă mai faci hoț, domn' pădurar. Că nu am furat nimic.

Ba te fac, mă. Te fac! Că ești hoț... de tot neamul tău de hoți și mincinoși... mama voastră...

Să o lași pe mama... și pe neamul meu... da, domn' pădurar!? Da?

Mama ta de handica...

*

Polițistul stătea încremenit, cu mâna pe pistol. Nici nu-l scosese din teacă. Nu-l folosise niciodată. Nici nu-și amintea cum să-l armeze. Gigi privea creanga de aur din mâna lui. Era trist că o murdărise. Avea în plan să o pună în casă, lângă pat. Să o aibă ca amintire. Nu avea poze cu fratele său. Fratele său plecat prea devreme și prea departe.

Șeful de post stătea încremenit, cu pistolul în mână.

Pădurarul zăcea lângă căruță. Din ureche se prelingea un firicel de sânge.

Gigi privea la creanga de aur...

O să o pun lângă pat. Că e creanga mea... Că e a mea, de când eram mic!

Oglinzi ale măslinului interior

Menuț MAXIMINIAN

Am remarcat-o, mai întâi, pe Luiza Cala prin seria de interviuri pe care le-a luat în perioada pandemiei și pe care le-a publicat în presa din Constanța, cu diverse personalități ce locuiesc sau au trecut pe la mal de mare. Membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, Luiza Cala nu este doar un jurnalist a cărui peniță surprinde clipa, pentru ca mai apoi s-o așeze în cuvinte spre cititorii de presă, ci și un poet cu o sensibilitate aparte, publicând până acum nu mai puțin de 12 volume. Iată, cel de-al 13-lea, număr cu noroc, *Umbra măslinului*, a apărut la Editura Rocart, avându-l ca „naș” pe Călin Vlasie.

Cartea este o declarație de dragoste despre infinitul orizont ce se întinde pe apele Mării, pornind de la o geografie interioară a sufletului. Ne întâlnim cu o poezie directă, confesivă, bine strunită, o poezie scuturată de balastul timpului. Curată și sinceră. Luiza așterne pe hârtie oglinzi ale inimii, așa cum pictează pe pânză peisaje spre nemurire, fiind și artist plastic. În poezie vine cu imagini și simboluri, expresii și cuvinte ce conturează un univers al declarațiilor de dragoste.

O autodefinire a neliniștilor sufletești. O zguduire interioară a lumii. La umbra măslinului stau cei care își adapă sufletul cu frumusețea cuvintelor. Măslinul poate crește în interior, cuprinzând bătaile inimii, respirațiile omului, sau se poate înălța spre cerul speranțelor: „în liniștea din urmă / ... / am poposit la umbra aceluiași măslin / jumătățile de clepsidră / își căutau echilibrul / eu le priveam doar dinăuntru / afară devenisem dealul Golgotei / măslinul primise anii / ținea zărilor să nu se destrame / imperturbabil rodea generos / aș fi adormit pe dată / dacă măslinul nu ar fi început / poveștile uitate care m-au compus / seva măslinului / mi-a pătruns prin tălpi / s-a furișat prin vene / artere / capilare / până în moalele sufletului / acolo unde țin ascunsă cheia înțelegerii / personajele mereu altele / treceau prin scena păcatului / cu voluptatea începutului de lume / nici iertarea nu avea logică / doar compunea scenografia lumii / îmi plăceau mult tăcerile măslinului / uneori eram eu alteori eram măslinul”.

Plină de semnificație este istoria măslinului, pe care îl întâlnim în vremea profetului Moise, acum 3.500 de ani. De altfel, să știe că Israelul, Țara promisă, este descrisă în cărțile sfinte ca o țară bună, plină cu măslini. În Grădina Ghetsimani, cea plină de măslini ce se regenerează din rădăcinile de pe vremea lui Iisus, pe Muntele Măslinilor, se întâmplă fapte mari ale creștinismului. În prezența măslinilor are loc Intrarea Domnului în Ierusalim, apoi rostirea rugăciunii *Tatăl Nostru* sau Înălțarea la Cer. Iar în Vechiul Testament se vorbește despre puterea miraculoasă și tămăduitoare a măslinilor și a uleiului acestora, folosit apoi și la mirungere. Când lumea a

fost salvată prin Arca lui Noe se vorbește și de măslin: „...și porumbelul s-a întors la Noe spre seară având în cioc o ramură verde de măslin. Atunci a cunoscut Noe că apele se scurseseră de pe fața pământului”, scrie în Vechiul Testament. Și la greci măslinul are legende aparte. La apariția unui mare oraș, Zeus, stăpânul zeilor din Olimp, a hotărât că îl va dăruia celui zeu care va aduce locuitorilor cel mai folositor dar. Lupta a fost între Poseidon, zeul mărilor, și Atena, zeița înțelepciunii. Când Poseidon a lovit cu tridentul său în piatră, a început să curgă apă sărată, în timp ce Atena a lovit cu sulița în pământ, unde a răsărit un măslin. Locuitorii orașului au ales fructele de măslin în locul apei sărate, iar Zeus a ales să ofere noul oraș zeiței Atena, de unde și numele orașului.

Metaforic, măslinul este mereu prezent pe drumul nostru: „Seva bunului măslin / șiroia pe drumul meu / erau pe harta sacră / semne știute / și multe neînțelese / ... / gândul meu se foia / frunzele măslinului / îl însoțeau / foșneau înțelegătoare”.

Un fir imaginar este între poeziile ce se întrepătrund unele cu altele, prin intermediul măslinului, frunzele acestuia devenind o țesătură: „frunzele argintii ale măslinului / strălucesc / fiecare frunză are o poveste / despre altă ea / câte un eu pentru fiecare viață”.

La umbra măslinului te poți adăposti de arșița soarelui, dar poți să primești și energie pentru sufletul tău, căci măslinul știe „măsura adevărului”. Aici este locul în care „zeițe și duhuri / vin dinspre / străfundurile mele / caută acel măslin / măslinul mie dăruit / fiecare zeiță are un măslin”.

Prin versurile „uleiul ungerii este pregătit” ne amintim și de mirungere – putere spirituală dumnezeiască dată omului, renăscut prin botez, prin Taina Mirungerii, dar și de femeile mironosițe, adică „purtătoare de mir”, ce vin la Sfântul Mormânt pentru a unge trupul Mântuitorului.

Concluzia la care am ajuns citind poeziile Luizei Cala este aceea că „în oglindă se zărește alt rai”. Depinde doar de noi dacă vom pași în grădina acestui tărâm mirific adus de poezie, sau o vom lua pe cărarea întunecată. Măslinul din poezia Luizei Cala aduce speranță în viața celui care poposește în lumea poeziei: „brațele măslinului / îmi văzuseră inima descoperită / sângerând spre cer / măslinul / mă aducea înapoi / îmi suprapunea toate corpurile / în sinele meu profund”.

Vorbele identitare ale lui Lucian Claudiu Grapini

Dumitru CERNA

Am primit prin poștă, cu întârziere de trei săptămâni, o carte pe care am râvnit-o încă de când am citit despre apariția ei, nu doar că autorul ei este fiul unui scriitor atât de apreciat de mine, ci pentru că, îndrăgostit de cuvinte, cu osebire de cele transilvane, alerg zilnic după ele, bucurându-mă ca un copil de mere roșii, atunci când le descopăr. Am luat-o în mâini și am răsfoit-o cu sfială să nu deranjez linarea toamnei ce-o cuprinsese în lumina ei și pacea ce se așternuse între cuvintele din lăuntru ei. Este vorba de cartea lui Lucian Claudiu Grapini, „Vorbe de la Șanț. Regionalisme și arhaisme”, Iași, Editura Pim, 2024, 130 p. Cartea este prefațată de scriitorul Icu Crăciun, cu un argument lămuritor al autorului și o secțiune de abrevieri. Bine găsite, titlul și subtitlul spun totul despre carte. Ea cuprinde peste 1.600 de cuvinte, vorbite într-un sat bistrițean arhicunoscut, Șanț, datând de pe la 1600, atestat la 1773, azi, cu circa 3.500 de vorbitori ai acestora. O zestre în toate, câtă vreme satul românesc cel autentic pare să se fi dezintegrat, prin părăsire, prin dezinteres sau prin Moarte. Or, când auzi că un sat, cu atât mai mult din Bistrița-Năsăud, care este raiul pe pământ, are puterea de a-și primi fiii înapoi și a le oferi totul spre a se simți din nou acasă, îți vine să te bucuri ca de o renaștere esențială. Și așa și este. Scriitorul Leon-Iosif Grapini este unul dintre acești inspirați care au lăsat metropola pentru viața pastorală pe care i-o oferă satul natal al doamnei sale. După el, s-a stabilit acolo toată familia sa. Lucian Claudiu Grapini, fiul lui Leon-Iosif și autorul cărții în discuție, este în comuna Șanț medic veterinar, punând la adăpost de primejdii toată fauna locului. Împreună, editează o revistă socioculturală, cu sprijinul Consiliului local Șanț. O minunăție de publicație, cu un titlu răcoros, „Izvorul Someșului”, care apare trimestrial în peste o sută de pagini și color, bogată în cuprins, cu semnături memorabile.

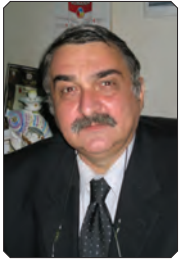
Cu un masterat în biologie-geografie și o lucrare de disertație de excelență, privind păsările, Lucian Claudiu Grapini și-a câștigat iute renumele de cel mai bun ornitolog din generație, și iată cum se îmbină toate, iubirea față de viețuitoare, care în ultimul timp au preluat în mare parte din umanismul pierdut al oamenilor, și cuvintele, vorbele graiului zonei pe care tânărul cercetător le adună împreună și ni le dăruiește, cu un gest larg, de bunăvoință, „[...] făcând acest lucru atât din plăcere, din drag față de graiul local și din nevoia de a le da explicații actualizate, cât și pentru a mă asigura că nu se vor pierde”. Aceasta este spovedania autorului, care ne emoționează și ne pune în încurcătură, cum un tânăr, de doar 36 de ani, lasă la vedere dragostea sa față de pământul

natal și matern, față de ecosistemul acestuia, împlinindu-se profesional, adăugând hărniciei sale talentul literar în proză, moștenit de la părintele său.

Cartea, care a intrat deja în topul cărților pe care le iubesc, cuprinde, cum spuneam, peste 1.600 de cuvinte, explicate și exemplificate, ca o noutate în domeniu, cu texte ori fraze uzuale care conțin cuvântul tocmai semnalat. Iată câteva exemple la întâmplare: a aldui – a binecuvânta, dar și a articula pe cineva (I-o alduit una de-o uitat cum îl ceamă/cheamă); a bârșuii – a face brânza și urda la stână (La stână: – Tu du-te și fă șiru’ la câni, că io mă apuc de bășuii); căimăniță – femeie angajată la cabana forestieră, care are rolul de a întreține curățenia și de a găti mâncarea muncitorilor (Nu le-o fost butinarilor numai căimăniță, unora le-o fost și drăguță); a se dăoli – a (se) jeli, a plânge (S-o dăolit după bărbat numa’ de ocii/ochii lumii); a furgătui – a (se) grăbi, a pregăti ceva în grabă (Nu mă mai furgătui, că fac lucru de mântuială); a zăbăji – a întârzia (Nu mai zăbăji, că ne prinde amniaza neduși la fân); ulicarniț – om care se plimbă mult, care nu stă pe acasă (cred că vine de la uliță, drum, cărare, n.m.); vandralău – vagabond, dar și drumeț. Și pentru că veni vorba de drumeț, aș remarca faptul că unele vorbe din Șanț sunt întâlnite și în alte regiuni românești, ceea ce înseamnă, dacă mai era nevoie, că și vorbele sunt umblătoare, desigur, nu numai oamenii.

Cu explicații docte, pline de ironie uneori, amare, altminteri, înțelepte, veseloase, ori întristate, ca oamenii, solemne, expresive, înfoiate, curate, adică iertuite, nemânjite, colorate ca niște veritabile pasteluri ale vorbirii, netocmite, grandioase, dramatice ori șugubețe, orânduite, desigur, alfabetice, ciufulite, luminoase ori întunecate, generoase, acaparatoare și atotcuprinzătoare, vorbele din Șanț pe care le-a adus în fața noastră Lucian Claudiu Grapini, acum când suntem pe punctul de a ne uita cu totul portul și graiul, strălucesc ca diamantele proaspăt salvate din hăul lutnic, spre a ne aminti despre identitate, despre neam și despre apartenență. Exemplară, fermecătoare, împlinită și luminoasă ca un poem de dragoste, cartea lui Lucian Claudiu Grapini, căutătorul de cuvinte, este azi încă o zare a nădejzii la îndemâna noastră, spre a ne oglindi regăsirea din înstrăinare.

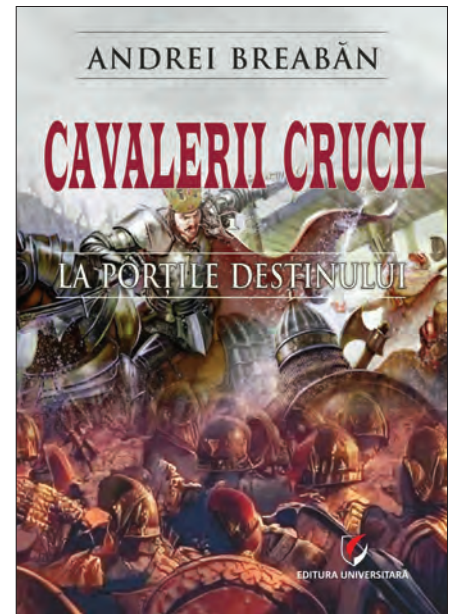

Proiectul Dacia

Ioan HOLBAN

„Epopoea Ștefaniană” a lui Andrei Breabăn a ajuns la cartea cu numărul opt, „Urmașii lui Huniade”, apărută recent. În acest punct, prozatorul se întoarce la primele romane din ciclu pentru a le rescrie parțial, în perspectiva liniilor de forță ale întregii serii narrative, retipărind, iată, prima carte, „Cavalerii Crucii. La porțile destinului”. Dincolo de reconstituirea epocii și a figurii emblematice a lui Ștefan cel Mare, tema-pivot a ciclului românesc rămâne ceea ce autorul însuși numește **Proiectul Dacia**. Cele opt romane au, în fapt, trei protagoniști, lăncu de Hunedoara, Vlad Drago și Ștefan cel Mare, Andrei Breabăn urmărind o *sinteză* epică a unei epoci și identificarea ideii în jurul căreia se vor fi reunit cei trei domnitori din țările române: aceasta este Proiectul Dacia pe care îl construiește lăncu de Hunedoara, înaintea lui Mihai Viteazul, în sugestia unor scrieri ale vremii sale, pe care le arată lui Bogdan, fiul lui Alexandru cel Bun și tatăl lui Ștefan cel Mare, pe când a pribegit în Transilvania: „Din discuțiile pe care le-a avut cu lăncu când a pribegit în Transilvania, Bogdan a înțeles că acest mare erou al creștinătății are planuri mari și îndrăznețe pe care numai el le putea înfăptui. Într-una din zile i-a arătat niște însemnări ale lui Pippo de Ozora, care a fost comite de Timișoara pe vremea regelui maghiar Sigismund de Luxemburg, în care se vorbea despre obârșia comună a celor trei țări locuite de valahi, care grăiesc aceeași limbă, pe care lăncu visa să le aducă din nou laolaltă. A făcut mari strădanii să pună voievozi credincioși, atât în Țara Românească, cât și în Moldova, care, fiindu-i supuși, îl ascultau ca pe un

principe. De aceea l-a ajutat și pe el să-i alunge pe leși din Moldova, după ce Petru s-a pierdut în bătălia de pe Câmpia Mierlei. (...) Numele său a ajuns pe buzele papei de la Roma care îi oferea conducerea cruciadelor antiotomane, obținând apoi tot ce și-a visat, de la titlul de conte de Bistrița la numeroasele moșii primite de la regele Vladislav ca răsplată pentru faptele lui, urcând în poziția de comandant al banderiiilor regale, iar după moartea regelui în cruciada de la Varna, este ales de Dieta Regatului guvernator al Regatului Ungariei, poziție similară unui principe. Tocmai această poziție îi permite lăncu să schimbe voievozii în cele trei țări române după placul lui, ca prin credința și ascultarea lor să le aducă laolaltă, încercând astfel să refacă proiectul vechii Dacii de care a aflat cât a stat la Roma și Milano, știind că se bucura de interes și la Sfântul Părinte care a aflat de vitejia valahilor în luptele cu păgânii”. Astfel, rațiunile pentru care „lăncu” susține urcarea și menținerea pe tronul Moldovei și al Țării Românești a urmașilor lui Alexandru cel Bun și Matei Basarab, Bogdan și Ștefan, apoi, a lui Vlad Drago sunt cele de a-și asigura aliați fideli, puternici în luptele împotriva turcilor, dar și visul secret al vechii Dacii: „Atât poziția sa de guvernator al Regatului, cât și contextul internațional și specificul rânduielilor feudale ale vremii nu i-au permis să meargă mai departe, iar înfrângerea de la Câmpia Mierlei i-a încurcat și mai mult planurile de punere în aplicare a proiectului *Dacia* despre care a avut unele discuții cu cardinalul trimis de Înaltul Pontif, care a murit în bătălie. Fire energică și încrezător în el, lăncu nu renunță la

acest proiect, făcând un prim pas spre realizarea lui prin impunerea de voievozi care să asculte de el ca de un stăpân sau de un părinte, cum s-a exprimat Bogdan Voievod în scrisoarea pe care i-a trimis-o”. Nu doar lăncu, ci și protejații săi își asumă acest plan; Bogdan îl numește „Măria sa lăncu, Crăișorul nostru, al vlahilor”, iar cei doi tineri domnitori, Ștefan și Vlad simt *la fel* când proiectează viitorul („Să ne bucurăm cât ne putem trăi prezentul și să vedem ce putem face pentru viitor, să ne fie bine nouă și țărilor noastre, pe care suntem datori să le slujim...”, spune Vlad) și în orizontul *comun* al credinței, în „căldura dragostei lui Hristos”, cum zice Ștefan.

„Cavalerii Crucii. La porțile destinului” este un roman istoric unde importante sunt faptele, evenimentele, acțiunea protagoniștilor, intriga nu o dată în trama romanului „de acțiune” sau, cum se spunea altădată, „de capă și spadă”. Din acest punct de vedere, romanul lui Andrei Breabăn este impresionabil scris, într-o strânsă logică

narativă și într-o documentare fără cusur, în beneficiul, în primul rând, al cititorului amator de romane istorice și de aventuri. Farmecul narațiunii autorului sucevean îl dă, mai ales, reconstituirea atmosferei epocii, cu parfumul său special, redescoperit în evocări bine documentate și inspirate. Pare că Andrei Breabăn are o imensă cameră de luat vederi care panoramează vremurile, oamenii și locurile din Moldova secolului al XV-lea, fixând în cadre limpezi nu doar sala tronului, curtea domnească de la Suceava, Vaslui și Bacău și casa din Borzești, ci și, de exemplu, unul dintre *hanurile* de atunci: „Curtea largă a hanului **La Hotară** era plină de lume. Cei mai mulți erau negustori și călăreți aflați în trecere prin Hotin, târg de hotare care făcea tranzitul prin Țara Leșească în Moldova sau invers. Cunoscut ca unul dintre cele mai bune hanuri din Hotin pentru mâncărurile gustoase care se făceau, era asaltat zilnic de zeci de clienți care se opreau să-și ogoiască foamea să poată porni mai departe la drum. La intrarea în han erau întâmpinați de o slugă care le lua caii în primire să-i adape și să le ostoiască și lor foamea că degeaba or fi sături stăpânii, dacă niște animale care îi cară în spinare erau nemâncate. Oaspeții se așezau la mesele care nu erau ocupate, orânduie de hangiu pe timp de vară în curte, iar, dacă grupul era mai mare, uneau două sau trei mese între ele, să fie toți grămadă, să se înțeleagă între ei. Așa, mâncarea părea mai gustoasă, să nu mai pomenim de băutura pe care hangiu o trimitea cu găleata, după ce oferea la început o carafă de vin rece pentru degustare, proaspăt scos din butoaiele pe care le ținea în pivnițele adânci ale hanului. O fi având el o sursă de vin bun, că toți cei care gustau din el cereau să le aducă până își făceau plinul. Ori poate că era de vină doar căldura zilelor de vară, care s-au grăbit să vină în acest an ceva mai repede ca de obicei”. *Petrecerile*, cu obiceiurile, azi, ui-

tate, precum *vergelitul*: „Când toți au gătit de aruncat, chicotind și aruncând ocheade să vadă care ce pune, țiganca se așază pe un scaun în fața cazanului de vergelit, își acoperă bine capul cu o pătură adusă de gazde, ia în mână dreaptă vergeaua adusă anume de ea, cu care amestecă obiectele în apă, bolborosind tot felul de farmece. Continuând să bolborosească și să invoce zeii păgâni, scoate pe rând fiecare obiect din apă și vestește stăpânului său, ce prevestiri îi fac zeii pentru viitor. Tinerii râd și se veselesc, încercând să ghicească cui aparține obiectul cu pricina. Pe măsură ce ghicea, sânul țigăncușii se umfla cu monedele pe care i le puneau cei care primeau vești bune. Iar ea avea grijă ca toți să primească astfel de proorocii, ca nu cumva vreunul să plece supărat de la petrecere și, în anul care vine, gazda să n-o mai invite cu ghicitul. Urmau boierii cei mari, curioși să afle ce vești le dă vergelul”. Inspirată, pentru că foarte apropiată prozatorului sucevean este reconstituirea vieții muntenilor de la obcinele bucovinene: „Crescătorii de animale vindeau caș și alte produse obținute de la oi, capre sau vaci în târgul Câmpulungului, apoi cumpărau de la țărani de la șes grâu, mei sau alte produse care nu se făceau în satele de la munte. De la negustori își procurau uneltele de tot felul, oale de lut de diferite dimensiuni, linguri și polonice pentru mestecat laptele, hamuri pentru cai și pentru boi, căruțe și cai pentru a transporta fân sau lemne, dar și straie frumoase, mai ales pentru jupânese și jupânițe. Astfel de mărfuri erau aduse mai ales de negustorii din Transilvania, care veneau în Moldova prin Bistrița și plăteau vama mică în satul care a primit numele Vama, aflat nu departe de Câmpulung. (...) Oierii adunau lâna tunsă și o vindeau în târguri, aceasta fiind cumpărată de negustori care o duceau la meșteri pricepuți să facă din ea straie călduroase, pe

care apoi le vindeau în țară, între cumpărători fiind și muntenii. În afară de lâna, se foloseau și blănurile oilor și cârlanilor sacrificați pentru carne, care erau mai întâi dubite pentru a se păstra vreme îndelungată. Erau renumite blănurile frumoase cu care se îmbrăcau iarna boieroaicele din Moldova sau din țările vecine, dar și boierii, care le luau la petreceri sau la drumuri lungi, când mergeau cu trăsura. Moldova era cunoscută pentru exportul de pergament, piei de oi sau de vițel anume dubite pentru a se putea folosi la scris. Mulți negustori aveau obiceiul să treacă prin sate și să adune care pline cu piei, pe care apoi le vindeau la preț bun în piețele din Veneția, Roma sau Milano. Cam asta era în acele zile ocupația oamenilor care trăiau în Moldovița și în satele din jur, ale căror gospodine își spălau de zor rufele murdare în apele reci și limpezi ale râului Moldova, ale cărei lacrimi continuă să se verse și azi după cățelușa voievodului Dragoș, care și-a lăsat sângele în apele ei”.

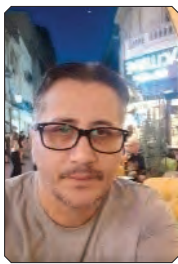
Sunt, apoi, *târgurile* care nu se mai recunosc, azi, multe, în orașelele scufundate într-o arhitectură și un peisaj compromise de „inovații” ce aparțin Estului, în Moldova, Transilvania, Bucovina, Cernăuți, Podolia, Camenița și în Polonia Craiului Cazimir. Iată, **Hotin**, un târg de la hotar, cu profilul său multicultural, cum se spune azi: „Fiind un important târg de hotare, Hotinul era locuit de lume pestriță, adunată aici de prin toate colțurile lumii. În afară de valahi, întâlneai leși, ruși, armeni, evrei, unguri, nemți, greci și chiar tătari, rămași din vremurile Hoardei de Aur. O catedrală catolică își înălța turla cât mai aproape de cer, luându-se la întrecere cu biserica grecească de pe strada vecină, ca ceva mai încolo să se întrezărească o cruce așezată de meșteri cu multă grijă deasupra naosului unei bisericuțe moldovenești lucrata din lemn. Dacă apucați să bați ulițele înguste, prin care cu greu se strecurau două calești deodată, în-

tâlnei uneori seara sau duminica după slujbă, inchizitori sau papistași franciscani care vindeau tot felul de amulete, concurând între ei prin afuriseniile cu care le biciuiau pe vrăjitoare și necredincioși, dar mai ales prin iscusința cu care predicau apropierea sfârșitului lumii, lăudându-se care mai de care că au auzit trâmbițele îngerilor Domnului care vesteau cele ce or să vină înainte ca pământul să piară. (...) Nu departe de orașul care se răsfira pe valea largă și întinsă a Nistrului, se ridica maiestuoasă, scăldată de apele tumultuoase ale râului, străvechea cetate zidită de Petru Mușat care străjuia hotarele de nord ale Moldovei, iar acum și ale Țării Leșești, de năvălirile tătarilor de pe Volga care nu au uitat holdele bogate ale pământurilor Podoliei, Galitiei și ale Moldovei și își trimiteau toamna hoardele de prădalnici să le pună în care și să le ducă în părțile lor”. Cu aceeași marcă multiculturală, dar și cu un apăsător accent medieval pe care îl dă moștenirea cavalerilor teutoni, **Brașov:** „În frumoasa depresiune a Brașovului, scăldată cu dărnicie de râurile Olt și Timiș, care strâng în albiile lor flămânde sumedenie de pâraie ce se adună din munții Piatra Mare și Postăvarul, care o cuprind cu dragoste în brațele lui puternice, se ridică semeață una din cele mai frumoase și fortificate cetăți ale vremii, în jurul căreia s-a dezvoltat un puternic oraș medieval ale cărui obârșii veneau încă din vremea dacilor. Orașul era frumos orânduit în jurul Muntelui Tâmpa, cu formele lui rotunjite ca un sân de jupâniță ajunsă în floarea vârstei, ușor prelungite spre masivul Postăvarul, din care s-a desprins în chip misterios. Sălaș al zeilor din vechime, unde romanii își serbau saturnaliile cu orgiile și petrecerile lor sălbătice, unde sfidau uneori și cele mai crude fiare, ca mai târziu teutonii să ridice pe piscul înfipt cu vârful în nori o cetate semeață și de necucerit, înconjurață din trei părți de prăpăstii, legată printr-un drum larg și frumos pavat cu piatră, numit pe atunci Drumul Cavalerilor, de zona șcheiană din

vale numită Cutun, cea mai veche așezare din oraș, locuită încă din vremuri străvechi de români. Rămăsă în paragină după alungarea teutonilor din Țara Bârsei, unde aceștia au vrut să-și facă un regat al lor, din porunca lui lancu de Hunedoara, Cetatea Teutonilor de pe Muntele Tâmpa a început să fie demolată, piatra desfăcută cu grijă fiind folosită pentru fortificarea unei cetăți mult mai puternice și mult mai întinse, numite inițial de localnici Cetatea Corona, după numele dat odinioară de romani așezării și castrului construit de ei. (...) O simbioză a mai multor nații care trăiau în bună înțelegere și pace cu toate restricțiile puse pentru români după înțelegerea de la Căpâlna, când sunt socotiți drept națiune tolerată la ei acasă. Deși nu le era permis să circule pe anumite străzi sau locuri din oraș, să vândă sau să cumpere doar din unele piețe, românii s-au adaptat și își duceau viața liniștiți, străduindu-se să conviețuiască cu cei care își dădeau aere de stăpâni, deși erau veniți de puțină vreme în acele locuri ce au aparținut localnicilor români”. La reconstituirea atmosferei din aceste târguri, prozatorul folosește *limbajul*, arhaismele și regionalismele care dau culoarea inconfundabilă a epocii; oamenii vremii și, pe urma lor, prozatorul de azi spun/scriu măji și măjari, darabani, zămci, ocini, roate, staroste, castelan, porușnic, hiclean, chișleag etc. Pentru explicarea multora dintre acești termeni rămași în cronicile colbuite, Andrei Breabăn plasează *note* în subsolul paginii și, apoi, *glosare* care amplifică farmecul narațiunii sale.

Moldova lui Bogdan Vodă trăiește, încă, în nostalgia vremii lui Alexandru cel Bun („Moldova era o Țară frumoasă, puternică și bogată pe vremea răposatului voievod Alexandru... Ce a mai rămas din ea acum? Doar umbra măreției ei de altădată, ruine, trădări, crime și tâlhării ...”, spune cu amărăciune unul dintre boierii apropiați lui Bogdan), fiind nevoiți să suporte conflictele cu leșii. La 1450, luptele pentru domnie dintre Bogdan, Alexandrel și Petru

Aron, năruită în intrigile pentru putere ale boierilor împărțiți în tabere ostile, urmărite atent de prozator, intrigile de la Suceava, de la Hotin și de la curtea Craiului Cazimir pentru a-l așeza pe tron pe Alexandrel, apoi, ale boierului Bratu pentru a-l impune pe Aron Vodă, până la asasinatul de la Reusenii, conturează un întreg hățiș de relații și conexiuni pe care Andrei Breabăn le deslușește cu abilitate, găsim aici *porțile destinului* protagonistului său, de la copilăria petrecută la Borzești, până la asocierea la tron, la 15 ani și uciderea tatălui său de către Petru Aron și boierii care completează pentru acesta. Foarte inspirate în economia narațiunii sunt *portretele* și *scenele de luptă*, în care excelează Andrei Breabăn. Astfel, alături de Ștefan, lancu, Vlad, Aron, călugărul misterios de la Moldovița și ucigașul lui Bogdan, regăsim portrete foarte expresive ale „anonimilor” care fac, în fond, *istoria* însăși: „În sală intră cei doi împetricinați. Își face apariția pe ușă mai întâi cămătarul, un bărbat înalt și bine așezat, cu părul negru și scurt, ușor dat într-o parte, având un nas lung și noduros la capăt, iar privirile reci și tăioase îți ajungeau până la mațe dacă treceau prin tine. Era îmbrăcat în straie frumoase și subțiri de vară, o bluză de mătase adusă de peste mări, pantaloni largi de culoare albă, iar pe piept îi atârna o cruce mare de aur, prinsă într-un lanț de aur la fel de gros. A intrat țăntoș și plin de sine după ce a fost anunțat de străjer, cu chipul radiind de bucurie, tăindu-și drum cu pieptul înainte. În urma lui, cu capul plecat în pământ și ochii plini de lacrimi, venea abia târând picioarele după el un om mai înaintat în ani, ori îmbătrânit de necazuri înainte de vreme. Picioarele goale erau înnegrite de țărâna intrată adânc, până sub piele, fiind acoperite până la glezne de niște ițari cârpiți în mai multe locuri, din care ieșea pe deasupra o cămeșă de cânepă și ea cusută pe spate și la una din mâneci. (...)”

Adrian George ITOAFĂ

Întrebări și restul aflare

Interviu cu Florin Dochia, poet, jurnalist, redactor, membru al Uniunii Scriitorilor din România, traducător

Adrian George Itoafă: Am citit biografia dumneavoastră și am realizat că aveți o bogată activitate literară. Această pasiune pentru scris, de unde vine?

Florin Dochia: Habar n-am. M-am născut cu ea, am copilărit într-o bibliotecă, a scrie literatură face parte din ființa mea leneșă.

A.G.I.: Considerați că manuscrisul odată încheiat, vă împlinește în acea formă, sau mai este loc de adăugat, respectiv de modificat din el?

F.D.: Mereu mai este ceva de adăugat, de schimbat. Recitirea unui manuscris este făcută de o altă ființă decât aceea care l-a scris. În fiecare clipă sunt altul, mă schimb permanent, niciodată nu rămân același; doar dacă sunt mort nu mă schimb, probabil.

A.G.I.: V-ați gândit vreodată să renunțați la scris? Din ce motive?

F.D.: M-am gândit. Obosisem. Nu mi-a reușit. Le-nea mea a fost mai puternică.

A.G.I.: Ați stat în dialog cu creierul unui autor sau personaj închipuit? „Nichita a stat în dialog nu doar cu Mihai Eminescu personal, ci chiar cu creierul lui!”, spunea Adam Puslojić.

F.D.: Adam era mare hoțoman, l-am iubit dintotdeauna, ne vedeam anual, la Festivalul de la Ploiești. Evident că stai de vorbă cu mintea oricărui autor pe care-l citești, altfel de ce l-ai citi? Și de ce ai scrie, adesea, despre el? Eu stau de vorbă de decenii cu creierul unor titani, precum Franz Kafka, Dostoievski, Ionesco, Camus, Sartre, Urmuz, Hasdeu etc.

A.G.I.: Credeți că poezia „trebuie să se înalțe deasupra condiției umane”, așa cum crede Ana Blandiana?

F.D.: Nu cred! Poezia este oglinda condiției umane, nimic mai mult, nimic mai puțin.

A.G.I.: „Vrei să cunoști lumea? Privește-o de aproape. Vrei să-ți placă? Privește-o de departe”, consemna Ion Luca Caragiale. Și George Bacovia privea lumea de departe: „Iubesc oamenii și îi privesc cu interes prin geamul din fața casei mele. Cred că fiecare duce ceva bun cu sine, și dacă nu

Florin Dochia

sunt toți la fel, de vină sunt împrejurările care diferă de la individ la individ”. Preferați să priviți oamenii de la distanță sau de aproape?

F.D.: Eu privesc lumea din lăuntru ei, altfel ce rost ar avea privirea mea? Cui ar folosi? A privi din afară înseamnă a fi indiferent, a nu-ți păsa de ea. Ceea ce spun cei citați sunt vorbe de dragul vorbelor, *pour la bonne bouche*, de fapt și ei au privit lumea din lăuntru ei, au trăit lumea și au scris-o.

A.G.I.: „Pe pământ tot ce există are nevoie din când în când, să plângă”, l-am citat pe Nichita Stănescu. Dumneavoastră plângeți?

F.D.: Mereu... doar sunt român... tot românul plânsu-mi-s-a că nu mai poate străbate de-atâta străinătate...

A.G.I.: Unele persoane cred că: „Nu în stele este scris destinul nostru, ci în noi înșine”. Așa credea și William Shakespeare. Împărtășiți aceeași părere?

F.D.: Evident. Aia cu stelele este o metaforă. Destinul este scris deja, nu facem decât să-l îndeplinim, nu avem cum îl părăsi decât prin moarte... și poate nici atunci... când voi afla vă voi spune.

A.G.I.: „Viața nu este ce ai trăit, ci ce îți amintești că ai trăit și cum ți-o amintești pentru a o povesti”, menționa în scrierile sale Gabriel José García Márquez. Cum comentați acest citat?

F.D.: García Márquez este un cunoscător – ceea ce nu-ți amintești, nici nu ai trăit cu adevărat... dar poți inventa amintiri pe săturate!

A.G.I.: Un răspuns cartezian la frământările lui asupra universului, se referea la faptul că „Ceea ce vedem în jurul nostru este real, și nu o mare iluzie perpetuată de o forță necunoscută”. Admiteți acest răspuns, sau aveți alt răspuns privitor la imaginațiile dumneavoastră?

F.D.: Ceea ce vedem este ceea ce ne închipuim, nu ceea ce există cu adevărat. Avem acces la o foarte mică parte din realitate. Suntem limitați de simțuri, nu cunoaștem, de exemplu, limbajul altor ființe, al copacilor, al insectelor, al păsărilor, fără noi planeta ar exista în continuare, poate chiar mai adevărată, mai bogată. Omul este eminentemente distructiv, el nu construiește decât spre a demola. De aceea va avea soarta dinozaurilor...

A.G.I.: Introspecționismul se adresează autocunoașterii. Cum vă explicați că ceea ce credeți este purul adevăr, știind că există două surse ale cunoașterii: obiectele din lumea materială și cele din rațiunea umană, așa cum simțea John Locke?

F.D.: Lumea materială este o decădere energetică a spiritului. Adevărul de azi poate fi neadevăr mâine. Rațiunea umană bazată pe lumea materi-

ală este eminentemente limitată, nu este cunoaștere adevărată, este opinie despre momente pasagere, ca și cum ți-ai privi imaginea în oglindă, ignorând faptul că deja ea este veche, în trecut; numai spiritul este fără limite, el oferă adevărul. Locke se joacă de-a filozofia, empirismul lui este o imagine foarte parțială a lumii, doar o paradigmă anti-des-cartesiană, nimic mai mult. Recunoaște, în fond, că un sistem conceptual nu este altceva decât un mod particular de a structura și percepe o realitate, care, așa cum ea, în sine însăși, rămâne inaccesibilă. QED.

A.G.I.: Sunt convins că ați stârnit curiozitatea cititorilor. Dacă mai doriți să faceți câteva mărturisiri, ceva ce nu ați mai povestit, o întâmplare de care vă aduceți aminte cu drag, v-aș ruga să o spuneți.

F.D.: Nu îmi amintesc nimic semnificativ. Am trăit o viață banală, am greșit enorm și de prea multe ori, am ratat de vreo trei ori moartea, am iubit mult, dar s-ar fi putut și mult mai mult, sunt adeptul zicerii și acțiunii „ai doar ceea ce dăruiești”, cred în samsara și aștept să ne vedem și în alte existențe.

A.G.I.: Vă mulțumesc că ați răspuns întrebărilor!

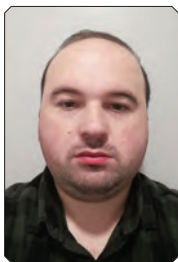
Un nou volum de Silvia Bodea Sălăjan la Editura „Caiete Silvane”

Un nou volum al scriitoarei Silvia Bodea Sălăjan a apărut la Editura „Caiete Silvane”, în colecția „Scriitori sălăjeni”. Este vorba despre cartea de proză scurtă și eseuri „Restart – Timp răscumpărat”.

„Silvia Bodea Sălăjan abordează cu talent domeniul artei literare: de la poezie la proză, de la dramaturgie la eseu cu același talent și iscusință cu care un sculptor șlefuieste piatra pentru a scoate la lumină statuia. Cartea „Restart – Timp răscumpărat” este alcătuită din întâmplări, care asemenea unui puzzle, definesc o viață. Unele povestioare sunt pline de seninătate, altele sunt meditații profunde și grave asupra singurătății, a trecerii inexorabile spre crepusculul vieții. Epicul evoluează de la forma gravă în exprimare la ironie, de la sentimentul efemerității umane la importanța actului creației. Acestea sunt temele predilecte ce le întâlnim atât în ipostaza poetului cât și a prozatorului. Despre scriitorul Silvia Bodea Sălăjan, despre opera domniei sale, se poate spune că ia chipul și asemănarea profesoarei Silvia Bodea Sălăjan. După părerea mea, prozele domniei sale sunt niște frumoase prozopoeme, care demonstrează, dacă mai e nevoie, că poetul iese învingător din lupta celor două genuri literare.” (Gheorghe Vidican)

Silvia Bodea Sălăjan s-a născut în localitatea Răstolțu Deșert, comuna Agrij, județul Sălaj. Este autoarea unui mare număr de volume de versuri și de proză. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România, al Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj, al Uniunii Scriitorilor de Limba Română – Chișinău și al Asociației „Cartea – izvor de cultură” și este „Cetățean de Onoare” al comunei natale.

Profesorul Ion Bogdan Lefter în conferință la Zalău

Alexandru-Bogdan KÜRTI

Ion Bogdan Lefter, scriitor, critic literar și profesor universitar doctor la Facultatea de Litere a Universității din București, a susținut luni, 21 octombrie 2024, conferința „Cum ne face cititul oameni mai buni?”. Evenimentul, găzduit de Casa de Cultură a Sindicatelor din Zalău, a fost organizat de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, în parteneriat cu Asociația „Curierul Timpului”, Asociația Scriitorilor din Județul Sălaj, Reprezentanța Zalău a filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România și instituția-gazdă. Peste 200 de liceeni zălăuani au fost prezenți la conferință.

Manifestarea a fost deschisă de către Daniel Săuca, managerul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, care a prezentat datele biografice și aspectele principale ale activității domnului profesor Ion Bogdan Lefter. Apoi a luat cuvântul poetul și criticul literar Viorel Mureșan, care l-a prezentat pe invitatul instituției de cultură în ipostază de poet și arhitect al generației literare '80 și '90: „Ion Bogdan Lefter a debutat cu poezie. A fost la începuturile sale poet. A debutat în revista «Luceafărul», cu o prezentare făcută de Leonid Dimov. În ipostază de poet și ca membru al «Cenaclului de Luni» a apărut în una dintre cele două cărți importante ale începuturilor generației '80 – volumul colectiv de poezii «Cinci», Editura Litera, din 1982. (...) A publicat la Editura «Paralela 45» dicționarul biobibliografic în trei volume «Scriitori români din anii '80-'90» și s-a ocupat nu numai de structurarea pe generații a autorilor români din anii '80-'90, ci este și autorul unor concepte, de exemplu conceptul de neomodernism, preluat apoi de profesorul Ion Pop”.

Titlul temei conferinței reprezintă o formă adaptată a liniei de manuale școlare pentru liceu, coordonată de trei ani de profesorul Lefter și apărută la Editura „Corint”. Având titlul generic „Cititul ne face mai buni”, seria respectivă își propune să ofere elevilor și profesorilor materiale și instrumente moderne de lucru, cât mai complete și mai apropiate de nevoile adolescenților care caută să descopere literatura și să o facă parte integrantă din dezvoltarea lor.

La începutul conferinței, renumitul profesor Ion Bogdan Lefter a mulțumit pentru prezentările onorante și s-a declarat încântat că ține o conferință în fața unui auditoriu de o asemenea proporție. El a vorbit despre tipurile de lectură: „Ce înseamnă să citim? Să știm să citim și să folosim știința asta pentru diverse feluri de lectură, nu numai pentru lectura de literatură, de cărți întregi, căci de fapt noi citim tot timpul, în fiecare zi. Acuma parcă văd ochi îndreptați mai ales spre mine, dar acolo unde ochii sunt îndreptați în jos, e cineva care

privește o suprafață pe care sunt imagini, dar și cuvinte. Pentru ca să ajungi la imagini sau la un anumit site trebuie să tastezi ceva sau să alegi dintr-un meniu. Citești niște cuvinte și arăți ce vrei să vezi. Este și asta lectură? Evident că este lectură, dar sigur că există feluri și feluri de lectură, în funcție de tipurile de texte pe care le citim – lectură literară, lectură științifică, lectură de informare ș.a. [...] Cele mai frecvente tipuri de lectură sunt cele de care avem nevoie în viața de zi cu zi, funcționale, cum li se spune în lingvistică”.

În cadrul conferinței, doctorul în filologie a făcut mențiuni despre importanța comunicării, beneficiile cititului, oratorie, știința limbajului, limbajul verbal („cea mai extraordinară invenție a oamenilor”), limbajele corporale, scrierea, utilizarea cuvintelor în vorbirea propriu-zisă și în vorbirea scrisă, critică literară, pasiunea pentru literatură și experiența cititului.

Profesorul Ion Bogdan Lefter, reprezentant de seamă al curentului optzecist în literatura română, și-a încheiat prelegerea dedicată cititului cu un sfat adresat tinerilor din sală: „Preluați ideea, îndemnul meu, de a nu abandona cărțile pe hârtie și în niciun caz cititul de literatură, despre care, s-ar putea, dacă nu veți evita în continuare, în afara orelor de limba română, să citiți o poveste, un roman, un vers, care la un moment dat – dacă nu ați descoperit deja – veți descoperi că vă oferă niște plăceri pe care alte lucruri din viață nu vi le oferă deloc. Nu e musai să mă credeți pe cuvânt, dar, măcar, uitate că aveți în față trei persoane (Ion Bogdan Lefter, Viorel Mureșan și Daniel Săuca, n. red.) care suntem convinși că cititul de literatură ne-a făcut oameni mai buni în diverse feluri, să știm mai multe lucruri, să fim mai îndrăzneți, să profităm de ce ne oferă viața. Cititul are consecințe mari în ceea ce privește ameliorarea noastră, adică transformarea noastră în niște oameni mai buni”.

Marin POP

Convorbiri despre școli, profesori și începutul calvarului

Acum 100 de ani, în casa parohială din Bobota vedea lumina zilei cea de-a treia fetiță a familiei Coposu, pe care au botezat-o Flavia Lucia Terezia. S-a născut în data de 6 decembrie 1924, sub semnul zodiacal al Săgetătorului, „zodie plină de mișcare și de nerăbdare, deci greu de disciplinat”, după cum recunoștea Flavia Coposu. Tatăl său, Valentin Coposu, era preot greco-catolic în „frunțașă comună românească” Bobota, semnatar al Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, în calitate de delegat ales al circumscripției electorale Șimleu Silvaniei și o personalitate marcantă a Sălajului interbelic.

Flavia Coposu a urmat, la fel ca frații săi mai mari, cursurile școlii primare din Bobota, după care a plecat la liceul din Beiuș, județul Bihor. Despărțirea de familie a micului copil și plecarea la liceu a reprezentat un moment trist, iar ziua de 12 septembrie 1935 o considera una fatidică. Au durat câteva săptămâni plânsetele, după care totul a intrat în normal. Acum se va lega și o prietenie de o viață între Flavia și colega ei de clasă, Elena Turdeanu, prietenie care va dura „până la despărțirea cea mare”.

Amintirea clipelor frumoase pe trecute la Beiuș au persistat întreaga viață. Descrăia, cu lux de amănunte, liceul și internatul la care a stat în Beiuș. Educația fetelor era făcută de călugărițe ce aparțineau ordinului franciscan, care erau „severe, dar drepte, inflexibile, dotate cu multă răbdare”. Se punea mare accent pe disciplină și religie. Educația și disciplina de la acest li-

ceu au rămas profund impregnate în memoria ei și au ajutat-o să treacă mai ușor peste anii de calvar ce au urmat.

Era clasa a V-a în momentul în care familia s-a refugiat la Coșlariu, lângă Blaj, în urma Dictatului de la Viena, din 30 august 1940, unde tatăl său, protopopul Valentin Coposu, a mai păstorit doar un an, decedând în urma unui atac de cord. Așadar, ultimii doi ani de liceu i-a urmat la Blaj. A absolvit liceul în anul 1943, după care s-a înscris la Academia de Științe Economice din București. A locuit la sora mai mare, Cornelia, iar la sfârșitul războiului familia s-a reunit la București.

Înainte de venirea regimului comunist la putere, Flavia Coposu a avut în facultate profesori universitari renumiți: Victor Slăvescu; Eugen Dumitrescu, care era profesor de Drept Financiar; profesorul Mladenauț, care predă Economia Politică; Andrei Rădulescu, care era titularul catedrei de Drept Civil etc.

În perioada 2009-2012, în timpul campaniilor de cercetare pe care le-am efectuat în Arhiva Consiliului Național pentru Studiul Arhivelor Securității pentru monografia familiei Coposu, am avut deosebita onoare de a fi invitat și găzduit cu amabilitate de distinselor surori Flavia și Rodica Coposu, în casa din strada Mămulari nr. 19 din București.

Pe lângă cercetarea arhivistică, am realizat și o serie de interviuri cu distinselor surori. De fapt, am depănat împreună amintiri din satul nostru drag, Bobota, în lungile seri de iarnă, care îmi vor rămâne impregnate în memorie toată viața.

În prezentul articol ne-am propus să redăm câteva crâmpoie din

Flavia Coposu

poveștile extraordinare ale doamnei Flavia Coposu, și mă consider unul dintre privilegiații sorții, pentru că am avut șansa de a fi contemporan cu o fiică de nădejde a satului Bobota.

Din punct de vedere științific, am avut ocazia de a afla informații deosebite despre tradiția istorică a familiei, despre „Tata Mare”, cum îi spuneau în familie străbunicului lor, protopopul greco-catolic Gavril Vaida, despre distinsul lor frate Corneliu, despre studiile pe care le-a urmat, despre profesorii pe care i-a avut, dar și despre calvarul prin care a trecut familia, începând cu Dictatul de la Viena, din 30 august 1940.

XXX

„Flavia Coposu (F.C.): – Ei, și eu m-am înscris la ASE (Academia de Științe Economice – n.n.), adică după ce am terminat liceul...

Marin Pop (M.P.): – În ce an ați terminat liceul?

F.C.: – '43. În '43 am terminat liceul la Blaj. În '42 am plecat de

la Beiuș (la Blaj – n.n.). Și am stat la Beiuș până-n '42. Și pă vremea aceea, copiii nu călătoreau de capul lor, că tot copil eram considerată și trebuia așa (după Dictat și refugiul la Coșlariu – n.n.): de la Coșlar trebuia să mergem până la Teiuș; la Teiuș se schimba, Clujul nu mai era (intrase sub ocupație horthystă – n.n.), făceai un ocol, Alba Iulia – Arad; la Arad schimbam trenul până la Sântana; de la Sântana până la Holod și de la Holod până la Beiuș. Holodul, ala era ultimul punct din România și de acolo veneai invers la Beiuș. Așa că nu putea să mă lase să umblu de nebună cu cinci schimbări de tren și cu legături. Și atuncea, tata s-o prăpădit, când eram clasa a VI-a de liceu și atunci m-o mutat la Blaj. Tata o murit în iulie și știu c-o venit domnu' Maniu personal cu unu, stai, cum îl chema, Serdici...

M.P.: – Vasile Serdici?

F.C.: – Cu Vasile Serdici cu mașina, și el m-o dus, pe mine și pă mama, adică pe mama și pe mine, până la Blaj. Și acolo o vorbit la liceu, sigur că era cunoscut în tot Blajul. Am fost, bineînțeles, admisă, mi-au cerut hârtiile de la Beiuș. Și nu era internat, pentru că era război și Institutul Recunoștinței din Blaj era ăl mai modern la ora aceea, că avea încălzire centrală, băi, nu știu ce, a fost făcut spital. Și nefiind loc de internat, o vreme, aproape o lună, am stat la un fost coleg de liceu al lui Cornel, la unu Petrică Breazu. Numa' că și acolo era înghesuială, că veniseră o grămadă de refugiați d-ăștia, neamurile lui. Era Domșa, era... nu știu câți, și eu dormeam în cameră cu fetița lor. Și până la urmă, o prietenă de-a mea, care s-a mutat și ea tot din cauza de schimbări de tren, ne-am dus la bunica ei și am stat la bunica ei în Veza, Veza fiind un fel de suburbie a Blajului.

M.P.: – Și ați plecat la Blaj când ați început celălalt an școlar?

F.C.: – Da, da.

M.P.: – Erați în vacanță când s-a prăpădit tatăl dvs.?

F.C.: – Da, s-a prăpădit atuncea,

imediat. N-o putut veni domnul Maniu la înmormântare. A venit imediat după, mă rog, să se ofere s-o ajute pe mama, că el o fost foarte atașat de noi, personal, nu de politică numa'. Și o venit cu Serdici și atuncea o aranjat. Și m-am dus la bunica acestei colege a mele și îi duceam produse, săraca, că și ea era văduvă, și îi duceam grâu și ce știu eu, ulei, sau ce-i duceam. Ș-am stat acolo cei doi ani. Am terminat, am dat la ASE, am făcut aicea (în București – n.n.), în '43 m-am înscris și am terminat în '48, pentru că s-a suspendat o sesiune, nu știu din ce cauză nu s-a ținut sesiunea și atuncea ne-a amânat pe toți să dăm în februarie. Și s-a considerat că am terminat în '48. Cred c-o arestat atunci profesorii...

Ei, și asta a fost. Pă urmă am început câmpu' muncii. N-am găsit niciunde. Io, în ce mă privește, am stat pe tușă din februarie-martie '48 până în septembrie '49. M-am angajat zilieră la statistică, la recensământul agricol, care a început atunci, în martie '48, cum am terminat. Erau mulți din categoria noastră care o făcut chestia asta. Ne plătea cu ziua. Și acolo am avut ghinion că ne plătea pe bucată codificată. Și atunci, având mintea proaspătă, am învățat repede codul și făceam și depășeam norma și câștigam destul de mult. Mă rog, o fost foarte bine pentru familie. Și șefa noastră era una, o economisță mai în vârstă, care o făcut niște referate excepționale să mă angajeze. Da' ghinionul meu o fost că era director unu care o fost coleg cu Cornel... sau n-o fost coleg cu el, nu știu, dar în orice caz, ne-a povestit alt prieten de-al lui că a venit în '44 sau '43... în '44, după terminarea războiului, când Cornel era ministru adjunct la Economie Națională, să-i deie nu știu ce fabrică...

M.P.: – Ministru era Leucuția, nu?

F.C.: – Așa, ministru era Leucuția și el era «băgător de seamă» acolo. Și i-a spus că nu-i averea lui s-o deie și că se face licitație. Și ăsta s-o supărat și i-o

zis: – *Lasă că ne mai întâlnim noi în viață, că n-ai vrut să mă ajuți!* O ajuns la Statistică și personal o vrut să mă radă de pă listă și deci nu m-am angajat. Și a durat toată vara aia. M-am dus peste tot și am făcut oferte, d-ăștea nenumărate și tot venea: respins, respins, respins. Povestea era așa, că noi cei care terminam aveam opisul cu notele și pentru fiecare, pentru specialitatea lui, ca să poți face ofertă la întreprinderi gradul 0, 1, 2, 3, trebuia să ai notele respective. Scria acolo specialitatea. Io am făcut, de pildă, Finanțe-Credit, așa, acolo trebuia să ai nota maximă și la Economie Politică. Și atunci, io aveam dreptul la Astra Română, la Banca Națională, la Gaz și Electricitate, la întreprinderi d-ăștea mari. Am făcut oferte, la toate... respins. Pă urmă am început la gradul doi, la gradul trei, tot respins. Ei, până la urmă, nenorocirea care era? Cornel era arestat, fetele date afară din serviciu, mamei i-o tăiat pensia, n-aveam de nici unele. Și venea în toată vremea Securitatea să ne întrebe din ce trăim? Și trebuia să justifici. Am vândut tot ce se putea vinde din casă, tot, tot, tot. Tot ce voia să cumpere cineva vindeam, ca să avem de pită, lumină, din astea. Așa, și până la urmă, mă rog, o mers situația așa: într-o zi, mi-aduc aminte că soră-mea Tuți, cea mare, avea un costum...

M.P.: – La sora mare îi ziceați Tuți?

F.C.: – Cornelia, da.

M.P.: – Și Bobi?

F.C.: – Bobi era Doina.

M.P.: – Da?

F.C.: – Io, Uchi și Rodi... Rodi. Și m-am dus, n-o să uit... era prin august, sfârșitul lui august, o căldură din aia scârboasă în București și m-am dus cu un costum din ăsta național de Muscel, foarte frumos, care și-l cumpărase soră-mea ce știu pentru care bal undeva, frumos de tot, cu ie de borangic, așa, să-l vând la... se făcea atuncea Ansamblul Perinița, comunist. Și m-am dus să-l vând și acolo mi-a spus că nu cumpără ei așa ceva, că-i

scump și că lor le trebuie d-astea... Pentru dans popular merge și mai ieftin. Și veneam târâș, cu costumul ăla, supărată, neagră, și m-am întâlnit cu o fostă colegă de facultate de a mea, cu una Doina Negruțiu: – *Ce-i cu tine?* I-am zis: – *Dragă, îs foarte necăjită.* I-am explicat că nu pot să mă angajez niciunde, oriunde mă duc mi se spune... așa. Zice: – *Dragă, dacă tu vrei să pleci din București, frate-meu este numit șef de șantier important la o întreprindere de construcții, la Canalul Dunăre-Marea Neagră, care se face acuma. Io vorbesc cu el, te prezinți acolo!* / – *Și bine, zic, vorbește! că n-aveam de ales, vorbește și dă-mi de știre.* Telefonul nu ni-l luase evident, așa. Și nu ne dăduse încă afară din casă.

Am venit acasă și-am zis totuși să mă mai interesez într-un fel. Și m-am dus la facultate. Încă era bătrânul nostru, secretarul Altangiu, care mă știa bine și m-am dus la el: – *Domnu' secretar, uitați ce se întâmplă!* / – *Dragă, zice, aicea există un fost coleg de-al tău, unu care-i șef la UIS, Uniunea Internațională a Studenților, prima formațiune comunistă, în care eu am refuzat cu demnitate să mă înscriu, așa, și care îmi purta niște angoase și la fiecare ofertă de-a mea, când venea invitația să mă prezint, el zicea că-s împotriva clasei muncitoare. Și mă râdea, trimitea pe altcineva...*

M.P.: – *Deci, el era cu tăiatul de pe listă...*

F.C.: – *Da, și zice: – Dragă, io te sfătuiesc să accepți o întreprindere de construcții, că acolo nu-ți trebuie avizul nimănui. Că se fac acuma niște întreprinderi d-astea de interes național, du-te acolo că n-ai încotro. Nu poți sta de pomană. Și am zis gata, am acceptat. Îi dau telefon lui Dodo (Doina Negruțiu – n.n.), vorbește cu frate-tău și zis și făcut, ăla mi-o dat telefon: – De mâine poți veni, da te faci că nu mă cunoști!* / – *Bine, dragă...* Păi, era o disperare, nu poți să-ți închipui...

M.P.: – *Asta era în toamna lui '49?*

F.C.: – *Toamna lui '49. N-aveam*

Surorile Coposu la Bobota, la bustul fratelui, 22 noiembrie 1998

bani de tren. Nu fusesem în viața mea la Constanța. Eram o mulă d-ai-a proastă, care nu... nu eram descurcăreață. Noi, ardelenii, foarte greu... foarte greu ne descurcăm, să minți, să așa... Și un prieten de-al nostru mi-o dat bani de tren, cu condiția că la prima leafă îi trimit înapoi. Și m-a condus sora mea la gară... nu pot să uit. Și plângea Tuți săraca, așa, și io eram cu ochelari de soare și îmi curgeau lacrimile. Mi-aduc aminte că m-am instalat în tren și vizavi de mine stătea un domn, pe care pe urmă l-am recunoscut acolo, era inginer la întreprinderea asta a noastră, un om drăguț, ș-ala d-aista, proscris. Și mă întrebă: – *Domnișoară, da de ce plângeți? Mergeți la facultate?* Eu nu puteam vorbi. – *Da unde mergeți? La Canalul Dunăre-Marea Neagră?* / – *Da.* / – *Păi și eu lucrez acolo, la o întreprindere.* Foarte drăguț. Și m-am calmat. În fine, am ajuns la Constanța. M-a așteptat un prieten al acestui domn, care mi-a dat banii cu greu, m-a luat la el acasă și pe urmă m-a

dus la întreprindere. Când am intrat pă ușă, sare de la loc: – *Uchii, bine ai venit!* Și dăi cu pupături. Și am început activitatea mea la Canalul Dunăre-Marea Neagră, unde am stat din '49 până-n '55...

M.P.: – *Și destinul... Da la Canal o fost și fratele dvs.? V-ați întâlnit acolo?*

F.C.: – *La un moment dat, la Canal, o reușit prin Șerban Ghica, că și el era la Canal... Ei o fost trei între sârme: Șerban Ghica, cu Radu Câmpeanu și cu el. Și lucrau la asta... la săpături. Nu știu ce făceau, piatră săpau cred... Și era un bătrân foarte cumsecade, un domn magazioner și veneau băieții ăștia să ia scule. Și la un moment dat, m-am trezit cu el, da' nu mai țin minte cum am putut eu să comunic adresa, nu știu... chiar nu-mi aduc aminte.*

M.P.: – *Îi mai dădea câte un sandviș fratelui dvs.?*

F.C.: – *Săracu', merindea lui io dădea lui Cornel. Da, culmea e că l-o arestat. Anghel Curte... O murit în închisoare, săracu'. O fost un*

om minunat, minunat.

M.P.: – Și atunci, ați luat legătura cu ei?

F.C.: – Și atunci, am luat legătura cu ei și mergeam cam din două în două zile și-i duceam câte un sandwich. Zicea: – *Nu pot să nu iau altceva, că mă controlează. Pot, însă, să duc sandwichul meu, pe care eu nu-l mănânc. Eu n-am să crap dacă rabd până după masă, pă când ei...* Și atuncea, un sandwich sau o bucată de prăjitură, ce puteam. O bucătică de cașcaval, ce puteam face, că nu era nimica. Era o mizerie cruntă. Și din Constanța îi trimiteam lui, și el împărțea cu Bani și cu Radu. Da, prin Anghel i-am trimis niște bani odată, ca să șperțuiască pe unii, să le facă sau să nu le facă, așa. Și aveam o legătură, știam că-s sănătoși. N-am... Radu m-o dus odată pe șantier până la Capu Midia. N-a avut curaj să mă bage la sârme, c-aveam și noi acolo șantier, noi sovromu'. Și-mi aduc aminte c-o zis că: – *Își dau două palme*, zice, că eram în mașină și niște deținuți cu șapcă d-aia, cu ciocane spărgeau piatră. Și parcă văd că era unu ras în cap, așa, cu niște ochi albaștri și io fumam, că fumam pă vremea aceea și am aruncat chiștocul și el o pus piatra pă el. Și atunci mi-am dat seama și am aruncat pachetul și șșș din turn: *S-a aruncat ceva!* O venit în trap săltat doi gradați. Țsta (Radu – n.n.) o îngălbenit: – *Nu s-a aruncat nimic, domnule! Ce, ai căpiat? Ce vrei de la noi? / – Păi am văzut... / – Ai văzut pe dracu! Ia lăsați-ne în pace! Deschide ușa să vedem ce avem în inventar!* Când am ajuns la moș Anghel: – *Ești dementă! Ești nebună! Cum ai putut să arunci țigări! Dacă te prindea? / – Uite că nu m-o prins.*

R.C.: – Că tu ai aruncat tot pachetul...

F.C.: – Pachetul, da. Și atunci o pus piatra pe el și măgarul ăla din turn o văzut că pică ceva. Da eram inconștientă, de fapt.

M.P.: – Până când ați stat acolo?

F.C.: – Până în '53, în mai.

M.P.: – *Atunci o murit tătucu Stalin...*

F.C.: – Da. S-o desființat atunci sovromul ăla și s-o făcut Sovromquartit și s-a mutat la Vașcău, în Bihor, unde exploatau uraniu. Și când o auzit familia că mă duc la uraniu, a început disperarea: că m-o duc, oi face cancer, că așa, că pe dincolo. Și atunci am încercat din răspuțeri să reușesc ceva. Și o secretară a contabilului-șef, o grecoaică drăguță, îl avea pe vărul ei director, aici, în Ministerul Construcțiilor de Mașini. Și s-o dus la el și l-o rugat să mă salveze de acolo, să mă plaseze oriunde, oricum, orice, în București, că nu pot să mă duc la Vașcău, acolo, că-i și departe și n-am bani și... mă rog. Și ăla o fost drăguț, nu știa nimic de mine, de origine și d-ăstea și mi-o reușit un transfer-transfer, de la Sovrom construcții ăsta, la Ministerul Construcțiilor de Mașini, pă un post de contabil simplu, la întreprindere d-asta... prototipuri de mașini și utilaje...

M.P.: – De unde?

F.C.: – Pă Calea 13 Septembrie.

M.P.: – Deci, aici în București?

F.C.: – Da, da. Ei, și m-am mutat aici și am scăpat de ei, de Sovromquartit și de toate mizeriile. Și apoi am început, încet-încet. Acolo s-a desființat atelierul ăla și a făcut copilul Congresului al II-lea, Fabrica de Mașini Unelte, unde, din fericire, am avut un director comunist, da om de treabă, care m-o apreciat pentru faptul că lucram, că lucram în disperare, și el mi-o dat casă... garsonieră.

M.P.: – Și acolo, cât timp ați stat?

F.C.: – Păi am stat din 1953... în '55 s-a desființat asta, atelierul de prototipuri, în '55, nu știu când o fost un congres...

M.P.: – Al doilea, în '55...

F.C.: – Așa. Și atunci am mers acolo și am stat până în șaiszeci și... când o fost Cehoslovacia...

M.P.: – În '68...

F.C.: – '68...

M.P.: – Primăvara de la Praga...

F.C.: – Așa, da. Chiar la Primă-

vara de la Praga, după asta, fostul meu șef de serviciu, care era un băiat cumsecade și pe care io l-am ajutat, l-am ajutat să fie șef, pentru că am acceptat să lucrez, până când el s-a învățat, în locul lui. Țsta o ajuns în Ministerul Energiei, director adjunct, ș-o venit și mi-o spus că-i o posibilitate să mă duc și eu acolo, că el are obligații față de mine, că garantează... Era '68, când era deschiderea aceea și, mă rog, m-a luat pă răspunderea lui și până la sfârșit, până în '80 când m-am pensionat, pe post de economist.

**«Profesorul Victor Slăvescu
ne-o lecut de comunism
pă veci...»**

Profesorul Victor Slăvescu

M.P.: – Da, printre profesori... ați avut mari profesori la facultate... a fost și Victor Slăvescu? Ce alți profesori ați mai avut?

F.C.: – Păi, am avut o grămadă. Am avut așa: începând cu Victor Slăvescu, așa, era unu Eugen Dumitrescu, care a fost profesor de Drept Financiar și ministru, săracu', când o venit guvernul Antonescu, așa; am avut pe Mladenaț, care era la Economie Politică; pe Andrei Rădulescu la Drept Civil; am avut pe Murărașu la Literatură și Ortografie română, de ce a trăbuit să facem asta, nu știu; pe Gerota la Studiul Comerțului. Toți, toți erau celebri, adică era unu și unu. Dar Victor Slăvescu a fost ăl mai ăl. Țla ne-o

lecuit de comunism pă veci.

M.P.: – Da?

F.C.: – Adică era un tip extraordinar de limpede la cap. Sintetiza materia și ți-o băga așa cu tolceru'. Și-mi aduc aminte că l-o arestat.

M.P.: – În ce an era?

F.C.: – Păi, în '44 a fost tot anu', '45... ba nu și '45, în '46 l-o arestat. Din '46 n-o mai venit. În '46 o năvălităștia... Scânteia. Și-mi aduc aminte că ne-a făcut istoria doctrinelor economice și ne-a arătat dezvoltarea economiei, în paralel cu dezvoltarea societății. Asta era teoria lui: pe măsură ce făcea un pas economia, făcea un pas și societatea. Și zice: s-a ajuns până la urmă la un finis, la supraproducția trusturilor, care deja depășiseră orice tip de gândire economică și un fel de contrabalans. La asta o venit nenorocirea comunistă, care o oprit inițiativa, libertatea, creativitatea și i-o adus pe oameni la nivelul de oaie. Și noi făceam așa: *Da, da, da!* Și zicea: – *Oaie, care trăiește în Colectiv. Să știți că oricine trăiește în Colectiv este oaie. Cel mai prost animal patruped este oaia!* Da, da, da, așa zice el (râde – n.n.).

M.P.: – *Un câine îi mai deștept! El conduce toată turma...*

F.C.: – *Și pă noi ne-o adus la nivelul de oaie. Da' să știți că nu poate dura. Nu poate dura pentru că este contra firii. Se opune la tot ce este benefic, la tot ce este lumină, la tot ce este progres. Revine întunericul și cea mai mare pericolozitate este că se bazează pe cele mai josnice instincte umane: pe invidie și pe răutate. Nu poate dura nicio doctrină bazată pe invidie. Vedeți că ei (comuniștii – n.n.) nu-și arată progresul economic. Dimpotrivă, ura celor care n-au, împotriva celor care au. Îl loc să-i ridice p-ăștia de moț, făcea, și să-i bage să lucreze, nu să-i urască pă cei care au!* Și asta mi-o rămas în cap. Și făcea... venea deja comunismul, făcea: – *Voi să nu vă speriați nicio dată și să fiți siguri că până la urmă libertatea va învinge!* Săracu' de el. Și l-o arestat. O stat în pușcărie nu

Zalău, 2011 – Lansarea cărții semnată de Flavia Coposu

știu câți ani. S-o degradat fizic tare, și-mi aduc aminte că m-am dus odată, m-am angajat să fac niște calcule, că se făcea niște modificări de prețuri, ne mai dădea acolo doi-trei lei, mai mergeam după-masa la minister să calculăm prețurile. Și ieșind de acolo, l-am văzut pe el. Vai de mine! Așa de emoționată îs când mi-aduc aminte... Și umbla așa... ciorsăit cu picioarele, frecând după ele... cocoșat...

M.P.: – În ce an era?

F.C.: – Nu mai știu dacă era Cornel liber. Poate înainte de '60? În orice caz, perioada asta. El o ieșit cred că cu tot lotu' din închiisoare. În perioada asta, '62-'65, cam așa ceva. Și l-am văzut și am fugit după el: – *Domnule profesor!* Se întoarce înapoi... Avea niște ochi așa de pătrunzători... Și o zis: – *Dumneata... dumneata ești fostă studentă de a mea, pă numele cel mic Flavia.* Zic: – *Domnule profesor, din mii de studenți care v-au trecut prin față, cum v-ați adus aminte de mine? / – Că ți-am dat bilă albă!* (râde – n.n.). Da, zic: – *Domnule profesor, mai țineți minte când ne-ați spus că libertatea vine? Zice: – Ai răbdare! Tu ești tânără, ai s-o apuci. Eu nu.* Se pare că o și murit, săracu'... Ce m-o impresionat. Cum și-o adus el aminte... Da nu știa numele, numa' numele mic. Și-mi aduc aminte că atunci am știut foarte bine la el și învățam, vorba aia. Economia Politică mi-a plăcut mult. Cursu' ăsta, logica lui, felul în care ne-a

explicat. Și-mi aduc aminte că mi-a zis așa (când era studentă – n.n.): – *Domnișoară, dacă vreodată ai să vrei să lucrezi la Banca Națională – el atuncea lucra ca guvernator; eram în anul I-II – și ai să ai un loc acolo, pentru că este nevoie de oameni de calitate.* O fost un tip cinstit și corect. Da ce lucrări frumoase avea. Culmea că avea lucrări de contabilitate mai bune decât a profesorilor de contabilitate, da. El explica cum îi cu contabilitatea științelor... A murit trist..."

XXX

Flavia Coposu a lucrat la întreprinderea din București, în perioada 1955-1968, după care s-a transferat pe un post de economist la Ministerul Energiei, de unde s-a pensionat.

După Revoluție, Flavia și Rodica Coposu au fost alături de fratele lor, Corneliu, sprijinindu-l în lupta lui neobosită de a reinstaura în România un regim democratic, ca urmaș al lui Iuliu Maniu, iar după trecerea în eternitate a Seniorului, au înființat Fundația „Corneliu Coposu”, care își propune să ducă mai departe idealurile democratice pentru care a luptat familia Coposu de-a lungul istoriei.

În dimineața zilei de 8 septembrie 2021, la venerabila vârstă de 96 de ani și nouă luni, Flavia Coposu a trecut la cele veșnice, plecând dintre noi la „marea întâlnire” cu frații săi și cu înaintașii.

De la Șiria, prin Jibou, la Arad

LÁSZLÓ László

Argument: Pe 1 noiembrie ne aducem aminte de cei plecați în lumea de dincolo. Și mai este un apropo pentru această evocare: în toamna anului 1849 – adică acum 175 de ani – s-a sfârșit, cât se poate de dramatic, chiar tragic, **Revoluția de la 1848-1849.**

Sfârșitul Revoluției de la 1848-1849

Revoluția (revoluțiile) de la 1848-1849, numită(e) și *Primăvara Europei*, deși a(au) debutat cu succes, și pe parcurs au obținut cuceriri semnificative pe plan politic, social, național, juridic etc., până la urmă, rând pe rând, au fost înăbușite. Motivul: autocrații locali și marile puteri (în special Imperiul Rus, Imperiul Otoman și Imperiul Austriac) și-au unit forțele, iar popoarele au rămas divizate.

În cazul revoluției/revoluțiilor din Ungaria și Transilvania, în vara anului 1849, a fost încheiat prea târziu **Proiectul de Pacificare** dintre reprezentanții guvernului Ungariei și români, de partea românească mediatori și semnatari fiind Nicolae Bălcescu cu Cezar Bolliac (în numele emigrației române în 14 iulie 1849). Înțelegerea a fost urmată de **Legea privind naționalitățile din Ungaria**, adoptată de Parlamentul Ungariei pe 28 iulie.

Legea privind naționalitățile (minoritățile naționale) a fost văzută ca fiind **pozitivă, dar tardivă**. În acest sens, merită să cităm un pasaj din *Istoria românilor*, coordonator academicianul Dan Berindei, VII. Tom. I., Editura Enciclopedică, București, 2003: „La 16/28 iulie, Parlamentul Ungariei a votat legea naționalităților, care asigură drepturi românilor și slavilor din Ungaria. **Era prima lege în acest sens în Europa. Actul a fost votat într-un moment dificil, când Revoluția ungară se afla în fața confruntării decisive cu forțele combinate ale celor două mari puteri imperiale: Rusia și Austria. Era prea târziu, însă. Actul nu a putut influența evenimentele în curs de desfășurare...**” (p. 311. Sublinierile mele. L.L.).

Târziu, pentru că în vara aceluși an, armatele revoluționare maghiare au suferit înfrângere după înfrângere, datorită superiorității numerice, de instruire și de dotare a coaliției ruso-austriece. Faimosul general polonez Bem József, comandantul trupelor revoluționare din Transilvania, în decurs de doar 10 zile a suferit trei înfrângeri cu consecințe nefaste: lângă Sighișoara – pe 31 iulie, lângă Sibiu – pe 6 august, și lângă Timișoara, pe 9 august. (În această ultimă bătălie au participat forțele armate din Ungaria și nu din Transilvania.)

Statuia Libertății din Arad (sursa imaginii Wikipedia)

În jurul datei de 10 august se preconiza concentrarea întregii armate maghiare în zona Arad-Szeged, pentru o bătălie decisivă cu coaliția austro-rusă. Însă această bătălie nu a mai avut loc căci, din cauza seriei de înfrângeri suferite, raportul de forțe militare s-a înrăutățit și mai mult: dacă în iunie, cele două armate imperiale totalizau 358.000 de soldați, iar armata revoluționară 150.000, după 9 august, superioritatea numerică a devenit și mai apăsătoare. Comandantul suprem, generalul **Görgei Artúr**, nu a reușit să concentreze la Arad decât 30.000 de militari și cam tot atâția erau încă sub arme în Transilvania și Ungaria...

Capitularea de la Șiria – 13 august

În această situație politică și militară disperată, șeful statului și guvernului revoluționar maghiar – Kossuth Lajos – pe 11 august a demisionat împreună cu guvernul său, și în câteva zile a părăsit țara (cum vor proceda și generalul Bem și alți lideri, dar și oameni de rând). Puterea a fost predată generalului **Görgei**,

care a fost însărcinat să salveze existența statală a Ungariei, dar și împuternicit să poarte tratative cu rușii și să încheie pacea cu ei.

Görgei, imediat după investire, prin manifest a anunțat populația că a preluat puterea în stat. În același timp, a comunicat generalului rus, Rüdiger, că are împuternicire să poarte tratative cu armata țaristă, și să depună armele în fața lor (Și nu în fața austriecilor, deoarece nu aveau încredere în imperiali). De asemenea, anunța că de la Arad se îndreaptă către Siria și de comun acord să stabilească locul și timpul depunerii armelor. **Görgei** încearcă să obțină unele condiții pentru militari, asigurându-i că vor fi tratați ca prizonieri de război după depunerea armelor, dar comandantul rus nu acceptă decât capitularea necondiționată. Generalul rus argumenta că puterea șefului său, a țarului, nu este compatibilă cu vreo limitare/îngrădire. (Deci nota bene: Autocrația și dictatorii nu au limite conform propriei percepții!)

La 13 august 1849, lângă Siria (mai precis la Seleuș, ceva mai la nord), armata maghiară a depus armele. Militarii dezarmați (aproximativ 30.000 de oameni, din care vreo 1.500 de ofițeri) au fost escortați de ruși spre interiorul Ungariei, iar după două zile au fost predați austriecilor. Au urmat și alte capitulări: garnizoana Aradului (17 august), la Deva – un corp de oaste (18 august), la Caransebeș – divizia a IX-a (19 august), la Ineu – divizia a V-a (21 august). La Jibou, pe 25 august, rămășițele armatelor din Transilvania, comandate de colonelul (recent avansat general) Kazinczy Lajos, au capitulat în fața generalului rus Grotenhjelm. Ultima garnizoană de pe teritoriul Ungariei a capitulat pe 2 octombrie, la Komárom.

Petri Mór, în monografia sa despre comitatul Sălajului, în volumul I, pomenește succint despre capitularea de la Jibou, iar în volumul II, în descrierea castelului din Jibou, detaliază mersul evenimentelor:

„...Oștile una după alta își depuneau armele, și ultimul act al mării tragedii s-a petrecut la Jibou. Sándor Gál, așa cum am menționat deja, și-a făcut drum spre Jibou, cu armata sa de 3.000 de oameni și a fost urmat aici de generalul Lajos Kazinczy... cu 8.000 de oameni, cel care a preluat comanda întregii oaste pe 22 august.

În castel s-au auzit sunetele baionetelor, puștilor, însoțite de disperare crescândă; s-a auzit șuierul gloanțelor trase în neant; curtea castelului sorbi sângele vărsat al maghiarilor sinucigași...

Tunurile capturate și arsenalul ultimei armate de câmp a războiului de independență au fost depuse în curtea castelului: ofițerii și-au pus săbiile și coifurile cu penele tricolore pe masa întinsă din sala mare.

Scena finală a avut loc în sala mare a castelului. În curtea exterioară stăteau ofițerii maghiari, în curtea interioară rușii, iar cazacii în grădină, iar sus, în sală, Kazinczy depunea armele ultimului batalion al armatelor maghiare în fața lui Grotenhjelm...” (p. 293-294).

După dispariția armatei revoluționare maghiare

Monumentul Revoluției de la 1848 – Arcul de Triumf
(sursa imaginii Wikipedia)

(inamicul numărul 1 al Vienei), a urmat dezarmarea forțelor aliate, deci și a legiunilor românești:

Cităm din *Istoria românilor*, volum coordonat de Dan Berindei:

„Capitularea armatei ungare la Siria și ocuparea Transilvaniei de către trupele austriece și ruse au însemnat sfârșitul revoluției. **La ordinul generalilor austrieci, legiunile românești au fost dezarmate, o parte din frunzașii Revoluției românilor au fost chiar constrânși să ia drumul exilului și mulți țărani au fost arestați. În Transilvania a fost introdus un aspru regim de teroare și de supraveghere polițienească. Era limpede faptul că românilor li s-a acordat drept recompensă ceea ce ungarilor au primit drept pedeapsă**” (p. 311). (O parte din celele țărănești nu au așteptat ordinele de dizolvare, ci țărani s-au întors în satele lor în mod spontan.)

Represalii și execuții după înăbușirea revoluției, rolul nefast al lui Haynau

Baronul Haynau, poreclit „călăul din Brescia”, pe 30 mai 1849 a fost numit de către împăratul Franz Joseph, comandantul suprem al trupelor imperiale de pe teritoriul Ungariei. A îndeplinit această funcție până în iulie 1850. Din primele sale luări de poziție, din expresiile folosite reies intențiile sale deosebit de crunte: „O să stârpesc bălăriile cu rădăcini cu tot, maghiarii nu vor mai face vreo rebeliune timp de o sută de ani”. El a introdus starea de asediu pe teritoriul țării și tot el a dispus și executarea comandanților armatei revoluționare maghiare, cunoscuți sub termenul de „**generalii/martirii de la Arad**”.

În data de 11 august a fost publicat și în Transilvania anunțul privind înființarea de tribunale militare excepționale. Aceste tribunale militare aveau de îndeplinit mai mult decât simple formalități, primind ordine și dispoziții stricte în acest sens, personal de la

Haynau. Să vedem un fragment de la Haynau, din una dintre instrucțiunile adresate comandanților aflați în subordine și judecătorilor militari:

„Toți șefii rebelilor, inclusiv comandanții corpurilor militare trebuie spânzurați... iar cei care anterior au servit în armata cezaro-crăiască austriacă trebuie împușcați... Iar dintre cei care au slujit în armata rebelă ca soldați sau subofițeri, românii, croații și sașii de îndată trebuie lăsați acasă. Maghiarii, secuii, polonezii și cei care au aparținut legiunii germane trebuie să fie înrolați în armată ca simpli soldați.” (Instrucțiunile lui Haynau către general locotenent Ludwig von Wohlgemuth – guvernatorul Transilvaniei, din iulie 1849.)

Cei 13 de la Arad au fost executați pe 6 octombrie 1849, devenită zi de doliu pentru națiunea maghiară. (De remarcat că din cei 13, doar cinci au fost etnici maghiari, ceilalți au fost de alte nații, și mai mulți dintre ei nici nu s-au născut pe teritoriul Ungariei sau Imperiului Austriac, dar s-au alăturat revoluției maghiare. În opinia și tradiția maghiarilor, ei sunt considerați martiri și sunt foarte respectați, tocmai pentru faptul că deși majoritatea lor nu erau maghiari, totuși s-au alăturat luptei pentru libertate, dusă de acest popor, împotriva a două mari puteri reacționare: Austria și Rusia.) În aceeași zi de 6 octombrie a fost executat, la Pesta, și primul premier al Ungariei, contele Batthyány Lajos. A fost condamnat la moarte și comandantul trupelor revoluționare, care a capitulat la Jibou, Kazinczy Lajos, fiind executat pe 25 octombrie.

Doar tribunalul de la Arad (unul din cele cinci tribunale militare) a judecat cazul a 475 de ofițeri, din care 231 au fost condamnați la moarte. (E drept, că nu toți au fost executați.) Cumulat, tribunalele militare, în primă instanță, au condamnat la moarte, în jur de 500 de ofițeri, politicieni, funcționari, preoți, intelectuali. Din această cifră, 150 au și fost executați, majoritatea prin spânzurare. La ceilalți, condamnarea capitală a fost preschimbată în detenție severă și confiscarea averii. (Numărul mare al condamnărilor și cruzimea lor a ofensat lumea civilizată, și l-a făcut pe Haynau călău.)

Alții, câteva mii de persoane, au fost condamnați la ani mulți de temniță grea. Câteva zeci de mii de militari, subofițeri și ofițeri degradați, au fost încorporați cu forța în regimentele imperiale de pe tot cuprinsul provinciilor habsburgice.

De ce este sfidător și revoltător condamnarea la moarte sau la detenție îndelungată a ofițerilor (militarilor) care s-au predat rușilor sau imperialilor? Ofițerii și soldații care s-au predat (au capitulat) la Șiria sau oriunde, au depus armele cu speranța că viața lor va fi cruțată, iar după scurt timp își vor reprimi și libertatea. (Dacă ar fi luptat până la ultimul cartuș, atunci ar fi cauzat „învingătorilor” pierderi semnificative. Dar ei au ales calea depunerii armelor, sperând în generozitatea adversarului.) Atât legile scrise, cât și cele nescrise, prevăd cum trebuie să fie tratați prizonierii de război care s-au predat și că după încheierea războiului (ostilităților) vor fi eliberați. Toți cei care au fost

aduși în fața judecătorilor militari, și cei condamnați la moarte au fost acuzați de „**săvârșirea crimei de lezmajestate**”, pentru faptul că au îndrăznit să lupte împotriva suveranului lor. Nu s-a ținut cont de suveranitatea poporului și de principiile autodeterminării și de legitimitatea cauzei pentru care au luptat, ci doar de puterea neîngrădită a suveranilor.

Haynau, în data de 18 august, în scrisoarea trimisă lui Joseph Radetzky (general locotenent al armatei imperiale), explică faptul că de la aliații ruși știe că majoritatea armatei maghiare s-a predat rușilor, și că el a cerut imediat predarea prizonierilor:

„Am pretins ca rebelii de toate categoriile să-mi fie predați – (prințul Paskevici, comandantul suprem al armatei ruse) a fost de acord, însă a apelat la sufletul meu, ca să proclam amnistie generală – ce spuneți, domnia voastră, de această propunere, eu am dat un răspuns evaziv. Dar pe liderii rebelilor îi voi spânzura, iar toți ofițerii cezaro-crăiești care au trecut de partea revoluției vor fi împușcați. O să stărpesc cu rădăcini cu tot toate bălăriile, și o să impun un model întregii Europe, cum trebuie să fie tratați rebelii, și cum trebuie restabilită ordinea, liniștea pentru un secol. Maghiarii de trei sute de ani mereu sunt rebeli, aproape sub fiecare rege din familia de Habsburg au izbucnit revoluții/revolte.” (*Erdély története, Istoria Transilvaniei*, III. p. 1426)

Viena, de la distanță, vrea să tempereze zelul, cruzimea, setea de sânge și de răzbunare ale lui Haynau, care era supărat pentru faptul că generalul Görgei, comandantul armatei capitate, scapă nevătămat. Pentru acest general a intervenit personal țarul, care l-a rugat pe Franz Joseph să-l lase în viață. E drept că a fost obligat la domiciliu forțat în Austria – la Klagenfurt, dar el nu a fost adus în fața instanței, ca și ofițerii din subordinea sa. (Din cauza aceasta s-a iscat o dispută seculară, cum că el ar fi fost trădător. Că ar fi fost și laș, pentru că a capitulat și nu a dat o bătălie decisivă etc. Este o poveste lungă, dar, în opinia mea, nu a fost nici laș și nici trădător. A fost o decizie înțeleaptă, ca să nu mai facă zeci de mii de victime în plus, după mai bine de un an de lupte în revoluție, război civil și război pentru independență.)

Aceste represalii aplicate împotriva revoluționarilor și în special maghiarilor au afectat și pe românii (ardeleni, bănățeni sau bihoreni), e drept că în mai mică măsură. Ei așteptau recompensa promisă pentru fidelitatea lor față de Viena și împărat. Pe 2 septembrie 1849, feldmareșalul Wohlgemuth, noul guvernator al Transilvaniei, promite românilor: *„Despre meritele care și le-au agonisit fieștecare, îmi voi procura dovezi și pe cei vrednici îi voi recomanda grației Maiestății sale împăratului.”* (Citat de Cornelia Bodea, redactor coordonator, *1848 la români. O istorie în date și mărturii*, vol. II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 1141.)

Chiar și tribunul **Axente Sever** a fost arestat în noiembrie 1849, și după o perioadă în care a fost reținut,

a fost dus în fața instanței. Până la urmă, nu a fost condamnat. Este justificată îngrijorarea opiniei publice românești pentru faptul că după sfârșitul revoluției, imperialii nu-și mai onorează promisiunile.

Tot în volumul redactat de Cornelia Bodea, citat anterior, sunt redată și alte documente, privind îngrijorarea opiniei publice românești pentru soarta lui Axente Sever:

„Blaj, 12 Noiembrie (1849). Viteazul Acsentiu Sever, eroul român de care atât se tem ungurii rebeli, el ca unul din apărătorii Bălgradului, [Alba Iulia] șede încă în căsarmele din Sibiu și, precum se vede, va mai șede încă mult, din cauză că până acum nu se putu afla un bărbat cu încredere care să poată traduce și judeca, fără părtinire, scrisorile lui...” (p. 1144).

Și alți revoluționari români, mai ales din Banat și Bihor, au fost persecutați după înfrângerea revoluției, în special deputați din parlament: **Eftimie Murgu, Aloisiu Vlad, Sigismund Pop**. Ei au fost chiar condamnați și au trecut prin închisori austriece împreună cu mai mulți preoți români. Dintre ei, cazul lui Eftimie Murgu este cel mai relevant: anterior anului 1848 a fost închis de două ori pentru motive politice. În timpul revoluției, a fost liderul românilor bănățeni, organizatorul și președintele adunării naționale din 15-27 iunie 1848 de la Lugoj. A fost ales deputat în parlamentul de la Pesta și până la sfârșitul revoluției a rămas loial guvernului revoluționar. Pentru aceasta și pentru că în aprilie 1849 a votat dețronarea dinastiei de Habsburg, a ajuns în fața tribunalului militar. (În timpul revoluției, și el a încercat să medieze între Kossuth și Avram Iancu, purtând tratative și cu generalul Bem.) Pe 22 august 1849, Eftimie Murgu a fost arestat și închis. A fost condamnat la moarte prin ștreang și confiscarea averii. Ulterior, pedeapsa se va comuta în detenție pe patru ani, pe care o va executa la Josefstadt. Va fi eliberat doar în 1853.

În decembrie 1849, la târgul din Hălmagiu, **Avram Iancu** a fost arestat, din greșeală, de o patrulă militară imperială. Localnicii și participanții la târg s-au infuriat la aflarea faptului. Până la urmă, însuși Iancu a fost rugat de căpitanul militarilor să-i liniștească pe români.

Maghiarii din Ungaria și din Transilvania aveau motive suficiente să fie supărați pe regimul imperial, un regim absolutist, care în frunte cu Haynau (susținut de împăratul Franz Joseph) a făcut totul ca maghiarii să regrete faptul că au îndrăznit să se opună Vienei.

Românii, sârbii, croații, slovacii și celelalte minorități din imperiu așteptau recompensă pentru faptul că în marea lor majoritate au rămas fideli Vienei și împăratului. Dar recompensa promisă, atât prin constituția de la Olomuț (nepusă în aplicare niciodată) cât și prin emisari, scrisori și proclamații, tot a întârziat. Câțiva fruntași au fost decorați și s-au mai dat unele înlesniri bisericilor românești, dar nu exagerat de mult...

Concluzii

Am început cu gândul că în jurul datei de 1 noiembrie este bine dacă ne aducem aminte de cei plecați în

Grupul statuar Wesselényi

lumea de dincolo. Cu această ocazie, îi putem comemora pe eroii de seamă, pe cei foarte cunoscuți, dar și pe cei anonimi. Pentru fiecare popor, nație sau țară, eroii sunt o forță sau fundamentul pe care se zidește memoria colectivă, memoria istorică. Deci, nu este exagerat că multe monumente au valoare de simbol. E drept că uneori soarta monumentelor nu este cu mult mai simplă sau mai ușoară decât viața și soarta celor pe care îi cinstește sau îi reprezintă.

Monumentul Statuia Libertății din Arad cinstește memoria celor 13 generali supranumiți martirii de la Arad. Statuia reprezintă Zeița Libertății și a fost inaugurată (pentru prima dată) în 1890, ulterior demontată și închisă, izolată, chiar interzisă publicului. În anul 2004 s-a inaugurat la Arad „**Parcul Reconcilierii româno-maghiare**”, unde a fost reamplasată **Statuia Libertății** alături de **Monumentul Revoluției de la 1848 – Arcul de Triumf**.

În Zalău, Grupul statuar Wesselényi este dedicat revoluției și reprezintă scena eliberării iobagilor de către baronul de Jibou, în 1848. (Istoria statuii și personajele sunt cunoscute pentru localnici.)

Aceste monumente amplasate în spațiul public (sau privat), cum sunt, evident, și altele, nu au doar o valoare simbolică, istorică, estetică și emoțională, ci prezintă și interes turistic. Și pentru că marea lor majoritate are ceva în comun cu cauza libertății, ele ne sugerează o atmosferă optimistă: că Libertatea, chiar dacă în vremuri istorice și vremelnice poate fi înfrântă, iar adepții ei pot fi reduși un timp la tăcere, nu poate dispărea definitiv. Existența și coexistența unor asemenea monumente ne încurajează să credem, să sperăm că conviețuirea este nu doar necesară, dar și posibilă!

P.S. Nu trebuie neglijat nici faptul că Libertatea și lumea liberă permanent sunt periclitare/amenințate de dictatori potențiali sau reali, și de nostalgicii care simt nevoia unei mâini forte, „care să facă ordine și liniște”. Numai că liniștea pretinsă aduce aminte de liniștea mormintelor.

Marian Oprea

acu' nu-i mare scofală să umbli mai mult goală cu forme
apetisante să-i atragi pe cei tari dar și pe cei ce molfăie
posmagi acu' nu mai ești vrăjitoare să te ardă papistașii-n
amiaza mare apoi să spună lisuse planeta-i nebună

scriu și pentru cei ce nu citesc pentru cei ce nu scriu și
vorbesc ce nu știu îmi fac datoria poate o atrag și pe
delia să-ncepem călătoria poate-i spune sora sa cum ne
delectează cu ce încă nu știe ea

acu' nu-i mare scofală să ai școală gramu' de practică te
măsoară noua ordine delirează evenimentele au scăpat
de sub control banu-i tot mai sărac tot mai gol nu-s mai
negri ci africani acu-s romi adio țigani nici în socialism
n-a fost bine partidu' unic nu avea rime în vers alb nu se
descurca

Parodie de Lucian Perța

Marian Oprea

mare lucru e azi, o Doamne ajută, că avem, în
sfârșit libertate absolută, că deja ne-am obișnuit să
vedem pe stradă femei aproape goale, debordând
de frumusețe, apetisante de jos până sus, ce mai
la deal-la vale, toate îmbiindu-te la escale pe
Muntele lui Venus*

iaca hodoronc-tronc, scriu și eu câteva idei despre
cântecele din Timișoara, despre cât de greu
e să fii poet aici, unde **și aeru-i erotic**, mai ales vara,
în aste vremi grele, **singur printre femei** de vis,
iartă-mă Delia, și să scrii despre ele, fiindcă despre
a fi singur printre poeți altcineva a scris

mare lucru e azi, o Doamne, că poți urca sus de tot
pe scara socială, fără să cazii, asta e ideea,
chiar dacă nu ai școală, sau poate chiar de aceea,
toate lucrurile se fac instantaneu, fără **preludiu**,
nimic nu e greu, ce atâta studiu, uite, până și eu am
publicat o groază de cărți în Timișoara și-n alte părți,
ba chiar, de remarcat, fără telefoane sau plocoane,
am publicat până și în revista „Caiete Silvane”

*Cuvintele scrise cu **bold** reprezintă sau fac
referire la titluri de volume ale autorului.

umbre ale altor fantome și umbre pentru ei previziunile-s
sumbre sârmanii politicieni pentru dolari euro yeni se
folosesc alții de ei n-au drept de veto nici în vis n-au
auzit de Vallejo scriu de la miază-zi spre noapte să
creadă și cei ce cred că așa ceva nu se poate

unele unii urmăresc ghinionu' cu lunile cu anii nu vor
prin schepsis să-și radă cutumele să fie liberi vor prune
când nu-s coapte vor zi când e noapte vor amor
când sexu-i călător vor să-i excite și al mesei picior
(e vina colectivă) totu-i în derivă femeile greșesc nu
ne-ntâlnim nu se-ntâlnesc se părăsesc și cred în păcatu'
strămoșesc

codana loredana te îmbie cu vocea cu geana îți vindecă
fulgerător rana (singur ți-ai făcut-o) nu are vârstă și
când tace cântă a fost prea mult timp căsătorită n-a
avut iubit n-a avut iubită și-a văzut de carieră-n sunet
deschis

poate ești timid reiei toate drumurile ei cu surâsuri dese
și pentru alte alese cu alte continuări ce întind chemări

ema karter

era ca dacii de la munte veneau urșii lupii să o salute îi
priau o savurau și orașele cu plete cărunte se furișă o
oră printre copaci pân' la școală de mică o voiau goală
mirosea a fragi a mure o spionau o deflorau gândurile
lor prin pădure ajunsă șefă de promoție la facultă-n
capitală deși lucra n-avea bani să-și cumpere sirop
pentru răceală pe mulți i-a lăsat gură cască văzând-o
pe videochat a făcut asta să trăiască arăta bunătăți o
salutau somități cu mâna pe pistol (se) joacă și-n filme-n
pielea goală să (ne) scape de oboseală de boală de
noua (dez)ordine mondială

departe de a fi egali nu ne naștem drept prostu' pân la
urmă ajunge înțelept săracu' bogat bogatu' sărac să
se descurce și-n parc versu' spontan versu' elaborat
cheamă ca terapia la îmbrățișat se vrea călare să
scape de frig de cald de uitare trăsniile schimbă și
odăile ce-s aparent statice ideea bună subreta învăluie
anahoreta ce-o soarbe pe geta ce-l vrea pe iordan
pastor anglican

uși geamuri dom anotimpu' e în pom ne face ochi dulci
unele se țin de unii să scape țara de datorii unii se țin de
unele să citească runele să le soarbă spumele

la scriere creativă scaunele de nu se știe unde spre nu
se știe ce au prins o atitudine lascivă au indus-o întregii
asistențe ce privea pe sus un continent vegan (h)indus
sexu' a fost doar pretext să se dezbrace și inhibițiile să
intre libere în alt text

Vasile Hatos

E poetica gândirii

E poetica gândirii, care-mi spune ce să fac,
Prin tainele înserării meditez singur în cerdac.
Iar pe ulițele minții se preumblă idei noi,
Scormonindu-mă în adâncuri, coborând la pas vioi,
Într-o peșteră închisă, cu lumini ce vin de sus,
Dintr-o scobitură a stâncii, care dă înspre apus,
Locuiesc într-o cămară, cu ferestrele deschise,
Pe pervaz se plimbă o mătă, iar la geam lumânări
aprinse,
Stau tăcut, gândind aiurea, la trecut și viitor,
Prezentul simt că este ca un foc ce arde seara în
cuptor.
Iar deasupra minții mele se adună nouri grei
Căutând ca să desfacă labirintul cu idei.
Dintr-odată o idee sare sus spre infinit,
Apucând calea luminii, desfăcându-se pe zenit,
Ca-ntr-o umbră mișcătoare care duce spre mormânt,
Visele unui om simplu ce își caută menirea pe pământ.
Umblu să găesc limba vorbirii,
Să-mi acorde lira din adâncurile gândirii.
Să găesc în mine patimi, doruri, vise, pasiuni,
De-a urca în sus spre ceruri, căutând vechile lumini,
Unde visele se amestecă cu o lume de amintiri,
Coborând în valea vieții, aud vechile simțiri.
Simt că tot ce este, ce a fost și ce va fi,
Se va prăbuși în haos, dar din el se vor trezi.
Din impunătoare minți răsar visuri care duc
Spre o altă lume ce răsare din butuc!
Unde frumusețea și iubirea au drumuri împreună,
Căutând să estompeze vraja razelor de lună!
O scânteie se aprinde, coboară în asfințit,
Peste lumea trecătoare, ce răsare din nimic!

Beatitudine

E atâta fericire în mine
Încât plăcerile dispar,
Libertatea mă inundă
Visul devenind mai clar.
Dinspre pădurile virgine
Se aude un murmur de copil,
Apropiindu-se de mine,
E clipa cea eternă
Ce-mi bântuie în gândiri.
Detașat de timp și Univers,
Zburând spre vechile palate,
Unde un simț face cât tot cei
Ce-au scris mii de tratate!

Acolo nu există îndoieli,
Păcatul este dus departe...
Și-n loja vechilor plăceri
Stă adevărul drept, înfipt în spate.
Intuiția mă așteaptă s-o primesc,
Ca un dar neasemuit,
Acolo-i adevărul cel ceresc
Ivit din infinit.
Iar focul ce-mi arde răul din priviri,
Se apropie ca un licurici în noapte.
Adorm, dar zbor spre infinitul viu,
Al adevărului ce caută în el doar șoapte!
Și-n iureșul de simțuri, și-al intuiției gest
De-a căuta adevărata fericire,
Mă trezesc cuprins de-un foc dumnezeiesc,
Beatitudinea mă inundă în iubire.

Moartea morții

M-apropii încet de Sacru
Trăiesc în visuri
Urcând spre înălțimi
Zburând spre vechile lumini.
O duioșie stranie
Mă întâmpină răsând
Că-n fața lumii
Mă simt mereu străin.
Mereu mi-apar umbre
Cătând să mor în vis
Un ultim gând al celui
Ce caută un Paradis
Ce caută în sine
Calea spre adevăr.
Un ultim gând al vieții
Că-n moarte nu mai sper
Că-i ceva frumos și blând
Moartea nu există
Pentru cei ce o întâmpină surâzând!
M-apropii încet de tine
Te înțeleg de ce?
Apari ca o lumină
Dar moartea nu mai e!
S-a spulberat în mine
Lăsând-o ca să moară
Căci moartea morții este
În suflet o povară!

* Poeme dintr-o culegere care a câștigat Premiul În-
tâi al „Mișcării Italia Poezia Cheamă... Corespondențe
din Lume”.

Voichița Lung

Obsesia trecerii

„Unde înfloresc florile, există speranță.”

Bună dimineața, tărâm divin!
Crește miraculos pe pajiște
Miros de rouă, iarbă și mălin;
Cerul e-atât de aproape și de vast
De povara frumuseții mă-nclin.
Bună dimineața, tărâm divin!

Bună ziua, vrăjită lumină!
Aerul devine dulce-amăru,
Invazie de crini în grădină,
Adieri de miere și rozmarin,
Întru belșug cupa se-nchină.
Bună ziua, vrăjită lumină!

Bună seara, suflet împovărat!
Umbre se țin misterioase,
În odaie tăcerea s-a lăsat;
La fereastră, în ulcica de lut,
Crizantema fruntea și-a plecat.
Noapte bună, suflet binecuvântat!

Memento

Amintește-ți!
Acesta e copacul!
Ar putea fi cânt de vioară,
Sau tăcere de cruce,
Iar asta n-ar schimba în mersul lumii nimic.
Dar el e copac,
Numai și numai fiindcă are rădăcini.
Nucul e la fel de nuc
Și în pământ, ca în văzduh.
– Vezi, tu – îți spuneam suspinând –
Toate lucrurile se repetă în afara noastră,
Niciodată altfel decât există în noi;
De aceea, să facem ordine mai întâi în noi
Și abia mai pe urmă, în afara noastră...

Amintește-ți!
Acesta e cerul!
Nu pentru că nu are margini,
Ci pentru că, fugind să-l cuprinzi,
Te-ntorci cu brațele goale,
Poate doar

Cu un mănunchi de pădăii
Spulberate de vânt.
– Vezi, tu – îți spuneam alergând –
Acesta e cerul,
Nu pentru că pare, ci pentru că e infinit;
Căci desăvârșit
Nu e ceea ce pare,
Ci doar ce întru adevăr este...

Amintește-ți!
Aceasta e marea!
Cu valuri care se joacă de-a înecul,
Redându-ne după zile și nopți, nisipului,
Îmbogățiți cu brățări de alge la glezne
Și pe gene cu o nostalgie în plus.
Vezi, tu – îmi spuneam surâzând –
Totul e năucitor de firesc,
Toate lucrurile știu care e clipa întoarcerii:
Se-ntorc mugurii,
Se-ntorc ploile,
Se-ntorc valurile,
Se-ntoarce fiul risipitor,
Toți și toate își aduc aminte...

Ilustrată din septembrie

Cer senin de septembrie –
Începe-o nouă zi... o fi bună?
Rămasă de azi-noapte pe boltă
Doar o felie albă de lună.

Cer senin de septembrie –
Frunze se-alintă încrezătoare
În lumina tăcută, sfioasă
A blândelor raze de soare.

Cer senin de septembrie –
O zbatere de aripă în zori,
Stoluri de păsări călătoare
Scriu litere tremurânde pe nori.

Cer senin de septembrie –
Cu privirea pierdută în zare
Brațele-aripi zvâcnesc înspre larg
Într-o ultimă îmbrățișare.

Poeme din volumul „Amăgind timpul”, aflat în lucru
la Editura „Caiete Silvane” din Zalău.

Shakespeare și critica deconstructivă

Ioan BUNTA

Preliminarii teoretice

Critica deconstructivă înseamnă a analiza un text scris, arătând că acesta poate fi înțeles diferit de fiecare persoană care-l citește sau analizează. Deconstrucția este, în primul rând, o tehnică exactă a lecturii critice. Ea este, de asemenea, și una care respinge căutarea pentru a găsi coerență în text comparativ cu lectura tradițională. De fapt, deconstrucția nu „are timp” de orice altă metodă critică, metodă care țintește să discearnă o temă unificatoare, sau o viziune în jurul căruia tema gravitează. De asemenea, ea nici nu va tolera interpretările care consideră piesele o expresie a unei realități filosofice sau ideologice, care stă în spatele textelor. În consecință, în ciuda părerilor comune, deconstrucția are părți comune cu marxismul, cu noua metodă historicistă și materialismul cultural atunci când se subordonează textelor, iar contextele istorice ale acestora își găsesc înțelesul lor în cadrul realităților în care ele își au originea și nu în cuvintele din care sunt „țesute”.

Noi trebuie să știm ce necesită o astfel de critică. Primul lucru pe care trebuie să-l spunem este că deconstrucția nu este un procedeu metodologic sistematic pe care criticul îl aplică în interpretarea textului. Pentru folosirea deconstrucției trebuie să folosim o serie flexibilă de strategii, indiferent de text. Critica deconstructivă abordează textul pornind de la anumite prezumții și așteptări, dar acesta este textul care posedă întrebările și stabilește planul de lucru. În același timp, deconstrucția îl obligă pe critic să dispună de o agilitate intelectuală, pe care puține alte forme de critică o necesită.

În privința limbii, deconstrucția arată că înțelesul unui text nu este niciodată unul singur, fix, sau final, ci întotdeauna plural, contradictoriu și incomplet. Oricât de mult s-ar strădui autorul să bată înțelesul în cuie, întotdeauna opera o să-i ofere creatorului o alunecare, dând la iveală alte implicații. Diferiți critici aparținând unor culturi și timpuri diferite măresc capacitatea de a-și multiplica sensurile, pentru că ele implică alte sensuri, și, astfel, se pot observa într-un text sensuri care sunt în mod demonstrabil acolo,

dar, care fiind singure, sunt în poziția de a le sesiza. A citi un text literar în calitate de critic deconstructivist înseamnă a citi cu cunoștința că înțelesul deplin și finalul este constant în retragere și, deci, imposibil de a-l pricepe în totalitate. Așa că nici nu apucăm bine să citim textul, că și suntem obligați să ne dăm seama cât de fragil și provizoriu este sensul pe care noi îl pricepem, și cât de zadarnic este visul de a captura toate conotațiile.

Critica deconstructivă pleacă de la premisele că potențialul semantic al unui text, în principiu, este inepuizabil. Această muncă generează, pentru totdeauna, mai multe sensuri, și acele sensuri se vor întoarce să-l tortureze pe cititorul care le-a exclus. Pentru critica deconstructivă nu există niciun motiv să se apeleze la autoritatea autorului, indiferent cât de precis acesta și-a definit scopul operei sale. Autorii au multe elemente ajutătoare în interpretarea operei, dar nu au ultimul cuvânt în privința semnificației acesteia. Nu există niciun concept transcendent în afara textului și niciun principiu director în interiorul lui – indiferent că e autorul, lectorul, adevărul, istoria, natura, Dumnezeu, ordinea sau armonia – la care putem apela pentru a promova o interpretare mai validă decât celelalte.

Deconstrucția prețuiește operele literare care își etalează singure tehnicile și sensurile. Când un roman, un poem sau o piesă face paradă cu construcția ei, aceasta subestimează faptul că sensul pe care-l dă acestei lumi este produsul acelor cuvinte și tehnici, precum și subiect al procesului de explicare, care nu ajunge niciodată la un final. Pe criticii deconstrucționiști îi încântă mult identificarea unui capitol, pasaj sau scene care oglindesc la scară mică opera ca un tot și punctele care îi dau animație. Asemenea trăsături ne pun să reflectăm asupra situației noastre de cititori a unei compoziții artistice, în a cărei încifrare suntem angajați.

Deconstrucția la Shakespeare

Opera lui Shakespeare se dovedește a fi de neanalizat când e vorba de scopurile metodei construc-

ve. Departe de aplicarea deconstrucției la piesele lui Shakespeare, ar fi mai potrivit să-l vedem pe scriitor ca prefigurând deconstrucția în termeni poetici și teatrali. Jacques Derrida (1930-2004), filozof francez, considerat părintele deconstrucției, a scris o operă de lungimea lui *Hamlet* și a lui *Romeo și Julieta* și a recunoscut că Shakespeare, ca mulți alți mari poeți, a ajuns acolo înaintea lui, și că tot ce el a reușit să facă, este să formuleze într-un discurs teoretic și abstract ce Shakespeare a legiferat în discursul concret al dramei.

În primul rând este greu de crezut că există un alt creator care dă la iveală mai mult ca Shakespeare în privința multiplicării textului. Prin tănuiri și nepregătite ghicitori (parabole), Hamlet și groparul, proștii Touchstone și Feste, eroinele inteligente ca Beatrice și Rosalinda distrug ideile (primite) și limba folosită. Ele clatină încrederea noastră în cuvintele familiare, iar modalitățile de vorbire le pun în derivă, îndepărtându-le de la sensurile stabile și acceptând realitățile. „Cuvinte, cuvinte, cuvinte” sau mai bine-zis „vorbe, vorbe, vorbe” – „Words, words, words”, răspunde Hamlet la întrebarea lui Polonius referitoare la ce citește. A fi pe deplin conștient de actul verbal și teatral este caracteristica de bază a pieselor lui Shakespeare, fiecare din ele etalând un spectru schimbător de discursuri literare și teatrale. *Poveste de iarnă* (*Winter's Tale*), de exemplu, amestecă versul formal și idiomatic cu proza aristocraților, înclinația artistică a ciobanilor și a stilurilor diferite ale liricii pastorale, baladele populare și masca. În cazul în care artificiile din piesă ne pot scăpa, personajele le aduc în centrul atenției noastre: „Nay, then, God be with you” (sau mai bine zis „Dumnezeu cu tine”), exclamă dezgustat Jaques către Orlando, „and you talk in blank verse (și vorbești în vers liber)”. (*As You Like – Cum vă place*)

Rezultatul acestor strategii este să frustreze așteptările unui discurs dramatic, transparent și uniformizat. Ba mai mult, punând în prim plan statutul de scenariu, piesa accentuează faptul că sensurile pe care le activează nu sunt derivate dintr-o realitate care precede limba, ci sunt rezultatul unei încercări scrise de a da un sens lumii schimbătoare – o lume deschisă interpretărilor ca însăși piesa. „I am a scribbled form” (Sunt o mângălitură), observă muribundul King John, „Drawn with a pen / Upon a parchment” (Trasă cu creionul / Pe un petec de hârtie”). (King John, 5.7, 32-3)

Conștiința teatrală a pieselor lui Shakespeare este intensificată de vocația de a crea piese virtuale, completate cu spectatorii împreună, în cadrul însuși al piesei. Cum ar fi, de exemplu, „Capcana cu șoareci”,

pusă în scenă de Hamlet, sau masca lui Moscovites, spectacolul fastuos al celor nouă oficialități („Nine Worthies”), în piesa „Love's Labor's Lost” (Zadarnicele chinuri ale dragostei). În mod repetat, personajele ne reamintesc, prin remarci reflexive și autoreflexive, că noi suntem spectatori într-un teatru. Cel mai izbitor exemplu se întâmplă în *Twelfth Night* (*A douăsprezecea noapte*), când, după urmărirea a ceea ce înseamnă jocul unei piese în cadrul piesei principale, în care Malvolia este steaua care nu strălucește de inteligență, Fabian exclamă: „If this were played upon a stage, now, I could condemn it as an improbable fiction” („Dacă aceasta s-ar juca acum pe scenă, aș considera-o ca pe o piesă proastă”) (3.4, 114-15).

Despre Aporia

Piesele lui Shakespeare abundă în Aporias („Aporia este un termen folosit de filozofii greci, care înseamnă o problemă greu, sau chiar imposibil, de rezolvat. Aporiile apar adesea ca rezultat al încercării de a rezolva metafizic o problemă filozofică” – Wikipedia). Acestea care sunt folosite să „explodeze” textele aparent logice și care ne expun la unele probleme uluitoare. În *Twelfth Night* (*A douăsprezecea noapte*), de exemplu, Viola, deghizată în bărbat îi declară infatuatei Olivia: „I am not what I am” (Nu sunt ceea ce par) (3.1, 132). Duplicitarul Iago folosește exact aceleași cuvinte să se descrie pe sine în prima scenă din *Othello* (1.1, 65). În ambele situații, aceeași afirmație este uzurpată de o propoziție care desconsideră bunul simț. Aici există o distincție între aparență și realitate. Suggestia e că identitatea sexuală a Violei și identitatea morală a lui Iago sunt probleme mult mai complexe, care sfidează explicațiile oferite de dihotomii răsuflete. Un caz mai extins de aporia, care ne solicită să regândim concepția noastră despre un personaj, și, în consecință, a întregii piese, ne este dat de *The Merchant of Venice* (*Neguțătorul din Veneția*). Prima scenă a comediei cuprinde încercarea fără succes a lui Antonio, negustorul cu titlu, și a prietenilor lui, să stabilească sursa tristeții sale enigmatice și a misterului care plutește în text. Antonio întruchipează valorile Veneției și piesa se pare că aprobă aceste barbarii pe care Shylock le demască în scena procesului.

Ierarhia este supusă unui asalt susținut la fiecare nivel al dramei. La nivelul fundamental, compunerea multivocală a pieselor distribuie autoritate peste întregul spectru al piesei, asigurându-se că punctul de vedere al nimănui nu este privilegiat. Acest impus egalitarism poate fi văzut în *Henry IV, Part One*, de

exemplu, deoarece perspectiva se schimbă înainte și înapoi, între rege și oamenii săi de rând, criminalii și curtea regală, precum și haiducii din Eastcheap, care trag paralele și, astfel, distribuie împărțirile între ei.

Pieseile lui Shakespeare oferă numeroase cazuri de deconstrucție pentru inversarea relației dintre ceea ce pare a fi centrul piesei și ceea ce pare a fi partea secundară. Trei personaje remarcabile ne vin acum în minte: Shylock din *Neguțătorul din Veneția*, Malvolio din *A douăsprezecea noapte* și Caliban din *Furtuna*. Toți trei au roluri subordonate, de oprire a răului malign care se abate asupra protagoniștilor, al cărui progres încearcă să-l împiedice. Shylock este „cicatrizat” prin expunerea la ipocrizia creștinismului rasist. Acțiunea de rămas bun a lui Malvolio amenință cu răzbunarea pentru umilirea punitivă. Pedepsirea aspră a lui Prospero de către Caliban, pentru jefuirea insulei sale și transformarea lui în sclav, astfel de semne de autodivizare la mijlocul pieselor sunt miezul criticii deconstrucției, care remarcă în ele o dovadă a detașării față de presupunerile pe care par a le genera.

A aplica metoda deconstrucției înseamnă a dovedi faptul că acela care i-a creat pe Shylock, Malvolio și Caliban a fost un maestru al deconstrucției, de vreme ce el a construit toate aceste trăsături în limba și forma pe care le-a dat-o. Este clar că ultimul lucru pe care Shakespeare l-a avut în minte, în timp ce a scris piesele, era deconstrucția lui Monsieur Derrida, a cărui piesă l-ar fi lăsat la fel de dezorientat ca pe majoritatea studenților lui Derrida. Totuși, acest lucru este exact ce

a realizat drama lui Shakespeare, dacă privim înapoi cu ochii metodei deconstrucției.

Concluzie

Este adevărat că deconstrucțiile pieselor lui Shakespeare ne pot lăsa ca pe niște naufragiați pe marea indeciziilor. Dar este de asemenea adevărat că, atunci când folosim metoda deconstrucției unei piese, aceasta se lovește de balanța dintre măcinare și reconstrucție, dezvăluind intuiții surprinzătoare depozitate în limba poetică și tehnicile teatrale. „Meritul, cât de puțin, al criticii deconstrucției referitoare la opera lui Shakespeare, este faptul că interpretările nu sunt în pericol de a considera că au ultimul cuvânt asupra operei scriitorului. Dimpotrivă, ele iau în serios și strălucirea interpretărilor ascunse care se găsesc în limba pieselor, așteptând să fie detaliate de cititorii care vor veni și care vor avea alte probleme de rezolvat.” (Vezi *Shakespeare, An Oxford Guide...* Cap. 36, by Kiernan Ryan, p. 517, în volumul *Shakespeare: An Oxford Guide*, Edited by Stanley Wells and Lena Cowen Orlin, Oxford University Press, New York, 2003).

Bibliografie generală

Shakespeare: An Oxford Guide, Edited by Stanley Wells and Lena Cowen Orlin, Oxford University Press, New York, 2003, p. 508-524.

The Complete Works of William Shakespeare, Edited by W.J. Craig, M.A., published by Magpie Books London W1Y 7LD, 1992.

„Ne sincronizăm? Ne sincronizăm. Dar cu cine, cu ce?”

Academicianul Mircea Martin, profesor emerit la Facultatea de Litere a Universității din București, a atras atenția asupra faptului că formule aparținând ideologiei woke sau cancel culture, manifestate în primul rând în campusurile marilor universități americane, „circulă în prezent și în România, printre tineri”. Martin a participat la colocviul național „Ne sincronizăm? Ne sincronizăm. Dar cu cine, cu ce?”, dedicat marcării împlinirii a 100 de ani de la publicarea volumului „Istoria civilizației române moderne de Eugen Lovinescu”, organizat de Academia Română, împreună cu Muzeul Național al Literaturii Române, Biblioteca Centrală Universitară „Carol I” și Facultatea de Litere a Universității din București. „Asistăm la un fenomen care a devenit aproape rutină. După decenii de lupte politice și dezbateri ideologice, care au animat în primul rând campusurile marilor universități americane, am ajuns la o revalorizare a culturii din perspectivă politică. Nu e vorba doar despre infiltrarea sau impregnarea culturii de către politică și ideologie. E vorba chiar despre asimilare. Cultura devine politică – când spun cultură mă refer la arte, literatură. Ceea ce nu înseamnă că ecuația funcționează și invers. Nu, politica nu e cultură.

Ea își prezervă autonomia, integritatea, dominația. Totul este politică. Formula aceasta circulă și în România printre tineri”, a afirmat Mircea Martin. Reputatul profesor a subliniat că „avem de-a face cu o poziție inspirată din marxism, poziție care a fost dominantă și la noi în epoca totalitarismului comunist”. „Trebuie să-ți pierzi identitatea locală, istorică, lingvistică, pentru a fi acceptat în lumea civilizată, lume în care sunt considerate depășite identitățile și specificitățile și le disprețuiește contestându-le viabilitatea, le pune în ghilimele ale deriziunii, denunță curentele identitare drept pericole, amenințări la adresa civilizației? Universalitatea e un pariu la care, desigur, niciun intelectual care își respectă condiția nu ar trebui să renunțe. Totuși, adeziunea aceasta nu ar fi bine să fie una opozitivă, agresivă. După modelul buna credință, civilitatea, loialitatea, spiritul critic să fie presupuse ca fiind calitățile noastre, pe care le opunem barbariei, primitivismului, fanatismului, bigotismului, orbirii celorlalți. Problema esențială constă în alegerea specificităților. Ce considerăm specific și acceptabil, promovabil, susținabil? Întrebarea rămâne deschisă”, a mai spus academicianul. (AGERPRES)

Texte de trecut (in)existența

Ioan F. POP

Modul de înțelegere de acum îl contrazice uneori pe cel de ieri, ca atare ar trebui să reiau tot ceea ce am citit și înțeles pînă astăzi, pentru a pregăti fundamentul ne-înțelegerii de mîine. De fapt, înțeleg cîte ceva cu o serie de neînțelegeri mereu reactualizate. Nu fac decît să mă pierd mereu prin această *terra incognita* interioară. Nu pot să mă implic total decît în ceea ce îmi atinge o coardă profundă a existenței, în ceea ce mă proiectează în absolutul trăirii, dînd *tonul* fiecărui gest esențial. Fără acest fel de angajament existențial rămîn doar o fantoșă care străbate circumspect nonsensul fiecărei zile. Eul de azi nu se identifică întotdeauna cu cel de ieri, după cum nu prea o să intre în consonanță cu cel de mîine. El se multiplică în diferite con-figurări antinomice care se diluează într-o realitate fluidă, în mod *retențional* și *protențional*, apelînd la două concepte husserliene. Tentația dorințelor fanteziste nu poate umple hăul insașiabil al acestora, chiar cu fiecare treaptă atinsă, ci mai mult îl mărește. Echilibrul precar dintre dorințele cele mai absconse și frica angajării lor în real mi-a marcat tot tra-seul existențial. Cu cît dorința unor idealități era mai acută, cu atît reticența de a le da un conținut concret era mai mare. Am oscilat îndelung între maximalitatea unor idealități și minimalitatea concretizării lor.

*

Bunica ne povestea pe un ton grav cum bunicul patern, atunci cînd a fost eliberat din prizonieratul german, întorcîndu-se acasă printr-o pădure, împreună cu alți colegi de lagăr, au fost surprinși de o patrulă germană, care i-a pus cu spatele la un șanț sub amenințarea că vor fi împușcați. Au fost salvați de faptul că bunicul știa limba germană, ca atare s-a rugat de aceștia să îi lase că îi așteaptă și pe ei cineva acasă, astfel fiind, în cele din urmă, lăsați să plece. Mă tot gîndesc la bunicul patern, singurul din familie care a știut scrie și citi înaintea mea, la ce-ar zice de faptul că mă ocup cu scrisul, că m-am dedicat acestei fascinante zădărnicii. Cred că mi-ar citi unele cărți cu mare curiozitate, surprins total de ceea ce scriu, de direcția neașteptată pe care am luat-o în viață. Poate mi-ar mărturisi faptul că, într-un fel, i-am continuat gîndul la care nici nu a îndrăznit să viseze. După care ne-am așeza pe laviță în duminică, am privi depărtările, apoi am tăcea *filosofic* o veșnicie...

*

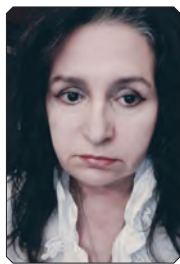
Inteligența cuiva este mai ușor acceptată de ceilalți dacă este dublată de anumite puseuri de amoralitate, de anumite derapaje etice sau bahice. Ca atare, cel care este inteligent trebuie să fie puțin și imoral, ca să se poată bucura și ceilalți de acest mic egalitarism decăzut. Cel care vrea să-i facă fericiți pe cei din jur fără nici un efort – să facă, în mod convingător, pe prostul. Cel care vrea să devină de nesuportat pentru ceilalți – să-și arate, dezinhibat, inteligența. Numai că inteligența vine picătură cu picătură, prostia vine în valuri. Ca atare, nu ne rămîne decît să ancorăm dezinvolt în platitudinile vieții, în decăderile cele mai rentabile. „Planeta a fost fabricată, pare-se, pentru ca omul mediocru să domnească de-a pururi” (O.Y. Gasset).

*

Practicăm în mod elegiac o efemeritate pe care o proiectăm în absolut, comitem o sumă de gesturi efemere cu valențe de eternitate. Ne mișcăm senini între barierele de fum ale clipelor, seduși de marea misiune a existenței imperative. Prin oazele anotimpurilor bate un clopot stins, sună un corn după un timp revolut. O ultimă privire se agață de un nor rătăcit între două lacrimi. Cîteva umbre ne acoperă cu respirația lor amuțită... Cu ochii fixați prea mult pe himera eternității, riscăm să ratăm concretețea clipei, savoarea reificată a efemerului. Căci imuabilitatea nu e decît un malaxor de clipe, o expectanță care poate fi umplută cu vise. Efemeritatea și eternul se pot întîlni în impermanența unei clipe. Veșnicia pășește prin hazardul unor efemerități. „Veșnicia devorează totul și nu restituie niciodată ceva din prada sa” (L. Șestov).

*

Nu pot adera la nimic legat de timpul și de spațiul meu, nu mă pot apropia de nimic și de nimeni. Sînt un eratic în meandrele timpului și ale spațiului, un *orfan* al propriei rătăcirii. Sînt expulzat într-o singurătate în care nu mai încap decît cîteva grafeme strecurate prin interstițiile unor clipe. Sînt doar o privire apelpisită care nu se poate opri nicăieri. Sînt concretețea unei iluzii deșarte, care se amăgește cu propriul avînt. Sînt argumentul a tot ceea ce nu ar trebui să fie. Sînt eroarea care poate justifica inanitatea unei întregi lumi – spune un *alter ego* cu care nu pot intra în dialog.

Restituiri din epoca Eminescu

Armanda FILIPINE

„Lucreția Suciu sau Mările Iubirii” de Maria Vaida – eseu biografic

Maria Vaida, membră a Uniunii Scriitorilor din România, doctor în științe literare, cu experiență pedagogică în liceul de arte clujean, se preocupă – date fiind contribuțiile sale binecunoscute la istoria și critica literară – în egală măsură de aducerea în atenție a unor personalități din trecutul mai apropiat sau mai îndepărtat, cu valoare de model sau de completare a istoriei literare românești (o literatură tânără, prin comparație cu altele). Este și cazul eseului biografic intitulat „Lucreția Suciu sau Mările Iubirii”, apărut la Editura Grinta, în 2010, în fapt și un binevenit „studiu de sociologie literară privind condiția scriitorului transilvănean din a doua jumătate a secolului XIX”, cum subliniază criticul și istoricul literar Mircea Popa, cel care semnează prefața.

Cartea este o bogată biografie a poetei, prozatoarei și editoarei Lucreția Suciu (1859-1900), completată de versuri publicate antum de aceasta și consistente detalii biografice ale familiei (capitole dedicate).

Tatăl, Petru Suciu (1835, județul Arad – 1 ianuarie 1903), a fost hirotonit preot (creștin ortodox) după căsătorie, a ajuns protopop de Ucriș, referent în senatul școlar al Consistoriului, inspector școlar, dar și deputat sinodal (1870-1881), iar în această din urmă calitate a contribuit benefic la îmbunătățirea condițiilor de trai al preoților.

Mama, Maria Suciu (născută Bosco, 1841-1891), fiică de preot și soră de preot, a fost „cea mai recunoscută voce lirică feminină a Bihorului până la finele secolului

XIX”, spune autoarea. Maria Suciu (Bosco) a debutat în revista „Familia” a lui Iosif Vulcan. Gineretele, soțul fiicei Lucreția, scrie că Maria Suciu (Bosco) „este cea dintâi femeie care a publicat versuri românești și întrece pe toți bărbații scriitori din nordul României în adâncimea și gingașia simțirii, precum și în stăpânirea limbii” (Wilhelm Rudow – în „Enciclopedia”).

„Considerăm că Maria Suciu Bosco este primul poet român care utilizează simbolurile în lirica sa, cu dificultățile inerente oricărui început. (...) Lexicul arată apartenența la o familie de preoți, ea însăși preuteasă prin situarea în câmpul semantic al religiosului în cuvinte și sintagme folosite: înger, turturea, zefir, stea, cer, crin, suflet, mormânt, lună, nor, ceresc, Dumnezeu, rază, sau în cel al iubirii: dor, bădiță, chin, lacrimi, gingașe mireasă, scumpe brață, amorul, șoaptă, visul ș.a. Prin lexic, poeta reunește cele două coordonate ale Ființei, sacral și profanal, într-o singură imagine panoramică” (Maria Vaida, p. 36). Din nefericire, mama Lucreției se îmbolnăvește de nervi, este internată în 1891 într-un spital de alienați din Budapesta, unde și moare.

Wilhelm Rudow (1858 – 16 aprilie 1899), soțul, este german din Neuhaldensleben, cu tată preot evanghelic. Un erudit și educat; își dă doctoratul în litere, în Germania (se înțelege), cu o lucrare despre poezia populară românească, publică în reviste și volume colective scrieri traduse din creația unor autori români, studii despre Vlahuță și Coșbuc, publică diverse cercetări personale referitoare la lexicul românesc și la tradiții populare, cu alte cuvinte este un adevărat promotor al culturii românești peste granițe. Dar să nu uităm contextul

istoric. La vremea aceea, România Mare nu exista încă, iar regimul austro-ungar producea în spațiul colectiv românesc o adevărată repulsie. Știm, de asemenea că existau și alte sentimente negative rasiale – a se vedea textele jurnalistice ale lui Eminescu, și ale altora, din care răzbate antisemitismul; la Iași poate mai mult ca în Regat ori în Ardeal. Aceleași considerente de natură socială în „culoarea” vremii a făcut ca și căsătoria celor doi, Lucreția Suciu și Wilhelm Rudow, o româncă și un neamț, să nu fie prea grozav primită. Maria Vaida scrie că nici tatăl Lucreției nu prea era încântat. Nici unii scriitori nu au văzut bine această însoțire, scriind texte negativiste la adresa lui Wilhelm Rudow în diverse publicații și obligând-o astfel pe Lucreția să-și apele soțul.

Revenim la Lucreția Suciu, o tânără (trăiește doar 41 de ani) care scrie și publică, editează o revistă în epoca lui Mihai Eminescu. Dacă ne aplecăm asupra poeziei Lucreției Suciu, descoperim că am fi putut vorbi și de ea la fel ca despre lirica Veronicăi Micle – doar că aceasta din urmă a avut parte de posteritate și notorietate în anii noștri, prima nu.

„Lucreția Suciu este una dintre cele dintâi voci lirice ale poeziei noastre moderne (...), demersul critic și documentar al autoarei (Maria Vaida, n.a.) lucrării de față își dobândește importanța și semnificația ei majoră, într-un moment în care recuperarea valorilor trecutului nu înseamnă numai de câștig valorificare estetică, ci și reconstituirea la nivelul epocii și înțelegerii de astăzi a unei lumi și a produselor sale artistice, în raport cu timpul care le-a dat naștere” (Mircea Popa).

Lucreția Suciu (3 septembrie

1859 – 5 martie 1900) se naște în Oradea. Este evidentă moștenirea genetică din partea mamei, pentru că a scris și publicat poezii în revistele vremii, întâi, în „Familia” lui Iosif Vulcan, dar și într-un volum, cu 67 de poeme, intitulat „Versuri”, apărut în 1889, cu o selecție realizată de criticul Gh. Bogdan-Duică.

„Scrisul Mariei Bosco și al Lucreției Suciu dă seama de o asimilare mai degrabă a valorilor intimiste ale literaturii populare și de frecventarea mai atentă a filonului romantic, făcând trecerea de la o poezie de tip militant-patriotic la o poezie cu infiltrații acut sentimentale. Poezia scrisă de Lucreția Suciu joacă în Transilvania tocmai acest rol. Rolul de a indica o altă cale decât cea în genere adoptată până atunci, rolul de a atrage atenția asupra unei noi sentimentalități, asupra unui nou model de a scrie, în care lamentațiile și trăirile personale în raport cu natura, cu lumea, dar mai ales cu propria sensibilitate să fie preferate și ridicate la rang de preocupări esențiale. Poezia scrisă de mama ei, Maria Bosco, dar mai ales cea pe care o semnează ea însăși vor constitui fericite racorduri la curentul post-eminescianist” (Mircea Popa, p. 16).

Maria Vaida face un alt gest reparator față de posteritatea Lucreției Suciu și îi publică în volumul său întreg cuprinsul cărții „Versuri” (astfel că putem și singuri să ne facem o impresie). Totodată, îl citează pe istoricul Nicolae Iorga (deopotrivă un interesant autor literar) care a fost impresionat de scrisul Lucreției Suciu, remarcând poemul „La scaldă”: „Apar clară, liniștită, se văd pietrele din fund / Ea-și descinde haina albă de pe trupul cald, rotund. / Părul negru, lung și moale îl desprinde, despletește / Și privind mereu în lături, către mal încet pășește, / Surzând și doritoare își privește în apă chipul. // Lin piciorul-și moaie-n unde și se joacă cu nisipul / Și cu spumele din margini, apoi sprinten le aruncă / (...) / Soarele să o ajungă, razele și le lungește / De pe trup să-i soarbă stropii și-

pândește toată taina / Supărat în nori s-ascunde, dacă ea-și încinge haina” – o bijuterie literară de secol XIX, spune Maria Vaida. Iar Nicolae Iorga remarca (în paginile volumului „Istoria Literaturii românești contemporane” din 1934) acest pastel, subliniind că „singur acest tablou face mai mult decât toate volumele de versuri numerotate ale lui Haralamb Lecca. Poezia se poate pune alături de bucata lui Victor Hugo în Orientale”.

Maria Vaida citează și alte poeme, remarcând că „expresia poetică e plină de vigoare și dă seama din plin despre posibilitățile creatoare ale poetei care iese, astfel, în chip apăsător de sub tirania modelelor” sau că „este ușor de încadrat în linia romantică prin modul în care respinge orice regulă în creație, prin viziunea de tip global asupra universului, prin felul în care eul său creator se lasă condus de imaginație și fantezie, prin accentul pe care-l pune asupra originalității și subconștientului. (...) Ca specii literare lirice, poeta cultivă elegia, meditația, pastelul cu elemente filosofice, dar și sonetul sau balada epico-lirică pe care o construiește pe un schelet epic ce servește ca pretext pentru dezvoltarea unor stări și sentimente, a unor intuiții metafizice, o poezie de idei”.

Sunt menționate în carte detalii și despre revista „Foaia literară”, pe care Lucreția Suciu și soțul său, Wilhelm Rudow, o editează. Neavând decât un an (30 de numere în anul 1897) de existență, publicația rămâne totuși una care se remarcă prin conținut – peste 200 de pagini adesea – bogat și consistent: poezie, proză, materiale informative pentru toate categoriile de cititori. Primul număr, subliniază Maria Vaida, a fost expedit la 1.800 de destinații din aproape întregul areal transilvănean, și nu numai, remarcând că între abonați se afla chiar Titu Maiorescu, iar un colaborator fidel a fost George Coșbuc. Prin intermediul revistei, cei doi soți „își propuneau să familiarizeze cititorii medii din sate și orașe cu actul artistic literar, să lumineze masele,

cu alte cuvinte, o nobilă finalitate” (p. 85).

În paginile acestei reviste pe care o îngrijește, Lucreția Suciu își publică o proză, „Logodnica contelui Stuart”, care e numită de mulți critici nuvelă, dar pe care Maria Vaida înclină s-o numească mai degrabă microroman după mai multe considerente: număr mare de personaje (și de pagini), acțiune complexă – pe mai multe planuri, 12 capitole în care sunt prezentate detalii de context istoric, obiceiurile și superstițiile vremii, credințe, folclor și etnografie, cinegetică. Proza este de factură romantică, existând și ceva biografic acolo, întrucât și Lucreția Suciu a traversat o logodnă nefericită și prea lungă (șapte ani), care nu ajunge să se finalizeze cu o nuntă. Evident că în cuprinsul cărții, Maria Vaida ne prezintă întreaga poveste a nefericitelor întâmplări din viața Lucreției Suciu, pe lângă căsnicia destul de bună cu Wilhelm Rudow (am zis „destul” de... pentru că Maria Vaida o consideră mai degrabă searbădă, dat fiind că Lucreția Suciu nu a mai scris poezie de dragoste după căsătorie).

Multe amănunte le-a aflat Maria Vaida cercetând corespondența soților Lucreția și Wilhelm Rudow cu Lucreția Costa, prietenă care a păstrat scrisorile, descoperite în arhivele din Deva. Autoarea crede că vor fi fiind și alte scrisori, alte documente în arhive din străinătate, care să ne spună mai multe despre această familie, despre epocă, despre românii trăitori în Bihorul / Transilvania aceluși timp.

Volumul „Lucreția Suciu și Mărilor lubirii” a văzut lumina tiparului în 2010, la un an după altul (inițial teză de doctorat), tot monografic, dedicat de Maria Vaida lui Gheorghe Pituț (1 aprilie 1940 – 6 iunie 1991) și intitulat „Gheorghe Pituț sau Ochiul și noaptea”.

Autoare prolifică, Maria Vaida a publicat mult istorie și critică literară, în nume propriu sau în colectiv, poeme etc. Din 2023, Maria Vaida este Cetățean de Onoare al municipiului Beiuș.

David Gilmour – *Luck and Strange*

Daniel MUREȘAN

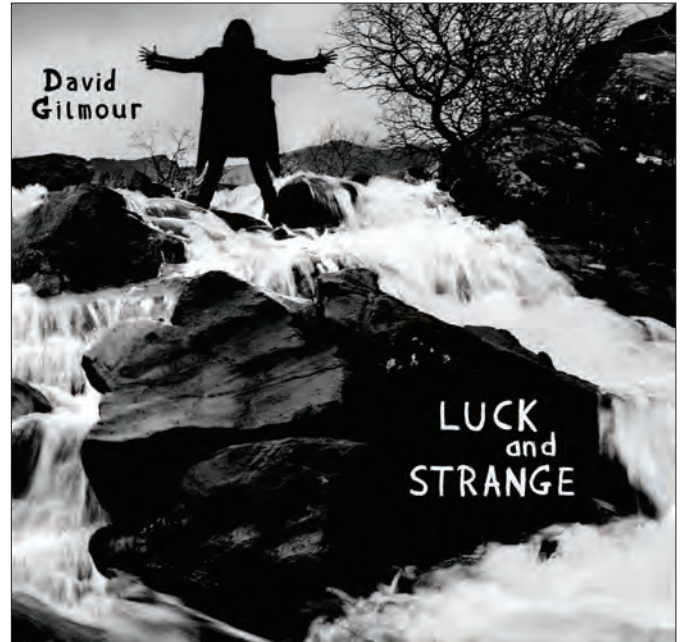
În curtea mea razele soarelui se joacă cu petelele unor trandafiri tomnatici. Bucățile de cenușiu rămase de aseară s-au estompat repede, sute de culori ale soarelui s-au așternut pe cărțile lăsate aseară pe balansoar. Dar deodată, parcă natura a tăcut brusc. Am profitat de slăbiciunea creației și m-am întins într-o iarbă încremenită în mirosul de zaț de cafea. Nu am timp să mă gândesc la prea multe, profit de minutele de visare, înghit pe nemestecate bucuriile plutirii în neant. Păianjenul ce țesea între măr și tuia a luat-o razna. Are plasa plină de găuri și bucle dezordonate. Mă smulg din propria-mi plasă și revin la realitate. Oricum, sunt călăuză și paznic în colțul meu verde. Și încerc să țin minte cât mai multe adieri de vânt.

O colecție de adieri melodice face și David Gilmour cu noul său album, o meditație asupra fragilității omenirii, cu un strop de optimism. Discul e un fel de colaborare creativă, în care conflictul a fost cel generator de idei. Bineînțeles, este vorba despre conflictul cu *Roger Waters*, un alt celebru membru *Pink Floyd*, combinativ și dominator. Cearta dintre cei doi a culminat acum câțiva ani, când *Polly Samson*, soția și textierul lui Gilmour, l-a catalogat pe Waters ca fiind „Un antisemit cu sufletul putred, un apologet al lui Putin, megaloman mincinos, hoț, ipocrit, evazionist și misogin”. Întrebat de către presă dacă este de acord cu declarațiile soției, Gilmour a spus: „Fiecare cuvânt este adevărat”.

Dar să revin la album. A existat destul de multă tevatură în jurul acestui album, fanii împărțind opinii diferite. Unii l-au etichetat ca plictisitor, dar pentru mine, acest album se numără printre cele mai bune creații ale lui Gilmour. Chiar David spunea că este cea mai bună lucrare a sa de la *Dark Side of the Moon* încoace. Deși unii ar putea găsi această afirmație îndrăzneată, cred că este pe deplin justificată. Discul oferă o experiență profund emoțională și introspectivă, reflectând asupra vieții, a timpului și a menirii omului pe acest pământ. Nu este doar o colecție de cântece, este o călătorie ce ne poartă prin lumea zburcișă, care nu e întotdeauna pe placul nostru. Pentru cei mai tineri, albumul poate părea desuet, dar credeți-mă, într-o zi și ei vor înțelege emoțiile exprimate de Gilmour.

Din punct de vedere muzical, „Luck and Strange” este superb. Chitara lui Gilmour este la fel de emoționantă ca întotdeauna și există chiar o conexiune băntuitoare cu *Pink Floyd*, odată cu includerea clapelor lui *Richard Wright* în câteva piese.

Având în vedere vârsta lui David (aproape 80 de ani) și zgârcenia lui în editări de discuri, o mare parte din „Luck and Strange” ar putea fi un rămas bun. Dacă va fi așa, este un final elegant, emoționant, o carte deschisă despre o carieră legendară, care va influența generațiile viitoare de muzicieni.

Tracklist:

1. Black Cat
2. Luck and Strange
3. The Pipers Call
4. A Single Spark
5. Vita Brevis
6. Between Two Points with Romany Gilmour
7. Dark and Velvet Nights
8. Sings
9. Scattered

Sony Music 2024

Componentă David Gilmour:

- David Gilmour – chitară, clape, voce
- Romany Gilmour – voce
- Rob Gentry – clape
- Steve Gadd – baterie (*Simon & Garfunkel, Chick Corea, Eric Clapton, Michael Petrucciani*)
- Guy Pratt – bas (*Roxy Music, Gary Moore, Peter Cetera, Robert Palmer, Iggy Pop*)

Discografie David Gilmour:

- David Gilmour (1978)
- About Face (1984)
- On an Island (2006)
- Live in Gdansk (2008)
- Rattle That Lock (2015)
- Live at Pompeii (2017)
- Luck and Strange (2024)

Filmografiile Simonei

His Three Daughters (2023)

Simona ARDELEAN-SAMANTA

Gen: dramă

Durată: 1h 41m

Regizor: Azazel Jacobs

Scenarist: Azazel Jacobs

Roluri principale: Carrie Coon, Natasha Lyonne, Elizabeth Olsen

Filmat în: USA

Limba care se vorbește în film: engleza

Premii și nominalizări: un premiu pentru *Cel mai bun director* (Honors Award) la San Francisco Film Award

Acolo unde filmul și teatrul se întâlnesc, cadrele vor fi ușor claustrofobice, de close-up, mai degrabă intime și lipsite de ornamente inutile. Doar așa pot reda ceva din emoția umană care scapă unui dinamism multiplicat de decoruri. Întâlnirea are ceva din dichisul livresc al unei note de subsol pe care numai cei cu apetență literară o savurează fără grabă. În filmul *His Three Daughters* (2023), pe care regizorul și scenaristul Azazel Jacobs ni-l oferă spre vizionare, personajele nu ies decât pentru foarte scurte momente din apartamentul în care au loc schimburile de replici / acțiunea etc. Lumea de afară devine o pauză emoțională, o inadvertență într-un flow redus în ritmicitate. Zgomotul străzii, sunetul minimalizat, e o reamintire a unui puls viu, chiar dacă pentru protagoniști cercul se restrânge, dureros. Apartamentul e, desigur, o metaforă. În el locuiesc un tată muribund și una dintre cele trei fiice ale sale, cea mijlocie (Rachel – jucată de Natasha Lyonne). Lor li se alătură, apoi, aproape de ziua cea neagră celelalte fiice, Katie (Carrie Coon) și Christina (Elizabeth Olsen). Câteva prezențe umane, reduse ca participare, dar cu rol de catalizatori punctează ici și colo acțiunea, iar pe tată nu-l vedem, decât – neașteptat – la final.

Desigur, aproape imediat temele filmului ies în relief: pierderea celor dragi (doliul/moartea), rivalitatea dintre surori care erodează legăturile de familie (iubirea). Moartea e prezentată ca parte din viață, ca eveniment care trebuie gestionat cumva, oricât ar fi de dureros și care aduce împreună pe cei care împart legături de sânge, dar nu și afinități.

Katie, cea mare, pare obsedată de a pune în ordine toate aspectele legale. Face curat în bucătărie, organizează, gătește, strivită parcă sub povara unei responsabilități necerute de nimeni, dar bătoasă, nemaleabilă. Vorbește mult, iar frazele ei se revarsă ca un potop defensiv, acuzator și logic deopotrivă, deși acasă, în relația cu propria-i fiică adolescentă, pare a fi pierdut complet controlul. Deși locuiește aproape, și-a vizitat prea puțin tatăl, blamând fie slujba stre-

santă, fie propria familie. Cea mijlocie – vitregă – e colorată și în apariție, dar și-n preocupări (fumează iarbă, joacă la pariuri), dar e singura care a avut grijă, la modul real, de tatăl lor. Durerea ei e stinsă, reținută, aparent dezinteresată și, cred eu, atât de complex și frumos jucată de Natasha Lyonne, încât ar merita măcar o nominalizare la un Oscar. Cea mică pare a duce, aparent, o viață perfectă. E delicată și empatică. La începutul filmului, cocul ei e perfect, dar pe parcursul peliculei, șuvițele încep să fie mai puțin fixate, mai grăbit așezate și mai reale. Mie una îmi place să observ astfel de detalii, apropo de notele de subsol. Cele trei fiice sunt variante de emoție umană, de gestionare distinctă a pierderii. M-am gândit la *Sarea-n bucate*, la *Regele Lear*, la poemul *Daddy* al Sylviei Plath, la surorile lui Cehov și la *Spre far* al Virginiei Woolf. Poate tocmai în acest aspect stă valoarea filmului: reușește să găsească o față nouă unei teme așa de mult explorate și să convingă, chiar dacă lent, că fiecare variantă a suferinței pe care o trăim e validă.

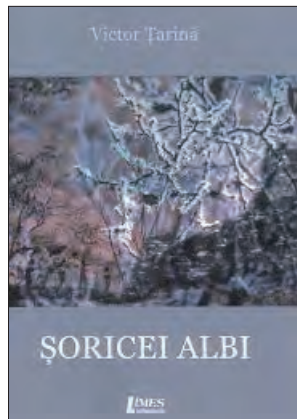
His Three Daughters (Fiicele lui) e și despre el, tatăl. Despre cum a gestionat el aceste diferențe dintre surori și despre similitudinile pe care ochiul critic nu le depistează inițial. Fotoliul în care el și fiicele se așază e confortul casei, căldura și intimitatea care valorizează, în fond, fiecare existență. Este un film trist și s-ar putea să nu fie pe placul tuturoara, dar este un film necesar și unul dintre filmele de dată recentă, care este de acum în lista mea de favorite.

Malaxorul de noiembrie

■ „**Paraxeno**”, de **Călin Dengel**, Editura Avalon, Cluj-Napoca, 2024. „Această colecție reunește o serie de texte scrise în timp ce nu desfășuram alte proiecte literare. Ele vorbesc despre spații, revelații, subiecte personale tabu, organic, senzualitate și trecere, părând a fi expresiile planării voluntare deasupra apelor învolburate ale inconștientului. În fapt sunt replicile tăioase ale multor tensiuni nerezolvate și înnadins înstrăinate, care se resimt stingher, excentric, non-self, adică «paraXENO».” (Călin Dengel)

■ „**Șoricei albi**”, de **Victor Țarină**, Editura Limes, 2024. „Poemele prozastice ale lui Victor Țarină, din noua sa carte, unde se înconjoară de alte animăluțe, într-un soi de fraternitate între ființe captive, sunt fragmente ale unui jurnal intim ținut pe sărite. Au prin urmare frăgezime și naturalețe, căci sunt transcrieri nude, nu lipsite de autoironie și umor amar, ale unor întâlniri fericite, capabile să declanșeze resortul memoriei afective, să stârnească reverii compensatorii sau reflecții stoice.” (Mircea Petean)

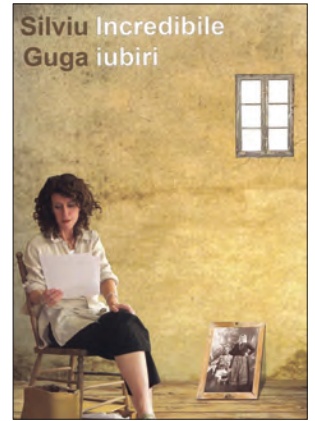

■ „**Lecții de zbor pe timp de ceață**”, de **Mircea Covaci**, Editura Colorama, Cluj-Napoca, 2024. „Mircea Covaci a pornit cu mult aplomb, dar și cu o divinație pe deplin devotată, pe calea poezilor extaziați de valorile expresivității limbii poetice, cale spinoasă și magică totodată. Aleanul și pasiunea lui sunt cuvintele, care trebuie să fie strunite spre a căpăta drept de cetate în poezie. Reprezentativă pentru arta sa poetică este strofa din care se extrage titlul prezentului volum: *Oricât am așteptat / în întuneric fulgere / n-am văzut decât cuvinte / luând lecții de zbor / pe timp de ceață*. Așadar, iubitele cuvinte iau lecții de zbor, iar poeziile doldora de metafore (fie plastice, fie

revelatoare, uneori textuale) sunt grăitoare prin cizelarea acută a sentimentelor, luminând adesea în întuneric: *norii nu mai au / conturul degetelor tale / și azi / golul din calendar / îmi fură cămășile noi.*” (Rodica Marian)

■ „**Incredibile iubiri**”, de **Silviu Guga**, Editura Limes, 2024. „Iată-mă cu o nouă carte fără să am pic de imaginație, am avut însă norocul să primesc niște manuscrise (scrisori și însemnări) care ar face scriitor pe oricine, dacă ar avea răbdare doar să le copieze. Eu, cu *alură* de scriitor, am încercat să le *prelucrez* eliminând formule de adresare, unele paranteze, să zic așa, care nu prea aveau legătură cu subiectul *central*, unele expresii la limbajul actual. (...) Să nu credeți însă că eu am reușit să *dau* valoare literară unor scrieri cu valoare documentară. Nici vorbă. *Textul* cărții este cel al scriitorilor. Și iar mă întreb dacă n-am să fiu acuzat că *mă dau drept* autor doar prin faptul că adun între două coperti ce au scris alții, făcând doar unele cosmetizări și acestea, poate, cu un «rimel» nepotrivit.” (Silviu Guga)

■ „**Testament pe un geam aburit / Testament on a Fogged Glass**” se numește volumul bilingv de poezie (română-engleză) al lui **Costel Stancu**, apărut la Editura Junimea, în 2023. Traducerea în limba engleză îi aparține lui Radu A. Cernătescu. „Antenele sensibile ale acestei poezii prind, de fapt,

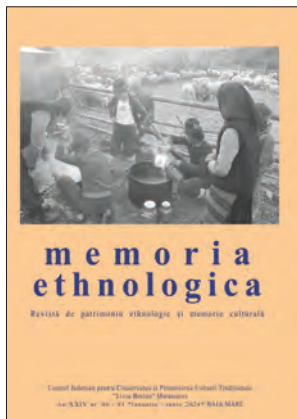

vești și eufonii din eter. Transcendentul constituie o obsesie aproape permanentă a lui Costel Stancu. Vecinătatea primejdioasă a realității noastre ca un *dincolo*, care respiră tocmai prin inserțiile ei, provoacă la el un fel de «febră cerească», dacă pot spune așa. Autorul se numără printre scriitorii care confirmă poezia ca frontieră spirituală între aceste două lumi: le desparte/micșorează distanța dintre ele. Îmbujorate, rușinându-se parcă de cutezanța lor, cuvintele poetului liric se izbesc de propria lor prezumție de a sluji cu aceeași fidelitate realul și imaginarul. Există oare o

altă formulă a sentimentului sacru în poezie? Nu mă îndoiesc că da. În orice caz, aceasta pe care o practică Costel Stancu mi se pare memorabilă.” (**Ștefan Augustin Doinaș**)

(C.Ș.C.)

■ În „**Memoria Ethnologica**”, numărul 90-91/ianuarie-iunie 2024, Adriana Pop-Moldovan, director la Școala Gimnazială „Vasile Breban” din Crișeni, publică un interesant articol despre obiceiurile de înmormântare din comuna Bălan, județul Sălaj. „Atitudinea față de moarte s-a diferențiat în cursul mileniilor, nu numai pe neamuri și etnii, ci și în cadrul lor de viață, atunci când în fondul cultural original erau amalgamate credințe și rituri de trecere specifice popoarelor antice, ale căror tradiții le-au preluat și încadrat în fondul cultural specific etniilor actuale. De aceea și în obiceiurile de la înmormântare supraviețuiesc sporadic și manifestări de tradiție străbună, între care se impun jocurile de priveghi”, precizează Adriana Pop-Moldovan în revista editată de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale „Liviu Borlan” Maramureș.

■ În revista lunară de literatură și artă „**Acolada**”, din Satu Mare, numărul 9 (204)/septembrie 2024, scriitoarea Mihaela Meravei publică o cronică elogioasă dedicată romanului „Dor de vis. Profeție împlinită”, apărut în 2024 la Editurile „Caiete Silvane” (Zalău) și „Școala Ardelenă” (Cluj-Napoca). „Romanciera Doina Ira-Tăutan este un om cu un curaj exemplar. Nu este ușor să te deschiți și să faci mărturisiri profunde, nici celor apropiați de suflet, dar să îți pui sufletul în slujba celorlalți, așternând pe hârtie viața ta drept compendiu pentru cei care din diferite motive își pierd încrederea și speranța. Modul cum a fost călăuzită acțiunea de către autoare, scrierea acaparatoare, dar mai ales nenumăratele învățăminte fac din romanul «Dor de vis. Profeție împlinită», unul de un realism evident. Doina Ira-Tăutan surprinde cu acuratețe atât tensiunea sufletească a personajelor, caracterul lor, cât și existențele lor, modul cum au trăit, locurile și obiceiurile acelor locuri. Firul narativ este continuu, curge firesc de la un capitol la altul, romanciera dozând epicul în funcție de fiecare întâmplare. Dincolo de poveste și emoție, rămâne pledoaria Doinei Ira-Tăutan pentru viață și speranță, așa cum spune chiar ea: «Nimeni, pentru nimic în lume, nu merită să-și irosească viața», concluzionează Mihaela Meravei, membră a Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Dobrogea.

■ În numărul 2 (90)/2024 al revistei de literatură, artă și cultură „**Mișcarea literară**” este omagiat scriitorul și profesorul Mircea Popa. Despre universitarul, istoricul și criticul literar născut la Lazuri de Beiuș, județul Bihor, în 9 ianuarie 1939, au scris în publicația din Bistrița: Olimpiu Nușfelean, Constantin Cubleşan, Ioan Chirilă, Gheorghe Glodeanu, Ion Cristofor, Adrian Țion, Zenovie Cârlogea, Menuț Maximian, Doina Macarie, Tudor Nedelcea, Amalia Levey și Ioan Seni. Poetul și criticul literar Ion Cristofor publică și un interviu cu profesorul Mircea Popa. Despre măsura în care creația ardelenilor este esențială pentru cultura națională, criticul și istoricul literar Mircea Popa a susținut, în cadrul interviului, următoarele: „Fără îndoială că există un spirit transilvănean, deosebit de acela al scriitorilor de dincolo de munți. Adeseori s-a vorbit de Transilvania ca provincie pedagogică, dar și de spiritul riguros, temeinic și laborios al ardelenilor, de minuția și acribia lor literară și documentară, dar și de incapacitatea lor funciară de a răspunde prompt și iscusit la altercații sau la lipsa lor totală de umor. Ardelenismul este o componentă de bază a spiritului constructiv al românului, îndemnând la temeinicie și la «ducerea unui gând până la capăt». Cât privește descoperirea unui scriitor de talia lui Nicolae Oțălea, pe care l-am așezat la locul lui în istoria literaturii române, ca primul nostru fabulist, a fost o întâmplare fericită care nu se poate întâmpla decât o dată la două veacuri. Am fost mândru că am putut dovedi că fabula românească nu e rezultatul unei influențe sârbești, ci al unei evoluții interne favorabile. Tot o demonstrație de forță a fost restituirea gazetarului de mare talent Corneliu Coposu, tratat până atunci de criptocomuniști ca un fel de terchea-berchea al politicii noastre (Brucan îi cunoștea însă valoarea verbului său mușcător), ediția noastră, «Semnele timpului», fiind o adevărată răsturnare de paradigmă. Nu altceva am făcut cu Grigore Cugler, spiritul cel mai singular al avangardismului românesc, căruia i-am dedicat două ediții, fiind, cum s-ar zice, «nașul» său literar”. Profesorul Mircea Popa a fost distins cu Premiul Revistei „Caiete Silvane”, în cadrul celei de-a XVI-a ediții a Zilelor revistei „Caiete Silvane”, desfășurată în perioada 28-29 martie 2024.

■ În numărul 9 (256)/septembrie 2024 al revistei de cultură „**Nord Literar**” din Baia Mare, Ion Haineș, doctor în filologie, poet, prozator, critic și istoric literar, prezintă cartea „Cateheze literare” semnată de Theodor Damian și publicată de Editura „Rawex Coms” din București în 2021. Teolog, poet și eseist, fondator al Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodo-

xă din New York, Theodor Damian este și un promotor cultural al valorilor româno-americane. În volumul recenzat de Ion Haineș, Theodor Damian face o trecere în revistă a unor prozatori și poeți care au reflectat tematica religioasă în cărțile lor. Este vorba despre scriitorii: Christian Schenk, Aurel Sasu, Alexandru Surdu, Mihail Diaconescu, Maria Popescu, Bartolomeu Anania, Constantin Virgil Negoită și Horia Ion Groza, respectiv poeții: Aurelia Rânjea, Traian Cristea, Marcel Miron, Gheorghe Pârja, Gheorghe Puiu Răducanu, George Dan, Nicolae Jinga, Laurian Lodoabă, Bartolomeu Anania, Mihaela Albu, Dumitru Ichim, Gellu Dorian, Lucia Olaru Nenati și Carmen Firan. Volumul „Cateheze literare” semnat de prof. univ. dr. Theodor Damian „reprezintă o contribuție esențială la afirmarea valorilor culturale și literare ale scriitorilor români (oriunde s-ar afla), la dezvoltarea literaturii române contemporane”, concluzionează Ion Haineș.

■ În colecția „Dialog XXI” a Editurii „Junimea” din Iași a văzut lumina tiparului volumul „**Urme pe două secole. Robert Șerban în dialog cu Ion Șerban Drincea**”. Cartea cuprinde un dialog captivant între doi scriitori, fiu (născut la 1970, la Turnu Severin) și tată (născut la 21 septembrie 1942, Drincea, județul Mehedinți), în care alternează întrebările deschise cu cele punctuale. „Dar de ce un interviu cu propriul tată? Fiindcă am considerat că povestea sa iese din registrul intim, restrâns, familial, fiind compusă din mărturii despre Al Doilea Război Mondial, pe care le-a auzit de la tatăl său (bunicul meu a fost militar pe frontul rusesc și apoi, din 1944 până în 1948, prizonier la sovietici), despre îndoctrinarea și propaganda comunistă în școli (spre care mulți copii de la sat erau nevoiți să meargă pe jos kilometri), adeziunea, mai de voie, mai de nevoie, la noul regim politic instaurat după '45, entuziasmul patriotic și lozincard, viața dificilă de la țară, colectivizarea forțată, industrializarea hei-rupistă, proletcultismul, viața dintr-un oraș de provincie, care își căuta, sub ochii vigilenți ai Partidului Comunist Român, identitatea, cenaclurile și cercurile literare, munca de pe șantiere și din fabrici, presa din perioada anilor 1970-2000, viața de după căderea comunismului, în decembrie 1989, capitalismul românesc și multe altele. Personajul principal al acestei cărți, Ion Șerban Drincea, e un om ce și-a petrecut primii ani ai copilăriei fără tată, pe următorii în casa unchiului, și care apoi, la 17 ani, a plecat din satul natal, Drincea – nu dintr-un spirit adolescentin de aventură, ci constrâns de situația financiară precară a părinților săi, doi țărani din Mehedinți, cărora comuniștii le-au luat și bruma de

pământ moștenită – și care a căutat să-și construiască viața pe coordonatele pasiunii sale pentru citit și scris, pe care a păstrat-o până astăzi, la 82 de ani. De la el am moștenit această dublă pasiune ce e, în fond, motorul dialogului nostru”, a precizat Robert Șerban.

(A.-B.K.)

■ Cu fiecare apariție, „**Discobolul**” albaiulian își surprinde cititorii prin calitatea și varietatea textelor din cuprins. Paginile de poeme care deschid cel mai nou număr, 319-320-321, semnate de Adrian Alui Gheorghe, resuscită specii căzute în uitare precum epigrama sau epistola, iar parodierea lor de către Lucian Perța le potențează impactul asupra unui lector avizat. Jurnalul lui Gheorghe Grigurcu, ca întotdeauna: inteligent, alert, caleidoscopic. Urmează un calup liric de 45 de pagini, sub genericul „Gala poeziei române contemporane”. Cronica literară acoperă, prin semnăturile unor Ion Pop, Iulian Boldea, Ovidiu Pecican, Nicolae Oprea, apariții recente semnificative în poezie, proză sau istorie literară. Alte pagini critice, de asemenea cu caracter de actualitate, găsim la „Post-factum”, rubrica lui Al. Cistelescan, dar și într-un dosar mai amplu intitulat „Cronici de întâmpinare”. Un caracter aparte are critica practică de Mircea Stâncel la secțiunea „Piața cărților”, la el actul hermeneutic propriu-zis fiind completat cu selectarea câte unui poem din volumele comentate. Mircea Popa continuă, din numărul trecut, exprimarea unor opinii critice despre Nicolae Manolescu. Atractive și demne de atenție sunt și de această dată, materialele adunate sub sigla „Teme la alegere”, semnate de Mircea Bârsilă, Constantin Cubleşan și Anca Sîrghie. Paginile memorialistice ale lui Cornel Nistea, *Student la filologia clujeană*, se remarcă prin întrepătrunderea obiectivității cu subiectivitatea, pe un fundal de culoare locală și de epocă realizat cu pana unui remarcabil povestitor. Printr-un frumos poem este aniversat Lucian Scurtu la împlinirea a 70 de ani. Plecarea poetului Ioan Moldovan este marcată apăsător prin două eseuri analitice. Mai întâi, Aurel Pantea radiografiază cu subtilitate poezia fostului său coleg de grupă de la română-latină, remarcându-i „semnul cehovian al lucidității nemiloase”. Apoi, Mircea Popa, cu instrumentele istoricului literar, îi construiește un amplu portret de director al revistei „Familia”, completat cu fișe critice ale unora dintre volumele de versuri. Un număr din „Discobolul” de așezat în bibliotecă!

(V.M.)

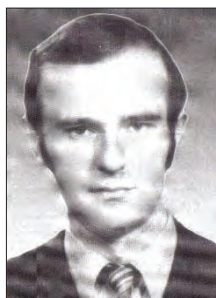
Omagiații lunii noiembrie

(din Baza de date a Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj)

Notă: Serviciul bibliografic al Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj adună materiale pentru cuprinderea în Baza de date a județului Sălaj și reactualizarea informațiilor cuprinse în dicționarul biobibliografic: **Sălaj – Oameni și Opere**. Îi includem în acest proiect pe toți cei care au contribuit la dezvoltarea social-culturală a județului (literatură, istorie, geografie, tehnică, muzică, artă, sport etc.), indiferent de naționalitate. Baza de date se completează permanent (bibliografic_bjs@yahoo.com).

Oros Dionisie – economist, 1 noiembrie 1956; **Ience Traian** – profesor, 1 noiembrie 1958; **Ilea Gheorghe** – artist plastic, 1 noiembrie 1958; **Kovács Adorján** – inginer, cercetător, 2 noiembrie 1938; **Lung Nicolae** – prof. univ., 2 noiembrie 1941; **Vădean Ștefan** – preot, 3 noiembrie 1936; **Daróczy Andrei Claudiu** – psiholog, 3 noiembrie 1984; **Suian Pavel** – profesor, 4 noiembrie 1940; **Batiște Sânziana** – scriitoare, 4 noiembrie 1943; **Dârjan Nicolae** – inginer, 4 noiembrie 1957; **Brumaru Corina** – istoric, 4 noiembrie 1983; **Boha Silviu Ioan** – preot, 6 noiembrie 1968; **Cioban Victor Horațiu** – profesor, 6 noiembrie 1986; **Bologa Alexandru Florin** – sportiv nevăzător, 7 noiembrie 1995; **Széman Péter** – medic, 8 noiembrie 1949; **Pojar Rodica Magdalena** – artist plastic, 10 noiembrie 1967; **Daraban Vasile** – medic, 11 noiembrie 1952; **Cheșeli Livia** – profesoară, 11 noiembrie 1967; **Tămaș Christian** – scriitor, 13 noiembrie 1964; **Lăncrăjan Ioana Maria** – inginer, 13 noiembrie 1968; **Roș Victor** – inginer, 14 noiembrie 1940; **Coca Vasile** – solist, 14 noiembrie 1964; **Opriș (Ciobanca) Elena** – profesoară, 15 noiembrie 1948; **Penea Ionel** – profesor, 17 noiembrie 1935; **Széman Rózsa** – asistentă medicală, 18 noiembrie 1954; **Birtocan Maria Patricia** – scriitoare, 18 noiembrie 1991; **Bog Aurel** – inventator, 19 noiembrie 1937; **Cobârzan Constantin** – profesor, 19 noiembrie 1939; **Maxim Angela** – poetă, 19 noiembrie 1970; **Pop Dionisiu Horia** – istoric, 20 noiembrie 1965; **Olah Ștefan** – radioamator, 21 noiembrie 1947; **Găvriluț Ioan Teodor** – poet, 21 noiembrie 1954; **Perța Lucian Liviu** – profesor, poet, 23 noiembrie 1953; **Csillag István** – fizician, scrimer, 24 noiembrie 1950; **Onaciu Mureșan Traian** – inginer, 25 noiembrie 1952; **Sabou Mihaela** – arhivist, 25 noiembrie 1974; **Tamba Alexandru** – economist, 30 noiembrie 1960; **Florea Petru** – preot, episcop al Sălajului, 30 noiembrie 1965.

Vasile Sav – 75 de ani de la nașterea traducătorului, poetului, publicistului

Sav, Vasile – traducător, poet, publicist. N. 27 noiembrie 1949, Șoimuș, comuna Domnin (azi comuna Someș-Odorhei) – m. 3 septembrie 2003, Cluj-Napoca.

Viața și activitatea: a absolvit Facultatea de Filologie din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj (1973). A fost redactor la revista **Tribuna**. A participat la numeroase emisiuni radio și TV din Cluj-Napoca. Din anul 1990 a fost *membru* al Uniunii Scriitorilor din România. **Premii:** Premiul Uniunii Scriitorilor din România pentru vol. *Properțiu, Elegii* (1992); Premiul pentru traducere la Salonul Național de Carte, Cluj-Napoca (1992); Premiul Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România pentru vol. *Sf. Augustin, De Musica* (2000), Premiul *Andrei Bantaș* pentru Traduceri al Uniunii Scriitorilor din România, pentru vol. *Sf. Augustin, De Musica* (2000), Premiul Uniunii Scriitorilor din România pentru *Sfântul Augustin* (șase volume din *Opera Omnia*) (2002). **Colaborări:** *Echinox, Tribuna, Steaua, Vatra, Poesis, Luceafărul, Orizont, Astra, Ate-neu, Ramuri, Familia, Amfiteatru, Viața studentescă, Făclia, Cahiers roumains d'études littéraires* etc.

Opera: *Elogii* (Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1986), *Solilocvii* (Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1989), *Catulliene* (București, Ed. Crater, 2002); *volume colective: Alpha* (volum de debut) (Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1984); *traduceri din literatura universală:* *Tibul – Elegii: Albius Tibullus și autorii Corpusului tibulian* (București, Ed. Univers, 1988), *Properțiu – Elegii: Sexti Propertii Opera Omnia* (București, Ed. Univers, 1992), *Montri Umavijani – Călătorii prin tranziții* (în colaborare cu Lucia Sav) (Cluj-Napoca, Ed. Clusium, 1997), *Sf. Augustin – De Musica (Despre muzică)* (București, Ed. Univers, 2000), *S. Aurelii Augustini Opera Omnia: I. Enchiridion, Despre credință și Crez, Despre Crez, către catechumeni*; *Sf. Augustin II: De libero arbitrio – Liberul arbitru*; *Sf. Augustin III: De Musica – Despre muzică*; *Sf. Augustin IV: Contra Academicos – Contra academicilor; De ordine – Despre ordine; De quantitate animae – Despre cantitatea sufletului*; *Sf. Augustin V: Soliloquia – Solilocvii; De natura boni – Despre natura binelui; De agonechristiano – Despre lupta creștină*; *Sf. Augustin VI: De magistro – Despre magistru; De beata vita – Despre viața fericită; De immortalitate animae – Despre nemurirea sufletului* (șase volume, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 2002-2003), *Montri Umavijani, Călătorie în Împărăția Tang* (poezie) (Cluj-Napoca, IDC Press, 2004) (traducere în colaborare cu Lucia Sav); *Sancti Prosperi Aquitani* (...).

Versiunea integrală pe www.caietesilvane.ro

O.V. de L. Milosz

(1877-1939)

Scriitor francez de origine lituaniană, unchiul marelui poet polonez Czesław Miłosz, în cadrul unei familii cu ascendență nobilă, mai veche de cinci secole. Cultivă o poezie cu interferențe simboliste și de inspirație mistică. Primul său traducător în limba română, A.E. Baconsky scria: „Poezia lui e străbătută de un fior al armoniei melancolice – acea melancolie care e deopotrivă înțelepciune, inițiere, comunicare tainică mai presus de hotarele simțurilor”.

Simfonie de noiembrie - fragment -

Va fi aidoma ca în această viață. Aceeși odaie.
- Da, copile, aceeași. La lumina slabă, pasărea timpurilor în frunziș
Palidă ca moartea: atunci slujnicele se ridică
Și se aude zgomotul înghețat și gol al găleților

La fântâni. O, teribilă tinerețe! Inimă goală.
Va fi aidoma ca în această viață? Vor fi
Glasurile sărmene, glasurile de iarnă ale vechilor foburguri,
Geamgiul și cântecul lui alternat,

Bunica bătrână care sub boneta murdară
Strigă nume de pești, bărbatul cu șorț albastru
care-i scuipe în palmele roase de brancardă
și zbiară ceva, ca Îngerul judecății.

Va fi aidoma ca în această viață. Aceeși masă,
Biblia, Goethe, cerneala și aroma-i de timp,
Hârtia, femeie albă care citește gândurile,
Penița, portretul. Copile, copil al meu!

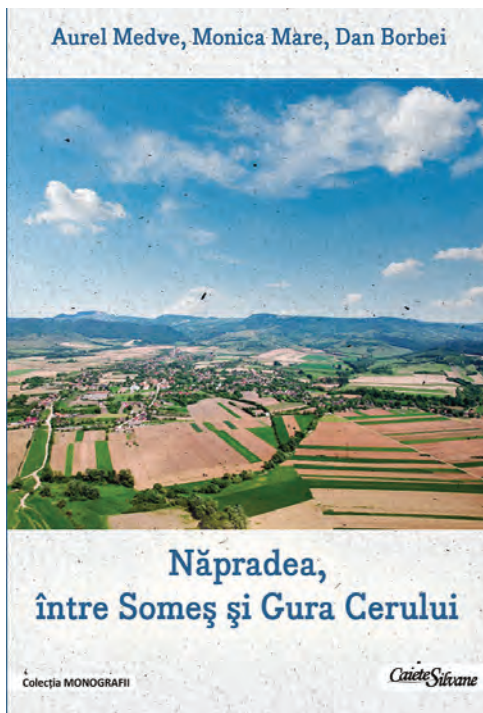
Va fi aidoma ca în această viață! Aceeși grădină,
Adâncă, adâncă, încâlcită, obscură. Și spre amiază
Se vor bucura reunindu-se laolaltă acolo
Oameni ce nu s-au văzut niciodată și nu știu

Unii de alții decât atâta: că vor trebui să se-mbrace
Ca pentru sărbătoare și să se ducă în noaptea
Celor pieriți, singuri, fără iubiri, fără lampă,
Va fi aidoma ca în această viață. ...

(Traducere de A.E. Baconsky, în *Panorama poeziei universale contemporane*, Editura Albatros, București, 1972)

Scriitori din Țara Silvaniei 2
Autor: Marcel Lucaciu
Colecția: Scriitori sălăjeni
Prețul de vânzare: 25 lei

Năpradea, între Someș și Gura Cerului
Autori: Aurel Medve, Monica Măre și Dan Borbei
Colecția: Monografii
Prețul de vânzare: 100 lei

Restart – Timp răscumpărat
Autoare: Silvia Bodea Sălăjan
Colecția: Scriitori sălăjeni
Prețul de vânzare: 20 lei

Miért kettő?
Autoare: Somogyi Vengli Judith
Colecția: Roman
Prețul de vânzare: 30 lei

Lecturi. O perspectivă subiectivă
Autor: Menuț Maximilian
Prețul de vânzare: 35 lei

Numele cărții: O lume de la capăt
Autoare: Seres Beatrice
Colecția: Roman
Prețul de vânzare: 25 lei

Pentru comenzi, în format tipărit sau e-book, accesați www.edituracaietesilvane.ro

